

ΤΕΙ Κρήτης

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Κρήτης

*ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ,
ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΞ' ΑΦΟΡΜΗΣ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΥΦΕΣΗΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΕΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑ.*

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ: **ΡΟΥΜΠΕΔΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ**
ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: **ΓΕΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ**

[ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2014]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.....	4
Η ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΣΗΜΕΡΑ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
INTRODUCTION	5
1.1 Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	6
1.2 Η ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ.....	8
1.3 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	10
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	11
CHARTER CONCLUSION.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	13
ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	13
2.1 ΘΕΣΜΟΙ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	14
2.2 ΑΠΟΥΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΒΟΥΛΗΣΗΣ-ΠΕΛΑΤΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	16
2.3 ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	17
2.4 ΑΠΟΥΣΙΑ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ	20
2.5 ΑΠΟΥΣΙΑ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ- ΑΔΥΝΑΜΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ	21
2.6 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ.....	22
2.7 Η ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ Η ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	23
2.8 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΓΚΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	26
2.9 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	27
2.10 Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΩΣ ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ....	34
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	35
CHARTER CONCLUSION.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	37
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝ ΜΕΣΩ ΚΡΙΣΗΣ.....	37
3.1 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	37
3.2 ΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2009-2011.....	38
3.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	45
ΑΝΕΡΓΙΟΓΟΝΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	46
4.1 ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	46
4.2 Η ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ	ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.
4.3 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ, ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	49

4.4 Η ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	56
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ	56
5.1 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	57
5.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΝ ΜΕΣΩ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΈΚΤΟ	71
ΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	71
6.1 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΣΠΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	72
6.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΕΣΩ ΕΣΠΑ	74
6.3 ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΟΑΕΔ	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο	78
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	78
7.1 ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ;	79
7.2 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ;	81
7.3 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΕΝ ΜΕΣΩ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	83
7.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΌΓΔΩΟ	90
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94
<i>ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ</i>	94
<i>ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ</i>	95
<i>ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ</i>	98

Περίληψη

Το μεγάλο δημοσιονομικό χρέος της Ελλάδας ανάγκασε την κυβέρνηση να πάρει μέτρα λιτότητας ώστε να αποφευχθεί η χρεοκοπία. Λόγω της υπέρμετρης φορολόγησης και των μέτρων λιτότητας αναγκάστηκαν πολλές εταιρίες να κλείσουν. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την ραγδαία αύξηση της ανεργίας που έφτασε στο 23.6% το 2012.

Για να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της ανεργιογόνου ανάπτυξης θα πρέπει να απορροφηθούν κονδύλια από το ΕΣΠΑ αλλά και προγράμματα νέων επιχειρηματιών. Στην παρακάτω εργασία θα αναλύσουμε πως δημιουργήθηκε αυτό το φαινόμενο της ανεργιογόνου ανάπτυξης τους τρόπους καταπολέμησης του και πως η Ελλάδα θα μειώσει το χρέος και θα επιστρέψει στην ανάπτυξη.

Summary

High fiscal dept of Greece forced government to take measures of austerity trying to avoid failure. Due to high taxes and austerity many firms were led to bankruptcy. As a result of that, the unemployment rate increased at 23.6% in the year of 2012.

In order to fight the development, that boosts the number of the unemployed, there has to be a right use of ESPA budgets for unemployed and new businesses.

In the following essay will we try to explain the reasons that caused this kind of development and how Greece could decrease the dept and start a healthy development

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΣΗΜΕΡΑ

Εισαγωγή

Ο λόγος δημιουργίας των κοινωνικών οργανώσεων έγκειται στην αποδοτικότερη ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου με την έννοια ότι οι άνθρωποι στα πλαίσια των οργανώσεων επιτυγχάνουν την ικανοποίηση αναγκών με μικρότερες θυσίες από ότι ως άτομα.

Μέσω του καταμερισμού της εργασίας, των οικονομιών κλίμακας, των συνεργιών και της μείωσης του κόστους συναλλαγών, οι οργανώσεις είναι σε θέση σε πολλές περιπτώσεις να επιτυγχάνουν αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των πόρων («συντελεστών παραγωγής») και αυτό επιφέρει ως άμεσο απότοκο την καλύτερη ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών. Συνεπώς η αποτελεσματικότητα αποτελεί βασικό λόγο δημιουργίας και όρο επιβίωσης των οργανώσεων και ειδικότερα των επιχειρήσεων¹.

Introduction

The reason for creating social organizations lies in the more efficient satisfaction of human needs in the sense that people within organizations achieve the satisfaction their needs sacrificing less than what they would have as individuals.

Through division of labor, scale economies, synergies and the reduction of the transaction costs, the organizations are able in many cases to achieve a more effective utilization of their resources ("production factors") and that has as a direct result the more efficient satisfaction of human needs. Therefore, efficiency is the main reason

---

¹Μπουραντάς Δ., (2002) « Μάνατζμεντ » Αθήνα : Μπένου, σελ. 85.

for the establishment and the fundamental condition of survival for organizations and companies in particular².

1.1 Η Αποτελεσματικότητα και η Ανταγωνιστικότητα

Πώς λοιπόν ορίζεται η αποτελεσματικότητα; Μια ακολουθία προσεγγίσεων επιχειρούν να προσδιορίσουν εννοιολογικά την αποτελεσματικότητα και να αναπτύξουν συγκεκριμένες προτάσεις για την ποιοτική και ποσοτική μέτρησή της.

Επιπρόσθετα είναι βασικό να προσδιορίσουμε από τι εξαρτάται η αποτελεσματικότητα. Ένας μεγάλος πολύ μεγάλος αριθμός θεωριών της Διοικητικής Επιστήμης προσπαθούν να εξηγήσουν την αποτελεσματικότητα ως εξαρτημένη μεταβλητή ενώ ένας άλλος μεγάλος επίσης αριθμός κανονιστικών προτάσεων-μοντέλων αποπειρώνται να απαντήσουν το πώς μια οργάνωση μπορεί να είναι αποτελεσματική.

Οι στόχοι της οργάνωσης αποτελούν τους λόγους δημιουργίας της. Η επίτευξη όμως αυτών των στόχων συνιστά όρο επιβίωσής της. Συνεπώς τίθεται το ζήτημα της μέτρησης του βαθμού της επίτευξης των στόχων της οργάνωσης. Πάνω σε αυτό το ζήτημα έχουν αναπτυχθεί δύο έννοιες:

- α) η έννοια της αποτελεσματικότητας (effectiveness) που είναι ο βαθμός στον οποίο η οργάνωση επιτυγχάνει τους στόχους και
- β) η έννοια της αποδοτικότητας (efficiency) που αφορά κυρίως στην εσωτερική λειτουργία της οργάνωσης και εκφράζει τις καταναλώσεις ή θυσίες (κόστη) που συντελούνται για την επίτευξη ενός αποτελέσματος. Συνήθως η αποδοτικότητα οδηγεί στην αποτελεσματικότητα, χωρίς όμως αυτό να συμβαίνει πάντα.

Σε συνθήκες ανταγωνισμού – αγοράς, μια έννοια που είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων είναι αυτή της ανταγωνιστικότητας. Η ανταγωνιστικότητα αποτελεί έννοια η οποία αφορά τη σύγκριση μεταξύ

---

² Μπουραντάς Δ., (2002) « Μάνατζμεντ » Αθήνα : Μπένου, σελ. 85.

ανταγωνιστών σε παραμέτρους που προσδιορίζουν τη δυνατότητά τους να διεκδικήσουν και να αποκτήσουν το σύνολο ή ένα μέρος αυτού ταυτόχρονα.

Θεμελιώδεις τέτοιοι παράμετροι για τις επιχειρήσεις είναι η ικανοποίηση των πελατών, οι ενέργειες προώθησης, τα δίκτυα διανομής, η δύναμη των πωλήσεων κ.λπ. Αυτές οι παράμετροι ανταγωνιστικότητας είναι αποτέλεσμα μιας σειράς άλλων παραγόντων όπως η αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων, η στρατηγική, η τεχνολογία, το μάνατζμεντ, η κουλτούρα, το κλίμα, οι ικανότητες των ανθρώπων κ.λπ.

Σύμφωνα με μελέτη επιστημόνων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ο δείκτης αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών που παρέχει το ελληνικό δημόσιο είναι 0,65, ενώ ο μέσος όρος των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι 0,78³.

Επιπρόσθετα, ενώ σε πρόσφατη κατάταξη του ερευνητικού οργανισμού IMD με βάση την ανταγωνιστικότητα, η χώρα μας εμφανίζεται βελτιωμένη στον τομέα αυτό σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (42^η θέση μεταξύ 100 χωρών, έναντι 50^{ης}), η αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης υπήρξε βελτιωμένη στο ότι υπήρξε μείωση φορολογίας στα επιχειρηματικά κέρδη και στην μείωση του Δημοσίου Ελλείμματος⁴

Σε συνάρτηση με τις παραπάνω έννοιες, η συνολική αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων ασφαλώς προϋποθέτει την αποδοτικότητα και την ανταγωνιστικότητα όταν η επιχείρηση λειτουργεί σε συνθήκες ανταγωνισμού.

Προκειμένου να προσμετρηθεί η αποτελεσματικότητα έχουν λάβει χώρα μια σειρά αναλύσεων. Θεωρήσεις, οι οποίες έχουν κατά κύριο λόγο εφαρμογή στον ιδιωτικό τομέα.

Η περίπτωση όμως του δημόσιου τομέα παρουσιάζει ιδιαίζουσα δυσκολία. Οι δυσκολίες μέτρησης του προϊόντος του δημοσίου τομέα και η ύπαρξη μιας διαφορετικής ιεραρχίας στόχων καθιστούν άδικη την σύγκριση της αποτελεσματικότητας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Για το λόγο αυτό, η σύγκριση στην αποτελεσματικότητα, θα πρέπει να γίνεται μεταξύ ομοειδών κρατών,

³ Centre on Regulation and Competition 2002

⁴ Λιαρκόβας Π. (2006) Άρθρο Εφημερίδας «ΚΕΡΔΟΣ» 2/6/2006.

με την ίδια απαραίτητα μέθοδο, χωριστά για τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την αποτίμηση της αποτελεσματικότητας είναι οι δείκτες αποτελεσματικότητας⁵.

Σε επόμενα κεφάλαια θα δούμε πως η αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα σε συνάρτηση με την απουσία πολιτικής βούλησης και την γενικότερη κακοδιαχείριση των οικονομικών της χώρας μας οδήγησε στην σημερινή αποκαρδιωτική κατάσταση.

1.2 Η Γραφειοκρατία στην Ελλάδα και οι Επιπτώσεις Της

Η αδυναμία της γραφειοκρατίας έχει αρνητικές συνέπειες στην ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει η δημόσια διοίκηση και στις σχέσεις κράτους-πολίτη, με συνεπακόλουθα την αδυναμία ενεργού και συντεταγμένης συμμετοχής στις αποφάσεις της διοίκησης, έλλειμμα διαφάνειας της δράσης των δημόσιων αρχών που επιβαρύνεται από την απουσία διαδικασιών λογοδοσίας, άνιση πρόσβαση και φαινόμενα μη ισότιμης μεταχείρισης από τις υπηρεσίες⁶.

Βασικές εγγενείς αδυναμίες της δημόσιας διοίκησης στο κανονιστικό πλαίσιο, τις δομές και τις διαδικασίες, εξακολουθούν να αποτελούν:

1. Η πολυπλοκότητα, του κανονιστικού πλαισίου (και οι ασάφειες και αντιφάσεις που αυτό συνεπάγεται) που διέπει τη λειτουργία και τις συναλλαγές του κράτους με τον πολίτη και τις επιχειρήσεις.
2. Η πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων μεταξύ μεγάλου αριθμού υπηρεσιών και επιπέδων διοίκησης (κεντρική, περιφερειακή, νομαρχιακή, τοπική), αλλά και στο εσωτερικό των φορέων της διοίκησης μεταξύ των οργανικών μονάδων, σε συνδυασμό με την απουσία αποτελεσματικών μηχανισμών και διαδικασιών οριζόντιας συνεργασίας και επικοινωνίας⁷.
3. Ο μεγάλος αριθμός περιττών διαδικασιών.

Οι αδυναμίες αυτές επιβαρύνουν τη δημόσια διοίκηση με περιττό φόρτο εργασίας και κόστος, ενισχύουν την τυπολατρία (δηλαδή τον προσανατολισμό των υπηρεσιών προς την εφαρμογή τυπικών κανόνων και τη διασφάλιση της νομιμότητας και όχι προς την

---

⁵ Μπουραντάς, σελ. 112.

⁶ Μακρυδημήτρης, Α. και Σπηλιωτόπουλος, Επ. (επιμ.) Η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα, 2001, σελ 58-68.

⁷ ο.π.

αποτελεσματική παραγωγή υπηρεσιών και την ποιότητα της εξυπηρέτησης των συναλλασσομένων με την διοίκηση) και συνιστούν πολύ μεγάλο διαχειριστικό βάρος και οικονομικό κόστος για τους συναλλασσόμενους με τη δημόσια διοίκηση, πολίτες και επιχειρήσεις⁸. Σε συνδυασμό με τις χρονικές καθυστερήσεις που συνεπάγονται στη διεκπεραίωση των διαδικασιών και στη λήψη αποφάσεων, οι αδυναμίες αποτελούν αποφασιστικό αντικίνητρο στην επιχειρηματική δράση και στις επενδύσεις⁹.

Σε πρόσφατη έκθεση της Ε.Ε. για τη γραφειοκρατία η Ελλάδα καταλαμβάνει την πρώτη θέση της κατάταξης, μαζί με την Ουγγαρία και τις χώρες της Βαλτικής, μεταξύ των 25 κρατών μελών. Η αναποτελεσματική Δημόσια Διοίκηση και η γραφειοκρατία συχνά αναφέρονται ως ένας από τους κύριους παράγοντες που καθιστούν δυσμενές το επιχειρηματικό περιβάλλον στην Ελλάδα αποτρέποντας τις νέες επενδύσεις και την ανάπτυξη. Για την Ε.Ε. η μείωση της γραφειοκρατίας είναι κρίσιμος παράγοντας για τη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, κύριο στόχο της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Στόχος της Ε.Ε. δεν είναι να θίξει τις διαδικασίες μέσω των οποίων η Δημόσια Διοίκηση κάθε κράτους μέλους εφαρμόζει τις πολιτικές και συλλέγει πληροφορίες για τους τομείς π.χ. της ασφάλειας, της υγείας και της προστασίας του περιβάλλοντος αλλά να εξασφαλίσει την αποτελεσματική λειτουργία τους χωρίς να παρακωλύεται η επιχειρηματική δραστηριότητα¹⁰.

Μπορεί η γραφειοκρατία να μην επηρεάζει άμεσα το χρέος όμως έμμεσα το επηρεάζει. Και αυτό γιατί ειδικά με τις μορφές που έχει πάρει στην σημερινή Ελλάδα πραγματικά οδηγεί σε καταστάσεις υπολειτουργίας του δημόσιου τομέα. Υπάλληλοι υποαπασχολούνται ή απασχολούνται σε εργασίες που κανονικά δεν έπρεπε να υπάρχουν ή απλά να παρακαμφθούν με άνεση. Έτσι χρειάζονται περισσότεροι υπάλληλοι οι οποίοι επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό. Υπάρχουν ακόμα και περίπτωσης ορισμών ΔΕΚΟ που πραγματικά φυτοζωούν και πολλοί υπάλληλοι τους αμείβονται χωρίς να έχουν συγκεκριμένο πεδίο εργασίας και ταυτόχρονα είναι και δικαιούχοι διαφόρων επιδομάτων. Επομένως με αυτόν τον τρόπο η γραφειοκρατία

---

⁸ Λαδής Σ. & Νταλάκου Β. (2008), Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση και Δημόσια Πολιτική, Τόμος Α', Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σελ. 102.

⁹ Μακροδημήτρης, και Σπηλιωτόπουλος, σελ 58-68.

¹⁰ Λαδής & Νταλάκου, σελ. 104.

επηρεάζει έμμεσα το χρέος και έχει βάλει και αυτή το λιθαράκι της ώστε να δημιουργηθεί η σημερινή τραγική οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα.

1.3 Σύγκριση Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα

Είναι γενικά αποδεκτή η άποψη σε διεθνές επίπεδο ότι, ο ιδιωτικός τομέας είναι αποτελεσματικότερος από το δημόσιο τομέα και ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν καταδείξει την ανωτερότητά τους αυτή. Όμως, λίγες συστηματικές μελέτες έχουν πραγματοποιηθεί για τις συγκριτικές αποδόσεις του Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα, αλλά και αυτές θα πρέπει να ερμηνευτούν με κάποιες επιφυλάξεις.

Σε μια συγκριτική μελέτη ανάμεσα στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα παρατηρούμε ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν διαφορετικά κίνητρα από τις ιδιωτικές, με άμεσο αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητά τους. Μερικές από τις διαφορές κινήτρων αναλύονται πρώτιστα από την απουσία του ανταγωνισμού και της πιθανότητας χρεοκοπίας και δευτερευόντως από την περιορισμένη χρήση κινήτρων απόδοσης και τον μεγαλύτερο βαθμό ασφάλειας της θέσης εργασίας.

«Εκτός από τα αναφερόμενα διαφορετικά κίνητρα, όσον αφορά το κύριο πεδίο σύγκρισης μεταξύ ιδιωτικών και δημοσίων επιχειρήσεων που είναι η αποτελεσματικότητά τους, έρευνες όπως η «Μελέτη του Ιδιωτικού Τομέα αναφορικά με τον έλεγχο του Κόστους» το 1984 υπό την προεδρία του J. Peter Grace αποκαλύπτουν πλήθος ανεπαρκειών της διοίκησης, όπως ότι το κόστος των κατασκευών, των προμηθειών υλικών και της αντικατάστασης υλικοτεχνικής υποδομής του δημοσίου είναι πολλαπλάσιο έναντι αυτού του ιδιωτικού τομέα. Χαρακτηριστική επίσης είναι η διαπίστωση ότι τα έξοδα διαχείρισης διαφόρων υπηρεσιών είναι πολλαπλάσια από ότι σε μια εταιρεία του ιδιωτικού τομέα που διαχειρίζεται ένα συγκρίσιμο χώρο. Επιπλέον οι δημόσιοι υπάλληλοι δηλώνουν περισσότερο χρόνο ασθενείας απ' ότι οι υπάλληλοι του ιδιωτικού τομέα»¹¹.

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι υπάρχουν πολλές αντιφατικές μελέτες. Μελέτες οι οποίες δείχνουν ότι η παραγωγικότητα των δημοσίων υπαλλήλων αυξάνεται, το διαχειριστικό κόστος των διοικήσεων σε ιδιωτικές εταιρείες να είναι μεγαλύτερο κ.λπ.

---

¹¹ Sinkey J. F.(1999) , *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Εμπορικών Τραπεζών-Στον Κλάδο των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών*, Εκδόσεις : Παπαζήση, σελ 185.

Μια συναφής μελέτη σχετικά με την αποτελεσματικότητα στον Καναδά του Ιδιωτικού και Δημόσιου συστήματος σιδηροδρόμων κατέληξε ομοίως στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε σημαντική διαφορά στην αποτελεσματικότητα των δύο συστημάτων. Ενώ μερικές μελέτες δείχνουν ότι τα κρατικά νοσοκομεία εμφανίζουν υψηλότερο κόστος, άλλες πάλι δείχνουν το αντίθετο. Μια άλλη μελέτη συνέκρινε τον αριθμό των διοικητικών υπαλλήλων προς τους διδάσκοντες και ερευνητές στα Δημόσια και Ιδιωτικά Ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης και βρήκε ότι στα ιδιωτικά ιδρύματα υπήρχαν σχεδόν 50% περισσότεροι διοικητικοί υπάλληλοι απ' ό,τι στα δημόσια. Επίσης μερικές μελέτες διαπίστωσαν ότι τα τελευταία χρόνια υπάρχουν σημαντικές βελτιώσεις στην παραγωγικότητα του δημόσιου τομέα¹².

Ακόμα οι επιχειρήσεις που λειτουργούν υπό κρατική διοίκηση ενδέχεται να διαφέρουν συστηματικά από τις αντίστοιχες ιδιωτικές. Πολλές δημόσιες επιχειρήσεις έγιναν δημόσιες μετά από πτώχευση. Το κράτος παρενέβη προκειμένου να εμποδίσει τις επιχειρήσεις να κλείσουν. Οι τελευταίες κρατικοποιήθηκαν επειδή ήταν ζημιογόνες στη λειτουργία τους, δεν έγιναν ζημιογόνες επειδή ήταν κρατικές επιχειρήσεις¹³.

Είναι επίσης γεγονός ότι τα παραδείγματα ανικανότητας του δημοσίου είναι έκθετα στη δημόσια θέα, τα αντίστοιχα όμως παραδείγματα ανικανότητας του ιδιωτικού τομέα δεν επισύρουν συγκριτικά την ίδια προσοχή.

Ο πιο τεκμηριωμένος ισχυρισμός ότι τα στοιχεία δεν υποστηρίζουν μια γενική υπόθεση της ανώτερης αποδοτικότητας του ιδιωτικού τομέα έχει γίνει από το International Monetary Fund (IMF)¹⁴.

Συμπέρασμα Κεφαλαίου

Συμπερασματικά και με βάση τα παραπάνω μοιραία η σύγκριση του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα δεν έχει νόημα. Βεβαία όπως παρατηρήσαμε με βάση έρευνες και

---

¹² Sinkey, ο.π. .

¹³ Papandreou N., «Finance and industry: the case of Greece», International Review of Applied Economics, vol. 5/1 (1991).

¹⁴ International Monetary Fund Public-Private Partnerships March 12, 2004
<http://www.imf.org/external/np/fad/2004/pifp/eng/031204.htm>

θεωρίες αυτό είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που όμως στην Ελλάδα έχει πάρει άλλες διαστάσεις. Το μεγαλύτερο μέρος του δημόσιου τομέα πραγματικά υπολειτουργεί και λειτουργώντας κάτω από καθεστώς μιας άτυπης λευκής απεργίας. Δηλαδή, αρνούνται να δουλέψουν. Ελάχιστα είναι τα φωτεινά παραδείγματα δημοσίων υπάλληλων και υπηρεσιών που λειτουργούν όπως πρέπει.

Πρέπει να αναφέρουμε ότι οι απασχολούμενοι του δημόσιου τομέα κοστίζουν τα τεραστία σημερινά ποσά στην ελληνική οικονομία χωρίς να παράγουν έργο. Συνεπώς, έσοδα δημόσιου μείων έξοδα καταλήγει σε ζημία το κράτος δανείζεται για να πληρώνει αυτούς που αρνούνται να εργαστούν.

Conclusion

In conclusion, and based on the above, the comparison of the public and the private sector is meaningless. Sure, according to various research and theories this is a global phenomenon that in Greece has taken a new dimension. The biggest part of the public sector is functioning really poorly and operating under an informal system of *work-to-rule*. That means that they refuse to work. There are only a few bright examples of public employees and services that work as they're intended.

It should be mentioned that the public sector employees cost huge amounts of money to the Greek economy without being productive. Therefore, subtracting the expenses from the public revenues results in loss, and the state is forced to borrow money to pay those who refuse to work.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Εισαγωγή

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας είναι η έλλειψη ποιοτικών θεσμών η έλλειψη ποιοτικών νομοθετικών, ρυθμιστικών και εκτελεστικών πλαισίων για τον κατάλληλο έλεγχο των οικονομικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων και των πολιτών. Η ανεπάρκεια των θεσμών οδηγεί σε στρεβλώσεις των κινήτρων στην οικονομία, στην κακή κατανομή του υπάρχοντος ταλέντου και στην απώλεια ενός σημαντικού μέρους του παραγωγικού δυναμικού της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, τα τρία μεγάλα θεσμικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας είναι πρώτον, οι ανεπαρκείς θεσμοί ιδιοκτησίας, δεύτερον, η ύπαρξη διαφθοράς στη δημόσια διοίκηση, και τρίτον, οι ανεπαρκείς χρηματοοικονομικοί θεσμοί¹⁵.

Introduction

One of the major problems in Greek economy is the lack of qualitative institutions, the lack of qualitative legislative, regulatory and operational frameworks for the adequate control of the economic activities of enterprises and citizens. The inadequacy of institutions leads to a distortion regarding the economy incentives, the poor distribution of the existing talented employees and the loss of a significant part of the country's productive capacity. Specifically, the three major institutional problems in Greek economy are: firstly, the inadequate institutions regarding property right, secondly, the existence of corruption in public administration, and last, the insufficient financial institutions¹⁶.

---

¹⁵ Χριστόδουλος Σ. (2011). Πολιτική οικονομία εν μέσω κρίσης στο <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//sylogikostomos/17-d%20STEFANADHS%20321-330.pdf>

¹⁶ ο.π.

2.1 Θεσμοί Ιδιοκτησίας

Οι θεσμοί ιδιοκτησίας εξασφαλίζουν ότι ο κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει εθελοντικά (και όχι καταναγκαστικά) σε οικονομικές δραστηριότητες και να αποκτήσει προσωπική περιουσία. Οι καρποί της κανονικής δραστηριότητας του πολίτη προστατεύονται με διαφανείς νόμους που εφαρμόζονται αποτελεσματικά από το κράτος. Οπότε η ύπαρξη δυνατών θεσμών ιδιοκτησίας εγγυάται την προστασία του πολίτη από καταναγκαστική αρπαγή της περιουσίας του από άλλες ίσως ισχυρότερες κοινωνικές ομάδες και από το ίδιο το κράτος (το οποίο θα μπορούσε να αρπάξει με καταναγκαστικό τρόπο πλούτο από ορισμένους πολίτες και στη συνέχεια να τον διανείμει σε πολιτικά δικτυωμένες κοινωνικές ομάδες). Μερικά παραδείγματα θεσμών ιδιοκτησίας είναι ένα δίκαιο και ανεξάρτητο δικαστικό σύστημα, το οποίο, ανάμεσα στα άλλα, εγγυάται τη σωστή τήρηση συμφωνιών και συμβολαίων, ένα αποτελεσματικό νομοθετικό πλαίσιο και μία εκτελεστική εξουσία που εφαρμόζει σωστά τους νόμους¹⁷. Οι θεσμοί ιδιοκτησίας μιας χώρας θεωρούνται καλοί όταν παρέχουν προστασία σε ένα μεγάλο μέρος του κοινωνικού συνόλου¹⁸.

Η μορφή των οικονομικών δραστηριοτήτων σε μια χώρα καθορίζει αν η επιδίωξη του προσωπικού κέρδους ή της προσωπικής ωφέλειας από κάθε πολίτη η οποία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης φύσης είναι εποικοδομητική ή επιζήμια για την υπόλοιπη κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, η επιδίωξη του κέρδους μέσω της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της επένδυσης ωφελεί ολόκληρη την κοινωνία και όχι μόνο τα άτομα που εμπλέκονται στις συγκεκριμένες δραστηριότητες. Είναι γνωστό ότι η καινοτομία ή η έρευνα μπορεί να αποτελέσει βάση και να δώσει έναυσμα για περαιτέρω καινοτομία, κάτι για το οποίο ο αρχικός καινοτόμος δεν ανταμείβεται πλήρως. Έτσι τα οφέλη από την καινοτομία διαχέονται σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο¹⁹.

---

¹⁷ Χριστόδουλος, ο.π.

¹⁸ Acemoglu, Daron, Simon Johnson and James A. Robinson. "Institutions As a Fundamental Cause of Long-Run Growth," in Philippe Aghion and Steven N. Durlauf (eds), *Handbook of Economic Growth*, Volume 1A, Amsterdam: Elsevier, 2005, pp. 385-472.

¹⁹ Aghion, Philippe, and Peter Hewitt. "Growth with Quality-Improving Innovations: An Integrated Framework," in Philippe Aghion and Steven N. Durlauf (eds), *Handbook of Economic Growth*, Volume 1A, Amsterdam: Elsevier, 2005, pp. 67-110.

Επίσης, η δημιουργική επιχειρηματική δραστηριότητα οδηγεί σε νέες θέσεις εργασίας και στην παραγωγή προϊόντων που είναι χρήσιμα στους καταναλωτές. Έτσι τα οφέλη από τη δημιουργική επιχειρηματικότητα διαχέονται σε ολόκληρη την κοινωνία. Η επιδίωξη του κέρδους μέσω αρπακτικών δραστηριοτήτων «μηδενικού αθροίσματος» Ένας βασικός ρόλος των σωστών θεσμών ιδιοκτησίας είναι να ωθήσουν τους πολίτες προς εποικοδομητικές (και μακριά από αρπακτικές) οικονομικές δραστηριότητες, δηλαδή να αξιοποιήσουν προς όφελος ολόκληρης της κοινωνίας τη φυσική τάση του κάθε πολίτη να μεγιστοποιήσει το προσωπικό του κέρδος. Καθώς οι δυνατοί θεσμοί ιδιοκτησίας προσφέρουν προστασία από αρπαγή του πλούτου, αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να ασχοληθούν με αρπακτικές ή καταναγκαστικές δραστηριότητες. Σε χώρες με δυνατά θεσμικά πλαίσια τα οφέλη από αρπακτικές δραστηριότητες είναι περιορισμένα, κάτι που δίνει κίνητρο στους πολίτες να στρέψουν την προσοχή τους σε πιο κοινωνικά εποικοδομητικούς τομείς. Από την άλλη πλευρά, ποιοτικοί θεσμοί ιδιοκτησίας δίνουν κίνητρα στα ικανότερα και πιο παραγωγικά μέλη της κοινωνίας να στραφούν σε κοινωνικά εποικοδομητικές δραστηριότητες, οι οποίες πέρα από τους συμμετέχοντες ωφελούν ολόκληρη την κοινωνία (και αυξάνουν τον συνολικό πλούτο της οικονομίας).

Σε ένα δυνατό θεσμικό πλαίσιο, ο πιο εύκολος τρόπος οικονομικής επιτυχίας και καταξίωσης είναι η δημιουργική επιχειρηματικότητα, η καινοτομία και άλλες δραστηριότητες που ωφελούν ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Καθώς το ταλέντο της χώρας αξιοποιείται στην παραγωγή καινούργιου πλούτου και δεν σπαταλάται σε αρπακτικές δραστηριότητες μηδενικού αθροίσματος, η οικονομική ευημερία αυξάνεται και η οικονομική ανάπτυξη επιταχύνεται. Ένα από τα μεγάλα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας είναι η απουσία ποιοτικών θεσμών ιδιοκτησίας²⁰.

Ένας δείκτης που συχνά χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της ποιότητας των θεσμών ιδιοκτησίας μιας χώρας είναι ο Δείκτης του Νόμου της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Rule of Law Indicator). Το 2009 ο Δείκτης του Νόμου για την Ελλάδα ήταν 0,75 (World Bank 2009). Αυτό το σκορ είναι αρκετά χαμηλό, δεδομένου ότι είναι περίπου στο ίδιο επίπεδο με λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, όπως η Λετονία. Αν και το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Ελλάδας το 2009 \$29,881 με ισοδυναμία της αγοραστικής δύναμης IMF (2009) ήταν σημαντικά υψηλότερο από το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Λετονίας

---

²⁰ Χριστόδουλος, ο.π.

\$14,255 (IMF (2009), ο Δείκτης του Νόμου για τις δύο χώρες ήταν περίπου ο ίδιος. Αυτό αποτελεί μια ένδειξη για το σοβαρό έλλειμμα θεσμών ιδιοκτησίας που υπάρχει στην Ελλάδα σε σχέση με χώρες που βρίσκονται σε παρόμοιο εισοδηματικό επίπεδο²¹.

Οι σχετικά αδύναμοι θεσμοί ιδιοκτησίας της ελληνικής οικονομίας οδήγησαν σε σοβαρές στρεβλώσεις στην κατανομή του ταλέντου και στην κατασπατάληση του ανθρώπινου δυναμικού. Οι θεσμοί ιδιοκτησίας στην Ελλάδα μπορούν να βελτιωθούν με μία απλοποίηση και εξορθολογισμό του νομοθετικού πλαισίου. Η ύπαρξη απλούστερων και λιγότερο αντιφατικών νόμων θα μειώσει την αβεβαιότητα των πολιτών για την πιθανή τήρηση (ή αθέτηση) συμφωνιών και συμβολαίων που έχουν συνάψει με άλλους πολίτες. Επίσης, θα μειώσει την αβεβαιότητα των πολιτών στις συναλλαγές τους με το κράτος, καθώς η δυνατότητα του τελευταίου για αυθαίρετη ερμηνεία του νομικού πλαισίου και αρπαγή της περιουσίας των πολιτών θα περιοριστεί. Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας είναι η βελτίωση του δικαστικού συστήματος το οποίο πρέπει να απονέμει δικαιοσύνη με γρήγορο και αποτελεσματικό τρόπο. Οι θεσμοί ιδιοκτησίας μπορούν να βελτιωθούν και από την πιο αποτελεσματική οργάνωση των σχετικών κρατικών υποδομών²².

2.2 Απουσία Πολιτικής Βούλησης-Πελατειακές Σχέσεις

Ένας λόγος στον οποίο μπορεί να αποδοθεί αυτή η εκτενής αποτυχία αφορά την έλλειψη πραγματικής πολιτικής βούλησης για σημαντικές τομές στη δημόσια διοίκηση: μέχρι τώρα, η διοικητική μεταρρύθμιση ήταν κάτι που λεγόταν, αλλά δεν γινόταν, διότι απαιτεί οξείες συγκρούσεις, δεν αποδίδει άμεσα πολιτικά οφέλη, και καταργεί τις προϋποθέσεις -ανασφάλεια δικαίου και γενικότερη αβεβαιότητα, διοικητικές εκκρεμότητες, δυνατότητα διακριτικής μεταχείρισης, αλλά και συγκάλυψης αυθαιρεσιών- στις οποίες στηρίζονται οι πελατειακές σχέσεις. Το αποτελεσματικό κράτος είναι το κράτος των κανόνων και της διαφάνειας, δηλαδή το κράτος των απρόσωπων και αμερόληπτων σχέσεων, ενώ οι πελατειακές σχέσεις

---

²¹International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx, 2010.

²² Χριστόδουλος, ο.π.

αποτελούν κατ' εξοχήν σχέσεις προσώπου προς πρόσωπο. Αυτές οι σχέσεις ευνοούν και την διαφθορά η οποία αποτελεί επίσης αιτία αναποτελεσματικότητας²³.

2.3 Διαφθορά του Δημοσίου Τομέα

Ένας πολύ βασικός παράγοντας της αποτυχίας του δημοσίου τομέα έγκειται στην διαφθορά. Γενικά, διαφθορά είναι η κατάχρηση της εξουσίας από τους κυβερνητικούς ανώτερους υπαλλήλους κυβερνητικών δυνάμεων. Οι μορφές διαφθοράς ποικίλλουν: περιλαμβάνουν τη δωροδοκία, τον εκβιασμό, το νεποτισμό, την υπεξαίρεση χρημάτων, την δωροληψία και την κατάχρηση.

Η διεθνής οργάνωση Transparent International δημοσιεύει ετήσιο δείκτη διαφθοράς. (<http://www.transparency.org>) .Σε αυτόν η Ελλάδα βαθμολογούμενη στην κλίμακα του 10 (Υψηλότερο αποτέλεσμα σημαίνει μικρότερη (αντιληπτή) διαφθορά) και σε σχέση με το σύνολο των κρατών ως εξής. 2001 βαθμός 4,2 θέση 42/91, 2002 βαθμός 4,2 θέση 44/102, 2003 βαθμός 4,3 θέση 50/133, 2005 βαθμός 4,3 45/159. Η πρόσφατη βαθμολογία για τη χώρα μας ήταν 4,4 και οποία βαθμολογία φέρνει τη χώρα μας να καταλαμβάνει την δεύτερη θέση στην διαφθορά, μετά την Πολωνία, στην Ευρώπη των 25 .

Σε άρθρο της εφημερίδας Καθημερινής (ημερομηνία 12-12-05) και έρευνα της VPRC αναφέρεται μεταξύ άλλων τα εξής: Πιο διεφθαρμένες περιοχές αναδεικνύονται η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, ενώ στην περιφέρεια τα περισσότερα κρούσματα καταγγέλλθηκαν στα Ιόνια Νησιά, στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα.

Πιο διεφθαρμένος τομέας του Δημοσίου επιβεβαιώνεται ότι είναι η εφορία. Τα νοσοκομεία έρχονται δεύτερα στη λίστα της διαφθοράς (21%). Στον πίνακα ακολουθούν η πολεοδομία (15%), το υπουργείο Μεταφορών (10%), και με λιγότερα κρούσματα τα ασφαλιστικά ταμεία, οι Δήμοι, οι τράπεζες, η ΔΕΗ (2%), και οι Νομαρχίες με τα υποθηκοφυλακεία (1%).

Η διαφθορά σημαίνει κατάχρηση δημόσιων θέσεων και πολιτικής δύναμης για προσωπικό κέρδος. Στις σύγχρονες οικονομίες ο κρατικός τομέας διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο και διαχειρίζεται πολύ σημαντικά χρηματικά ποσά. Για παράδειγμα, το φορολογικό εισόδημα του κράτους ως ποσοστό του ΑΕΠ τείνει να μεγαλώνει όσο

---

²³ OECD, Economic Surveys, 1986-87. σελ 175. Organization for Economic

η χώρα αναπτύσσεται περισσότερο²⁴. Για αυτό τον λόγο, η ύπαρξη μιας αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης και κρατικών λειτουργιών που δρουν σύμφωνα με το δημόσιο συμφέρον είναι ένας απαραίτητος πυλώνας για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Η διαφθορά συχνά συνδέεται με την ύπαρξη ενός υπερβολικά πολύπλοκου νομοθετικού, ρυθμιστικού ή φορολογικού πλαισίου σε μία οικονομία.

Όταν οι πολίτες ή οι εταιρείες αδυνατούν να ανταποκριθούν στους κανόνες του κράτους επειδή αυτοί οι κανόνες είναι εξαιρετικά δυσβάστακτοι ωθούνται σε ανορθόδοξες μεθόδους, όπως η δωροδοκία δημόσιων λειτουργιών, για να αποφύγουν τους κανόνες. Έτσι, η πολυπλοκότητα των κρατικών κανόνων είναι συχνά αχρείαστη και αναποτελεσματική, ενώ έχει ως αρνητικό αποτέλεσμα την αύξηση της διαφθοράς. Ένα καλό παράδειγμα είναι το νομοθετικό πλαίσιο για την ίδρυση και είσοδο στην αγορά μιας καινούργιας επιχείρησης. Υπάρχουν τεράστιες διαφορές στο σχετικό νομοθετικό πλαίσιο από χώρα σε χώρα²⁵. Σε μια ακραία περίπτωση, στη Μοζαμβίκη χρειάζονται 19 διαδικασίες και εγκρίσεις για την ίδρυση μιας επιχείρησης. Ένας μέσος επιχειρηματίας πρέπει να αφιερώσει 149 εργάσιμες ημέρες για να ολοκληρώσει αυτές τις διαδικασίες. Στον Καναδά, από την άλλη πλευρά, χρειάζονται μόνο δύο διαδικασίες που μπορούν να ολοκληρωθούν σε δύο ημέρες. Εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι πιο πολύπλοκοι νομοθετικοί κανόνες δεν οδηγούν σε καλύτερη προστασία των καταναλωτών από τις εταιρείες και τα προϊόντα τους.

Περισσότερες απαιτούμενες κρατικές εγκρίσεις δεν μειώνουν την πιθανότητα ατυχήματος από τα εμπορευόμενα προϊόντα ή τη μόλυνση του περιβάλλοντος. Όμως, περισσότερες απαιτούμενες κρατικές εγκρίσεις αυξάνουν τη διαφθορά και ωθούν περισσότερες εταιρείες να καταφύγουν στην παραοικονομία για να αποφύγουν τελείως τους κρατικούς κανόνες²⁶. Γενικά, χώρες που είναι περισσότερο ανεπτυγμένες οικονομικά έχουν πιο απλοποιημένα νομοθετικά και ρυθμιστικά πλαίσια. Η πολυπλοκότητα των κρατικών κανόνων μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες

---

²⁴ Besley, Timothy and Torsten Persson. "The Origins of State Capacity: Property Rights, Taxation, and Politics," *American Economic Review* 99, September 2009, pp. 1218-1244.

²⁵ Djankov, Simeon, Caralee McLiesh and Andrei Shleifer. "Private Credit in 129 Countries," *Journal of Financial Economics* 84, May 2007, pp. 299-329.

²⁶ Djankov, Simeon, Rafael La Porta, Florencio Lopez-De-Silanes and Andrei Shleifer. "The Regulation of Entry," *Quarterly Journal of Economics* 117, February 2002, pp. 1-37.

για προσωπικό πλουτισμό των κρατικών λειτουργών μέσω του χρηματισμού και της διαφθοράς, καθώς οι εμπλεκόμενοι πολίτες και εταιρείες θα αδυνατούν να ανταποκριθούν στο νομοθετικό πλαίσιο χωρίς τη χρήση ανορθόδοξων μεθόδων. Σε αυτή την περίπτωση, το νομοθετικό πλαίσιο έχει το ρόλο του «σταθμού διοδίων», δηλαδή υποχρεώνει τους επιχειρηματίες να καταβάλλουν «διόδια» στη γραφειοκρατία για να μπορέσουν να λάβουν τις απαραίτητες εγκρίσεις για την επιχειρηματική τους δραστηριότητα²⁷. Αυτό αυξάνει το κόστος της επιχειρηματικής δραστηριότητας και το αυξημένο κόστος μεταφέρεται στους καταναλωτές με τη μορφή υψηλότερων τιμών ή μειωμένης ποιότητας των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.

Η διαφθορά έχει ποικίλες αρνητικές επιδράσεις πάνω στην οικονομική ευημερία μιας χώρας. Όπως ήδη εξηγήσαμε, η διαφθορά συνδυαζόμενη και με την πολυπλοκότητα των κρατικών κανόνων που συνήθως τη συνοδεύει αποθαρρύνει τις επενδύσεις, μειώνει τις καινούργιες θέσεις εργασίας και αυξάνει τις τιμές των παρεχόμενων προϊόντων. Επίσης, η διαφθορά δημιουργεί σημαντικές στρεβλώσεις στην κατανομή του ταλέντου στην οικονομία²⁸. Λόγω των ευκαιριών για προσωπικό πλουτισμό που παρουσιάζονται στον δημόσιο τομέα, πολλοί από τους ικανότερους πολίτες της χώρας στρέφονται προς τα εκεί και συγκεκριμένα προς θέσεις που παρέχουν δυνατότητα για είσπραξη διοδίων. Έτσι ένα μέρος του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας σπαταλάται σε κοινωνικά επιζήμιες δραστηριότητες, ενώ θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιηθεί σε κοινωνικά εποικοδομητικούς τομείς. Γενικά Η διαφθορά στον δημόσιο τομέα αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για την ελληνική οικονομία. Ένας δείκτης που συχνά χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της διαφθοράς είναι ο Δείκτης Διαφθοράς της Οργάνωσης Διεθνούς Διαφάνειας (Corruption Perceptions Index of Transparency International). Το 2009 ο Δείκτης Διαφθοράς για την Ελλάδα ήταν 3,8²⁹. Αυτό το σκορ είναι χαμηλό δεδομένου ότι είναι στο ίδιο περίπου επίπεδο με χώρες όπως η Βουλγαρία, το Μαυροβούνιο και η Ρουμανία. Αν και το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Ελλάδας το 2009 _\$29.881 με ισοδυναμία της αγοραστικής δύναμης³⁰ ήταν σημαντικά υψηλότερο από το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Βουλγαρίας, του Μαυροβουνίου

---

²⁷ McChesney, Fred S. "Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory of Regulation," *Journal of Legal Studies* 16, January 1987, pp. 101-118 και Djankov et al., ο.π.

²⁸ Acemoglu, Daron, "Reward Structures and the Allocation of Talent," *European Economic Review* 39, January 1995, pp. 17-33.

²⁹ Transparency International. *Corruption Perceptions Index*, www.transparency.org, 2009

³⁰ International Monetary Fund, ο.π.

και της Ρουμανίας _\$11.900, \$10.393 και \$11.917, αντίστοιχα³¹, ο Δείκτης της Διαφθοράς για όλες αυτές τις χώρες ήταν περίπου ο ίδιος. Αυτό αποτελεί μια ένδειξη για το σοβαρό πρόβλημα διαφθοράς και διάβρωσης του δημόσιου τομέα που υπάρχει στην Ελλάδα.

Μία παράμετρος που έχει άμεση σχέση με τη διαφθορά είναι η ποιότητα και αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης μιας χώρας. Η διαφθορά διαβρώνει τις δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς και μειώνει την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν (αν και η ποιότητα διακυβέρνησης εξαρτάται και από αρκετούς άλλους παράγοντες εκτός της διαφθοράς). Ένας δείκτης που συχνά χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της ποιότητας διακυβέρνησης είναι ο Δείκτης Αποτελεσματικότητας Διακυβέρνησης της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Government Efficiency Indicator). Το 2009 ο Δείκτης Αποτελεσματικότητας για την Ελλάδα ήταν 0,56 [World Bank (2009)]. Αυτό το σκορ είναι χαμηλό δεδομένου ότι είναι στο ίδιο περίπου επίπεδο με χώρες όπως η Λετονία και η Πολωνία με σημαντικά χαμηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ από την Ελλάδα.

Η διαφθορά στην Ελλάδα μπορεί να μειωθεί με μια απλοποίηση και εξορθολογισμό του νομοθετικού πλαισίου. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για ευαίσθητους τομείς, όπως οι πολεοδομικοί κανονισμοί, οι φορολογικοί κώδικες και οι κανονισμοί για την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην αγορά. Ένα απλούστερο νομοθετικό πλαίσιο θα δίνει λιγότερες ευκαιρίες για την πιθανή είσπραξη γραφειοκρατικών διοδίων και θα ενθαρρύνει τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να αποφεύγουν τις ανορθόδοξες συναλλαγές με κρατικούς λειτουργούς. Επίσης, είναι σημαντικό το δικαστικό σύστημα να γίνει πιο γρήγορο και αποτελεσματικό και να προστατεύει τους πολίτες από πιθανή κατάχρηση εξουσίας των κρατικών λειτουργών.

2.4 Απουσία Νέων Τεχνολογιών

Επιπλέον μια ακόμα πηγή αναποτελεσματικότητας είναι ότι ο δημόσιος τομέας αργεί να αφομοιώσει τις νέες πρακτικές και τεχνολογίες και αδυνατεί να πρωτοπορήσει. Είναι δε χαρακτηριστικά δυσκίνητος όταν πρέπει να εισαγάγει νέα τεχνογνωσία με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αξιοποιήσει κατάλληλα τις νέες τεχνολογικές

---

³¹ ο.π.

εφαρμογές. Πρέπει, ακόμη, να επισημανθεί η έλλειψη ειδικής τεχνογνωσίας στην οργάνωση συστημάτων και την διαχείριση των οργανωτικών αλλαγών.

2.5 Απουσία Μακροπρόθεσμου Στρατηγικού Σχεδιασμού- Αδύναμοι χρηματοοικονομικοί θεσμοί

Καταληκτικά στην έλλειψη αποτελεσματικότητας συντείνει το γεγονός της απουσίας Στρατηγικού σχεδιασμού. Σχεδόν κάθε σχεδιασμός στη δημόσια διοίκηση είναι αποσπασματικός, υπάρχει έλλειψη σταθερότητας στις επιλογές, η απουσία μακροπρόθεσμης, αλλά και ρεαλιστικής στοχοθεσίας και οργανωμένου σχεδιασμού και αυτός ο λόγος αντανάκλα τη γενικότερη αδυναμία του ελληνικού κυβερνητικού συστήματος να παράγει δημόσιες πολιτικές σε οργανωμένη και συστηματική βάση³². Το χρηματοοικονομικό σύστημα είναι πολύ σημαντικός φορέας για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία μιας χώρας. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διευκολύνουν τη ροή κεφαλαίων από πολίτες που έχουν τη δυνατότητα της αποταμίευσης, προς πολίτες που έχουν τη δυνατότητα της σωστής επένδυσης και χρησιμοποίησης των κεφαλαίων. Έτσι ένα καλό χρηματοοικονομικό σύστημα είναι αρωγός της καινοτομίας, της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της δημιουργίας καινούργιων θέσεων εργασίας σε μια οικονομία. Χωρίς μια ποιοτική χρηματοπιστωτική υποδομή, πολλοί ικανοί πολίτες με δημιουργικές επιχειρηματικές ιδέες αλλά χωρίς δικά τους κεφάλαια θα ήταν αποκλεισμένοι από την αγορά λόγω της έλλειψης χρηματοδότησης. Επίσης, πολλοί πολίτες με μεγάλα δικά τους κεφάλαια αλλά χωρίς επιχειρηματικές ικανότητες και ιδέες θα είχαν περιορισμένες επενδυτικές δυνατότητες. Γενικά, είναι γνωστό ότι η χρηματοοικονομική ανάπτυξη συνδέεται με υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης με υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μία χώρα³³.

Οι χρηματοοικονομικοί θεσμοί είναι ένας ακρογωνιαίος λίθος για τη σωστή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Οι σχετικά αδύναμοι χρηματοοικονομικοί θεσμοί αποτελούν πρόβλημα για την ελληνική οικονομία. Για παράδειγμα, το 1998 οι La Porta et al. (1998) μέτρησαν τον βαθμό προστασίας των πιστωτών σε διάφορες χώρες. Ο βαθμός νομικής προστασίας στην Ελλάδα είναι 1,0.

³² Φωτόπουλος Τάκης (2010) «Η Ελλάδα ως προτεκτοράτο της υπερεθνικής ελίτ - Η ανάγκη για άμεση έξοδο από την Ε.Ε. και για μια αυτοδύναμη Οικονομία», Γόρδιος, Σεπτέμβρης, σελ. 135.

³³ King, Robert G. and Ross Levine. "Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right," *Quarterly Journal of Economics* 108, August 1993, pp. 713-737.

Αυτό το σκορ είναι χαμηλό, αλλά κατά ένα μέρος οφείλεται στο γεγονός ότι η Ελλάδα έχει ένα νομικό σύστημα γαλλικής προέλευσης. Θεσμοί γαλλικής προέλευσης συνδέονται με σημαντικά χαμηλότερο μέσο βαθμό προστασίας των πιστωτών πιο συγκεκριμένα, με μέσο βαθμό προστασίας 1,58_ σε σύγκριση με θεσμούς αγγλικής προέλευσης που έχουν μέσο βαθμό προστασίας 3,11³⁴. Όμως, ο βαθμός νομικής προστασίας των πιστωτών στην Ελλάδα είναι χαμηλότερος ακόμα και από τον μέσο όρο του βαθμού προστασίας στις χώρες με θεσμούς γαλλικής προέλευσης. Επίσης, η Ελλάδα έχει χαμηλό βαθμό σε αρκετές κατηγορίες προστασίας επενδυτών και μικρομετόχων³⁵. Μία από τις συνέπειες της αδυναμίας των χρηματοοικονομικών θεσμών στην Ελλάδα είναι η υψηλή συγκέντρωση ιδιοκτησίας στις ελληνικές επιχειρήσεις. Στη μέση ελληνική επιχείρηση το μερίδιο ιδιοκτησίας των τριών μεγαλύτερων μετόχων είναι 67%, που είναι υψηλότερο από τον μέσο όρο του 54% στις χώρες με θεσμούς γαλλικής προέλευσης (και υψηλότερο από τον μέσο όρο του 43% στις χώρες με θεσμούς αγγλικής προέλευσης). Όλα τα παραπάνω αποτελούν ενδείξεις για τη σχετική αδυναμία των χρηματοοικονομικών θεσμών στην Ελλάδα. Οι χρηματοοικονομικοί θεσμοί στην Ελλάδα μπορούν να βελτιωθούν με μία αναβάθμιση του νομοθετικού πλαισίου που θα παρέχει περισσότερα δικαιώματα σε πιστωτές, επενδυτές και μικρομετόχους. Ίσως ακόμα πιο σημαντική είναι η αποτελεσματική εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου από τα κρατικά εκτελεστικά όργανα και το δικαστικό σύστημα. Όπως, για παράδειγμα, επισημαίνουν οι La Porta et al. (1998)³⁶, το ελληνικό δικαστικό σύστημα δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό στην εφαρμογή των χρηματοπιστωτικών θεσμών.

2.6 Διαχείριση Ανθρώπινου Δυναμικού

Τα υπουργεία επιτελούν επιτελικό έργο, όμως στην πράξη ασκούν και εκτελεστικές αρμοδιότητες. Τον επιτελικό ρόλο παραδοσιακά ασκούν τα πολιτικά, ανακλητά στελέχη της εκάστοτε κυβέρνησης, που και αυτά όμως δεν διαθέτουν πάντοτε τα απαιτούμενα γνωσιακά εφόδια³⁷. (Μπουραντάς Δ., 2002).

---

³⁴ La Porta, Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Shleifer, and Robert Vishny. "Law and Finance," *Journal of Political Economy*, December 1998, pp. 1113-1155.

³⁵ ο.π.

³⁶ ο.π.

³⁷ Μπουραντάς, ο.π. σελ. 125.

Σε κάθε περίπτωση, η ενεργοποίηση του επιτελικού ρόλου των κεντρικών υπηρεσιών παραμένει αδύνατη, όσο δεν βελτιώνεται το γωνιακό επίπεδο και η επαγγελματική εμπειρία του ανθρώπινου δυναμικού. Έτσι ενώ για μια αποτελεσματική διοίκηση απαιτείται προσωπικό ικανό και καλά εκπαιδευμένο και ότι οι προαγωγές στις ανώτερες στελεχιακές θέσεις θα πρέπει να εξαρτώνται όχι από την προϋπηρεσία, αλλά κυρίως από τα προσόντα, την εμπειρία στο εξωτερικό, κ.λπ. στην πράξη η ιδέα αυτή έρχεται σε σύγκρουση με την φοβική και ισοπεδωτική λογική των προσλήψεων με χαμηλών απαιτήσεων διαγωνισμούς και την προαγωγή στις ανώτερες θέσεις από τα κλασσικού τύπου υπηρεσιακά συμβούλια³⁸.

Καθοριστικό ρόλο στην αναποτελεσματικότητα διαδραματίζει η έλλειψη από τη διοίκηση των θετικών κινήτρων παραγωγικότητας, η συνάρτηση των απολαβών ή των προνομίων με την επίτευξη των εκάστοτε στόχων της υπηρεσίας και οι οποίοι θα έπρεπε να είναι σαφείς και μετρήσιμοι (performance contracting). Επιπρόσθετα στη χώρα επικρατεί χωρίς εξαίρεση το σύστημα της ενιαίας υπηρεσίας και της σταδιοδρομίας (career system), το οποίο ενισχύεται και από τη συνταγματικά κατοχυρωμένη μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων. Όλοι αυτοί είναι οι παράγοντες που διαμορφώνουν το περιβάλλον της αναποτελεσματικότητας στις λειτουργίες του Δημόσιου τομέα.

2.7 Η Αναποτελεσματική Δημόσια Διοίκηση η Αιτία του Δημοσίου Χρέους

Οι μεγάλες καθυστερήσεις της κρατικής μηχανής στην διεκπεραίωση των υποθέσεων των πολιτών και η καχυποψία της απέναντι στην επιχειρηματική δραστηριότητα και στην ιδιωτική πρωτοβουλία γενικά καταδικάζουν την χώρα μας στο περιθώριο την Ευρωπαϊκών και διεθνών εξελίξεων αν δεν αλλάξει κάτι σύντομα.

Η κατάσταση της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα παρουσιάζει θετική πορεία προόδου, αλλά δεν παρακολουθεί επαρκώς τις προκλήσεις των τρεχουσών εξελίξεων, στις οποίες πρέπει να ανταποκριθεί και εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από σοβαρές δυσλειτουργίες και προβλήματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν.

---

³⁸ Φωτόπουλος, σελ. 139.

Η συνεισφορά μιας αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης στην δημιουργία μιας ανταγωνιστικής, παραγωγικής και δίκαιας κοινωνίας είναι μοναδική και αναντικατάστατη. Για το λόγο αυτό καθίσταται επιτακτικό να υπάρξει αύξηση της αποδοτικότητας του δημόσιου τομέα στη χώρα μας. Οι πηγές αναποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης, όπως αυτά αναλύθηκαν προηγούμενα, πρέπει να εξαλειφθούν ή τουλάχιστο να γίνει προσπάθεια να μειωθούν.

Το απαράδεκτο φαινόμενο της γραφειοκρατίας, υπενθυμίζουμε ότι σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα αυτό είναι το βασικότερο πρόβλημα στην Ελλάδα, αφού ενδεικτικά για την ίδρυση μιας επιχείρησης απαιτούνται 15 διαδικασίες και 38 ημέρες, έναντι 6 και 25 του μέσου όρου των χωρών του ΟΟΣΑ. Κατά συνέπεια σύμφωνα με το δείκτη «εύκολης επιχειρηματικής δραστηριότητας» στη γενική παγκόσμια κατάταξη για το έτος 2006, η χώρα μας βρίσκεται στην 109η θέση³⁹. Επιπρόσθετα σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της ΕΕ, η χώρα μας καταλαμβάνει την πρώτη θέση στην Ευρώπη σε ότι αφορά το κόστος που επιβάλλει η γραφειοκρατία στις επιχειρήσεις της με το τελικό ποσό να φθάνει σε ένα ιλιγγιώδες 6,8% του ΑΕΠ, που αντιστοιχεί στο ποσό των 16 δις €. Το ποσοστό αυτό είναι το μεγαλύτερο στην ΕΕ των 25 και κατά δύο και πλέον μονάδες υψηλότερο από την επόμενη στη σειρά χώρα της ζώνης του ευρώ. Η επιτροπή προβαίνει σε εκτιμήσεις για την ωφέλεια από μια κατά 25% μείωση της γραφειοκρατίας υποστηρίζοντας ότι αυτή θα ανέλθει έως και 2,4% του ΑΕΠ μέχρι το 2025⁴⁰.

Στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα το 2004, καταγράφονται τρεις τύποι μεταρρυθμίσεων που εφαρμόστηκαν σε πολλές χώρες της ΕΕ για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του δημόσιου τομέα. Οι διαχειριστικές μεταρρυθμίσεις, η εισαγωγή της πληροφορικής και η ιδιωτικοποίηση και η ανάθεση σε τρίτους.

Προκειμένου να εκπληρωθεί το όραμα του εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης χρειαζόμαστε την ενεργό συμμετοχή των δημοσίων υπαλλήλων και εργαζομένων στο ευρύτερο τομέα. Για την υλοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου του κράτους που εδράζεται τόσο στα διδάγματα της διοικητικής επιστήμης όσο και στην συσσωρευμένη εμπειρία κάποιων θεσμών που «συναλλάσσονται» καθημερινά όπως ο

³⁹ Μπουραντάς, ο.π. σελ. 130.

⁴⁰ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/15-2-11>

Συνήγορος του Πολίτη έχουν αρχίσει και θεσμοθετούνται πολιτικές σε αυτή την κατεύθυνση⁴¹. Με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση έχει συντελεστεί πρόοδος στις λειτουργίες της δημόσιας διοίκησης, μέσα από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας που χρηματοδοτεί υποδομές και υπηρεσίες σε βασικά πεδία υπηρεσιών που προσφέρει η δημόσια διοίκηση (παιδεία, υγεία, κλπ.) και σε όλο το εύρος των διοικητικών συναλλαγών του πολίτη και της επιχείρησης με το κράτος.

Ως ιδιαίζοντως επιτυχείς μέχρι το παρόν στάδιο πρέπει να θεωρηθούν η ανάπτυξη των υπηρεσιών ηλεκτρονικής συναλλαγής με τις φορολογικές αρχές και το μεγαλύτερο ασφαλιστικό οργανισμό της χώρας (ΙΚΑ), η δημιουργία ευρυζωνικών υποδομών επικοινωνίας μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών με το έργο "ΣΥΖΕΥΞΙΣ" και η δημιουργία των ΚΕΠ τα οποία προσφέρουν στους πολίτες και τις επιχειρήσεις άμεση, επιτόπια, πρόσβαση σε περισσότερες από 1.000 υπηρεσίες διοικητικών συναλλαγών⁴².

Καθίσταται πλέον σαφές ότι η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα πρέπει να δώσει έμφαση στις ιδέες και τις αρχές της αγοράς και να προωθήσει τη λειτουργία και τις αρχές του μάνατζμεντ⁴³.

Η αντικειμενική αξιολόγηση, η παρακίνηση, η συνεχής εκπαίδευση των υπαλλήλων και η καλύτερη μισθοδοσία, η παροχή κινήτρων είναι χρεϊώδεις κατά τη γνώμη μας παράγοντες για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των Δημόσιων Επιχειρήσεων.

Όμως το ζητούμενο παραμένει να είναι μια αποτελεσματική ιδιωτική επιχείρηση και ένα αποτελεσματικό κράτος. Η ανεξέλεγκτη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς μπορεί να οδηγήσει σε ανισορροπίες και σε αστοχίες του συστήματος με οδυνηρές συνέπειες για τους πολίτες και την ευημερία τους.

Ανάμεσα λοιπόν στην απόλυτη κυριαρχία της αγοράς και στον απόλυτο έλεγχο της οικονομίας από το κράτος μπορούν να δημιουργηθούν πολλοί συνδυασμοί. Συμπερασματικά άλλα υποδείγματα είχαν καλύτερα και άλλα είχαν χειρότερα

---

⁴¹ Μακρυνδημήτρης Α., (1999) Ο « Μεγάλος Ασθενής » ,Αθήνα: Παπαζήσης, σελ 135.

⁴² Μπουραντάς, ο.π.

⁴³ Papandreou, N., «Finance and industry: the case of Greece», International Review of Applied Economics, vol. 5/1 (1991).

αποτελέσματα. Άλλα υποδείγματα ανταποκρίθηκαν καλύτερα και άλλα ανταποκρίθηκαν χειρότερα στις διεθνείς συνθήκες, και το αποτέλεσμα της ανταπόκρισής τους απεικονίζεται στο βιοτικό επίπεδο που απολαμβάνουν οι πολίτες των χωρών αυτών. Υπάρχει λοιπόν μια μέση οδός όπου ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας μπορούν να λειτουργούν αρμονικά εξασφαλίζοντας μια βέλτιστη απόδοση για την οικονομία και την κοινωνία. Από την πλευρά μας συνειδητοποιώντας έγκαιρα τον μεταβαλλόμενο βαθμό των δυνατοτήτων τους αλλά και των περιορισμών τους να προσπαθήσουμε να θέσουμε και να επιβάλλουμε επιτυχώς τα όρια τους. Μέσα από τον Διοικητικό Ουμανισμό και την Πολιτική βούληση που θα πρέπει να υπάρχει, για κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια στο Δημόσιο Τομέα θα αποδεσμευθεί η ωφέλεια με την εφαρμογή κατάλληλων ορίων μεταξύ Κρατικών και Ιδιωτικών δραστηριοτήτων⁴⁴.

2.8 Οικονομική Κρίση Και Διόγκωση Του Ελληνικού Χρέους

Η οικονομική κρίση βρήκε την χώρα μας εντελώς απροετοίμαστη. Η γύμνια της σε όλα τα επίπεδα την οδήγησε να μην μπορεί πλέον να δανειστεί από τις αγορές ώστε να χρηματοδοτήσει τους ελλειμματικούς προϋπολογισμούς.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το Δ.Ν.Τ. και η ελληνική κυβέρνηση συμφώνησαν να δανείσουν την Ελλάδα ώστε να μην χρεοκοπήσει και να μην κηρύξει στάση πληρωμών. Σε αντάλλαγμα βεβαία συμφώνησαν μέτρα αύξησης των εσόδων και μείωσης των δαπανών. Ήταν ο δανεισμός μονόδρομος; Η απάντηση δεν είναι απλή. Η αλήθεια είναι ότι η μονομερής χρεοκοπία θα είχε χειρότερα αποτελέσματα, γιατί θα είχε πολύ μεγαλύτερες άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο του λαού. Όμως η κυβέρνηση δεν διαπραγματεύτηκε καθόλου και τα ψιλά γράμματα στο μνημόνιο όπως οι εγγυήσεις που έχουν δοθεί καθώς και τα ζητήματα εθνικής κυριαρχίας που πλέον τίθενται υπό συζήτηση είναι αυτά που εξοργίζουν όσους έχουν μελετήσει το μνημόνιο. Προφανώς η κυβέρνηση δεν μπόρεσε καν στην διαδικασία να το μελετήσει.

---

⁴⁴ Papandreou, N., «Finance and industry: the case of Greece», International Review of Applied Economics, vol. 5/1 (1991).

Για κάποιους οικονομολόγους η προβολή αιτημάτων ουσιαστικής αναδιάρθρωσης των δημόσιων υπηρεσιών και διεύρυνσης της δημοκρατίας για ένα καλύτερο κοινωνικό κράτος είναι καλύτερη τακτική σε σχέση με την πολέμια τακτική κατά του ευρωπαϊκού μηχανισμού στήριξης. Αυτό ακούγεται ωραίο όμως στην σημερινή Ελλάδα που ουσιαστικά χαρακτηρίζεται από μια λεύκη απεργία στον δημόσιο τομέα

Τα τελευταία χρόνια είναι εφαρμόσιμο; είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο τις αναποτελεσματικότητες του δημόσιου τομέα καθώς και τα αίτια της.

Η αναδιάρθρωση των δημόσιων υπηρεσιών είναι καλύτερη αντιμετώπιση από τη χρεοκοπία της χώρας για τη βελτίωση της κατανομής του εισοδήματος, μετά τη διαπίστωση των τελευταίων ετών, που οι φορολογικές ελαφρύνσεις των επιχειρήσεων δεν βοήθησαν την ανάπτυξη, γιατί οι ιδιωτικές επενδύσεις μειώθηκαν στο ίδιο χρονικό διάστημα. Εμείς θα διαφωνήσουμε με αυτές τις απόψεις καθώς σε ένα κράτος τόσο διεφθαρμένο σε όλα τα επίπεδα δεν μπορείς καν να συζητήσεις για δημόσια υπηρεσία.

Η ανάκαμψη της διεθνούς οικονομίας θα βοηθούσε στην έξοδο από την κρίση, αλλά χωρίς την ύπαρξη σοβαρών ρυθμιστικών παρεμβάσεων στις αγορές, αυτό δεν είναι τόσο απλό. Όταν τέθηκε το θέμα για να ζητήσει η Ελλάδα τις γερμανικές αποζημιώσεις όλοι σιώπησαν.

Συνολικά το σημερινό χρέος της Ελλάδας τα 200 δις είναι πανωτόκια. Δεν μπορούσε κάποιος Έλληνας υπουργός να διαπραγματευτεί το χρέος; η απάντηση είναι προφανής.

2.9 Τρόποι Αντιμετώπισης Του Χρέους

Μεγάλη κουβέντα γίνεται διεθνώς για το κατά πόσο ένα δημόσιο χρέος -και φυσικά αυτό συμβαίνει και για την περίπτωση της Ελλάδας- είναι διαχειρίσιμο. Δηλαδή, υπάρχει μια γενικότερη εκτίμηση ότι από ένα σημείο χρέους και μετά, οι τόκοι είναι τόσο υψηλοί έτσι ώστε σε βάθος χρόνου: α) Η εξυπηρέτησή του να καθίσταται στην πράξη αδύνατη β) Ακόμη και αν ενδεχομένως θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί «τεχνικά», οι κοινωνικές παρενέργειες και οι πολιτικές αντιδράσεις θα ήταν τόσο έντονες, έτσι ώστε το όλο εγχείρημα να καθίσταται ιδιαίτερα επικίνδυνο.

Το μόνο βέβαιο είναι ότι δεν υπάρχει ένα σιδερένιο όριο (για παράδειγμα πάνω από το 120% του ΑΕΠ), πάνω από το οποίο ένα δημόσιο χρέος παύει να είναι διαχειρίσιμο. Το όριο αυτό εξαρτάται από το αν χρωστάς στο νόμισμά σου (πχ ΗΠΑ), από το αν ο δανεισμός σου είναι κυρίως εσωτερικός (πχ Ιταλία) από το αν έχεις ανοδικές προοπτικές ανάπτυξης, κ.λπ.

Πάντως, εμείς θα εστιάσουμε σε δύο νούμερα. Πρώτον, ότι με βάση τα κριτήρια του Μάαστριχτ, οι χώρες της Ευρωζώνης θα πρέπει να έχουν δείκτη χρέους προς ΑΕΠ χαμηλότερο του 60% (η Ελλάδα εισήλθε με πολύ υψηλότερο δείκτη, αλλά με την υπόσχεση ότι σταδιακά θα κινηθεί προς τα επίπεδα αυτά...). Και δεύτερον, ότι με βάση τις προβλέψεις, το ελληνικό δημόσιο χρέος θα προσεγγίσει ή και θα υπερβεί το επίπεδο του 150% του ΑΕΠ μέσα στην επόμενη τριετία, χωρίς μάλιστα να αποκλείονται και χειρότερα σενάρια, αν η πορεία προσαρμογής της οικονομίας δεν στεφθεί με επιτυχία.

Κάποιοι ισχυρίζονται ότι τα μέτρα αν περιλάμβαναν και μείωση των αμοιβών στον ιδιωτικό τομέα, που θα σηματοδοτούσε τη μείωση του κόστους εργασίας. Έτσι θα ανέβαινε η ανταγωνιστικότητα μας καθώς θα είχαμε ένα είδος εσωτερικής υποτίμησης. Η Ελλάδα ως γνωστόν δεν μπορεί να υποτιμήσει το νόμισμα της καθώς είναι πλέον μέλλον της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας με ενιαίο νόμισμα.

Καθώς η Ελλάδα δεν έχει πλέον βιομηχανία και εξαγεί ελάχιστα αγαθά συνεπώς δεν υπάρχει λόγος να μειωθούν οι μισθοί στον ιδιωτικό τομέα που ούτως η άλλως η κατάσταση είναι τραγική. Κάποιοι ισχυρίζονται πως μέσω της ναυτιλίας και του τουρισμού κάτι μπορεί να γίνει. Θα εξετάσουμε τις δυο περιπτώσεις ξεχωριστά.

Ο Τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα έναν από τους σημαντικότερους κλάδους δραστηριότητας μαζί με τη ναυτιλία. Η Ελλάδα έχει μακρά παράδοση φιλοξενίας από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα. Για την διατήρηση και ανάπτυξη του τουρισμού είναι απαραίτητη η συνεργασία όλων των άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενων φορέων ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Πρέπει να προσπαθήσουμε να εκμεταλλευτούμε ακόμα περισσότερο τον τουρισμό μιας και η χώρα μας είναι προικισμένη με τόσα όμορφα τοπία και νησιά έτσι ώστε να αυξήσουμε τις εξαγωγές μας. Διότι ως γνωστόν

εξαγωγές πολλές η Ελλάδα δεν έχει ούτε πρόκειται με έχει με βάση την γεωγραφική δομή της αλλά και άλλους παράγοντες αλλά μπορεί να εξαγει υπηρεσίες όπως ο τουρισμός. Ειδικότερα ο κλάδος του τουρισμού:

- ❖ Κυριαρχείται από επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα.
- ❖ Είναι δυναμικός και στηρίζεται κυρίως στην επιχειρηματικότητα.
- ❖ Απαρτίζεται στην πλειοψηφία του από μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- ❖ Εξυπηρετεί τις εσωτερικές και διεθνείς αγορές.
- ❖ Δίνει έμφαση στην πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία.
- ❖ Κάνει εκτενή χρήση της νέας τεχνολογίας.
- ❖ Χαρακτηρίζεται από επιχειρήσεις με ελλιπή οργάνωση και διοίκηση.
- ❖ Είναι ευαίσθητος στις εξωτερικές μεταβολές και πιέσεις.
- ❖ Ασκήν θετικές και αρνητικές επιδράσεις

Η τουριστική βιομηχανία αναπτύσσεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να ικανοποιεί τις ανάγκες όλων των κατηγοριών των ταξιδιωτών και τουριστών κατά την διάρκεια του ταξιδιού τους. Ο τουρισμός μεταμορφώνεται σε κοινό αγαθό με πρόσβαση σε όλο και περισσότερες κοινωνικές ομάδες σε σχέση με το παρελθόν. Αποκτά πλέον μαζικό χαρακτήρα, αναδεικνύοντας τον τουρισμό στη μεγαλύτερη «βιομηχανία» παγκοσμίως.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, είναι προφανές ότι ο ρυθμός ανάπτυξης ξεπερνά τον αντίστοιχο ρυθμό άλλων κλάδων της οικονομίας, αφού μέσα σε μία δεκαετία προβλέπεται, διπλασιασμός των οικονομικών συναλλαγών. Το γεγονός της αυξανόμενης σπουδαιότητας που αποκτά ο τουρισμός, οδήγησε, στην ανάγκη η οικονομική αυτή δραστηριότητα να σχεδιαστεί, να οργανωθεί, και να ελεγχθεί κεντρικά.

Συμπερασματικά ο τουρισμός ξεφεύγει από τον παραδοσιακό του ρόλο και μεταλλάσσεται με βάση τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές. Συγκεκριμένα:

- ✓ Ο τουρισμός μετατρέπεται από οικονομία των υπηρεσιών σε οικονομία των εμπειριών.

- ✓ Ο τουρίστας χαρακτηρίζεται από αυξημένη κοινωνική και περιβαλλοντική ευαισθησία.
- ✓ Το σύστημα των κοινωνικών αξιών μεταβάλλεται συνεχώς.
- ✓ Η παγκοσμιοποίηση επιδρά στην ανάπτυξη του τουρισμού.
- ✓ Η σύνδεση της τεχνολογίας με το Μάρκετινγκ γίνεται πλέον απαραίτητη.

Πίνακας 1: Απασχολούμενοι ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στο Β. Αιγαίο και στην Ελλ. Επικράτεια

Ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας	Συν. Ελλάδα	Ν. Σάμου	Ν. Χίου	Ν. Λέσβου
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία.	12,98%	16,38%	8,55%	24,57%
Αλιεία.	0,41%	1,26%	2,29%	1,79%
Ορυχεία και λατομεία.	0,26%	0,40%	0,17%	0,13%
Μεταποιητικές βιομηχανίες.	11,50%	5,26%	4,94%	5,63%
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού.	0,84%	0,95%	0,93%	0,82%
Κατασκευές.	8,14%	10,89%	11,34%	8,80%
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων, μοτοσικλετών κλπ.	13,94%	11,74%	13,65%	10,67%
Ξενοδοχεία και εστιατόρια.	5,91%	10,45%	5,74%	5,64%
Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες.	6,20%	7,33%	12,04%	5,24%
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.	2,37%	1,36%	1,88%	1,22%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρ/κές δραστηριότητες.	5,44%	3,10%	3,47%	2,62%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.	7,16%	10,43%	10,31%	10,30%
Εκπαίδευση.	5,59%	5,30%	6,60%	5,54%
Υγεία και κοινωνική μέριμνα.	4,17%	3,88%	3,40%	3,69%
Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοιν. ή ατομικού χαρακτήρα.	3,16%	2,34%	3,11%	2,31%

Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό.	1,32%	0,82%	0,87%	0,47%
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα.	0,02%	-	0,01%	0,00%
Δήλωσαν ασαφώς ή ανεπαρκώς τον κλάδο ή δε δήλωσαν κλάδο	5,25%	3,45%	4,91%	5,39%
Νέοι	5,34%	4,66%	5,80%	5,16%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε (2010)

Πίνακας 2: Δείκτης Ανταγωνιστικότητας τιμών Μεσογειακών τουριστικών προορισμών

ΧΩΡΑ	PRICE COMPETITIVE INDEX
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	87,09
ΤΟΥΡΚΙΑ	84,77
ΚΡΟΑΤΙΑ	84,17
ΜΑΛΤΑ	74,90
ΤΥΝΗΣΙΑ	90,68
ΕΛΛΑΔΑ	54,41

Πηγή: World Travel and tourism council – Competitiveness monitor

Όπως συμπεραίνουμε από την παραπάνω ανάλυση η Ελλάδα έχει ακόμα πολλές δυνατότητες για να αναπτύξει τον τουρισμό της ολοκληρωτικά.

Η ναυτιλία μετά τον τουρισμό είναι εξίσου σημαντική πηγή εσόδων για την ελληνική οικονομία και οδηγεί σε μεγάλη ανάπτυξη και άλλους κλάδους. Ο ρόλος της ελληνικής ναυτιλιακής βιομηχανίας για την ελληνική οικονομία καθίσταται ακόμη κρίσιμότερος από ότι στο άμεσο παρελθόν, γεφυρώνοντας το χάσμα του εμπορικού ισοζυγίου και τροφοδοτώντας την οικονομική ανάπτυξη. Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά το έτος 2009 οι καθαρές συναλλαγματικές εισπράξεις από τη ναυτιλία ανήλθαν σε 4,18 δις. Ευρώ που αντιστοιχούν με 19% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Εξαιτίας της ύφεσης της παγκόσμιας οικονομίας το ποσοστό αυτό παρέμεινε στατικό κατά το 2010. Τα τελευταία τρία χρόνια η ελληνική ναυτιλία έχει επενδύσει σε ναυπηγήσεις το αντίστοιχο περίπου δύο ετησίων ελληνικών προϋπολογισμών και κάθε χρόνο.

Η ελληνική ναυτιλία συνεισφέρει στη χώρα ένα ποσό αρκετό για να καλύψει τον προϋπολογισμό της εθνικής άμυνας. Βεβαία είναι συχνό φαινόμενο για να μικρύνουν το κόστος ελληνικές εταιρείες να φεύγουν στο εξωτερικό η ακόμα χειρότερα να βάζουν ξένες σημαίες στα πλοία τους. Έτσι όμως χάνουν τις θέσεις τους οι έλληνες ναυτικοί και το κράτος χάνει και αυτό με την σειρά τους έσοδα. Πρέπει εδώ η ελληνική κυβέρνηση να θεσπίσει νομούς ώστε να σταματήσει αυτό το απαράδεκτο φαινόμενο.

Η ναυτιλία και ο τουρισμός είναι δυο παράγοντες που πραγματικά δίνουν ζωή στην ελληνική οικονομία. Όμως χρειάζεται πολύ προσπάθεια ακόμα. Η Ελλάδα έχει πολλές δυνατότητες και δεν πρέπει να αφήσουμε την ευκαιρία να πάει χαμένη. Ειδικά σε τέτοια κρίση που βιώνουμε πρέπει να χαρακτούν πολιτικές που θα οδηγήσουν σε περαιτέρω ανάπτυξη των δυο κλάδων.

2.10 Ο Ανθρώπινος Παράγοντας ως Τρόπος Αντιμετώπισης του Χρέους

Ο ανθρώπινος παράγοντας, είτε ατομικά είτε συλλογικά (ομάδα), συνιστά κεφαλαιώδη και θεμελιακό παράγοντα λειτουργίας αλλά και ανάπτυξης μιας οργάνωσης οποιασδήποτε μορφής, τύπου και μεγέθους. Λογιζόμενος δε ως ένας από τους παραγωγικούς συντελεστές χαρακτηρίζεται από μια διπλή φύση: από την μια συνιστά εργαλείο αποδοτικής και αποτελεσματικής επίτευξης των οργανωσιακών σκοπών και στόχων και από την άλλη είναι πολίτης, πολιτικό και κοινωνικό όν.

Αν και η κοινωνία «επιτρέπει» και «ενθαρρύνει» την χρήση των πολιτών της ως μέσα για την επίτευξη οργανωσιακών στόχων, το ότι συνιστούν μια εργαλειακή εργασιακή δύναμη και πλουτοπαραγωγική πηγή, σε καμία περίπτωση δεν αναιρείται το γεγονός ότι :

1. είναι ενσυνείδητα όντα με δεδομένα αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα και
2. είναι πολίτες με δεδομένες υπαρξιακές ανάγκες και επιδιώξεις.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο θεωρείται, ότι συνιστά το κλειδί για την δυναμική ανάπτυξη όχι μόνο του εθνικού αλλά και του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, τόσο στην κλασική θεωρία της ανάπτυξης (υπόδειγμα Robert Solow) όσο και στην νεότερη, το «υπόδειγμα της ενδογενούς ανάπτυξης» (Paul Romer and Robert Lucas). Η νέα θεωρία μάλιστα εισηγείται ότι υπό ορισμένες συνθήκες ένα αρχικό πλεονέκτημα μιας χώρας σε σχέση με μιαν άλλη, όσον αφορά στο ανθρώπινο κεφάλαιο, θα έχει ως αποτέλεσμα μια μόνιμη διαφορά στο επίπεδο του εισοδήματος και συνεπώς της ευημερίας μεταξύ των συγκρινόμενων χωρών. Οι Jeffrey Sachs και Felipe Larrain επεσήμαναν πως, όταν το απόθεμα σε ανθρώπινο κεφάλαιο είναι σημαντικό, μια πλούσια χώρα μπορεί να διατηρήσει το προβάδισμα της επ' αόριστον έναντι των πτωχότερων δημιουργώντας νέες αποταμιεύσεις και συνεπώς επενδύσεις.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο στην Ελλάδα θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι παραπάνω προσοντούχο από όσο πρέπει. Βεβαία στον δημόσιο τομέα επειδή τις θέσεις τις έχουν καταλάβει άτομα από την πάλαιο γενιά δεν ισχύει σε τέτοιο βαθμό και έτσι παρατηρούμε το φαινόμενο στην Ελλάδα να είναι άνεργοι υπέρ-προσοντούχοι νέοι και στο δημόσιο τομέα άτομα μη ικανά και χωρίς όρεξη για δουλεία να έχουν εξασφαλίσει μια ισόβια θέση εργασίας χάρη στην μονιμότητα που προσφέρει το δημόσιο.

Συμπέρασμα κεφαλαίου

Αν και στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλύσουμε εις βάθος τους θετικούς παράγοντες της ελληνικής οικονομίας θα πρέπει να αναφέρουμε ότι με σωστή χρησιμοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, με ευέλικτα ωράρια και μείωση προσωπικού στο δημόσιο θα μπορούσε να επιτευχτεί αποτελεσματικότητα. Όποιος δεν έχει όρεξη να εργαστεί θα πρέπει να αποχωρεί οικιοθελώς. Επίσης πιστεύουμε ότι πρέπει να γίνουν προσλήψεις στο δημόσιο. Πραγματικά υπάρχουν τόσοι νέοι με προσόντα που τους αφήνουμε ανεκμετάλλετους. Τέλος μια άρση της μονιμότητας θα θορυβούσε όλους αυτούς που δεν εργάζονται στο δημόσιο και όταν πραγματικά συντρέχει λόγος θα ήταν καλό να βλέπαμε και απολύσεις.

Αμέσως μετά θα δούμε πως η ναυτιλία και ο τουρισμός μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του χρέους και πως σε συνδυασμό με αύξηση των εξαγωγών μέσω της μείωσης της τιμής των παραγωγικών συντελεστών θα βοηθήσουν στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Μέσω του συστήματος των Εθνικών Λογαριασμών επιτυγχάνεται η παρακολούθηση και η παρουσίαση των βασικών εθνικοοικονομικών μεγεθών: το ακαθάριστο εθνικό προϊόν, το καθαρό εθνικό εισόδημα, η εθνική δαπάνη-κατανάλωση, η επένδυση, η αποταμίευση, ο προσδιορισμός του επιπέδου των τιμών, του επιπέδου της απασχόλησης, των επιτοκίων και άλλων μεταβλητών.

Conclusion

While in the next chapter will be going to analyze in depth the positive aspects of the Greek economy we should mention that utilizing properly the human resources, adopting flexible hours and downsizing the State, effectiveness could be attained. Whoever doesn't like working should withdraw willingly. We also believe that there's

the need of hiring personnel. There are so many young people with skills that are left untapped. Finally the removal of permanence would scare all those who do not work for the state and when there is an actual reason it would be good to see layoffs. Shortly after that we'll see how shipping and tourism can contribute in dealing with debt and how, combined with an exports' increase by reducing the cost of production factors could help to revive the Greek economy. Through the system of National Accounts is achieved the monitoring and presentation of the main national-finance figures: the gross national product, the net national revenue, the national expenditure - consumption, investments, savings, the identification of the price level, the level of employment, interest rates and other variables.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝ ΜΕΣΩ ΚΡΙΣΗΣ

Εισαγωγή

Η παγκόσμια κρίση κτυπάει τη Ελλάδα. Το υψηλό χρέος της χώρας σε συνδυασμό με το μεγάλο έλλειμμα έκανε την Ελλάδα να λάβει έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα. Υπήρξε αύξηση άνεργων λόγω των πολλών απολύσεων αλλά και κλείσιμο πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η Ελλάδα έφτασε να είναι μια από τις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Introduction

Economical crisis hits Greece. High government dept in combination with a big deficit forced Greece to take fiscal measures. There was a big increase of unemployed due to discharges and small businesses shutting downs. Greece is now among the members of European Union with the largest unemployment rates.

3.1 Στοιχεία της Ελληνικής Οικονομίας

Για την ελληνική οικονομία το 2010 αποτέλεσε έτος ιδιαίτερα αρνητικών εξελίξεων. Η εξαιρετικά επιβαρυνόμενη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας οδήγησε σε σημαντική μείωση της πιστοληπτικής της ικανότητας, αδυναμία πρόσβασης στις διεθνείς αγορές και συγκέντρωση του διεθνούς ενδιαφέροντος γύρω από τον τρόπο διαχείρισης του υψηλού δημόσιου χρέους. Για την αντιμετώπιση των μεγάλων οικονομικών ανισορροπιών αποφασίστηκε η λήψη έκτακτων μέτρων δημοσιονομικής

προσαρμογής από τις αρχές του 2010, ενώ τον Μάιο του 2010 συμφωνήθηκαν δύο προγράμματα οικονομικής στήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), το Διεθνές Νομισματικό ταμείο (ΔΝΤ) και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), τα οποία περιλαμβάνουν όχι μόνο μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής, αλλά και μια σειρά από διαρθρωτικές αλλαγές.

Στόχος του συνολικού προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής είναι ο περιορισμός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και η σταδιακή αποκλιμάκωση του υψηλού δημόσιου χρέους, η αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και η ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών.

Το 2010 η ελληνική οικονομία βρέθηκε για δεύτερη χρονιά σε τροχιά συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π) μειώθηκε κατά 4,5% (2009: -2,0%), με βασικότερα χαρακτηριστικά τη σημαντική πτώση της εγχώριας κατανάλωσης (-4,9%), ιδιωτικής και δημόσιας, την αύξηση του πληθωρισμού (4,7% από 1,3% το 2009) κυρίως λόγω της αύξησης των έμμεσων φόρων, αλλά και τη ραγδαία άνοδο του ποσοστού ανεργίας στο επίπεδο του 12,6% από 9,5% το 2009, με επιταχυνόμενη τάση. Στη δύσκολη αυτή συγκυρία η υλοποίηση του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής έφερε τα πρώτα θετικά αποτελέσματα με τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης το 2010 κατά πέντε περίπου ποσοστιαίες μονάδες, στο 10,5% του ΑΕΠ⁴⁵.

3.2 Οι Μακροοικονομικές Εξελίξεις κατά την Περίοδο 2009-2011

Το 2010 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) μειώθηκε κατά 4,5% έναντι του 2009.

Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης κατά το 2010 διαμορφώθηκε στο 10,5%, έναντι του 15,4% που είχε καταγραφεί για το 2009. Το δημόσιο χρέος ανήλθε το 2010 στο 142,8% του ΑΕΠ έναντι του 127,1% που είχε καταγραφεί για το 2009.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κυμάνθηκε στο 11,8% του ΑΕΠ το 2010 έναντι του 14,0% το προηγούμενο έτος. Το 2011 μειώθηκε στο 9,5% του ΑΕΠ. Ο πληθωρισμός (Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή) έφθασε το

---

⁴⁵ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2013). Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012 στο <http://www.hba.gr/main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapezikoSystema2011-12web.pdf>

4,7%, αρκετά υψηλότερος από τον αντίστοιχο του 2009 (1,3%), το 2011, Στο 2,4% επιβραδύνθηκε ο πληθωρισμός το Δεκέμβριο του 2011 από 2,9% που ήταν το Νοέμβριο 2011. Το ποσοστό της ανεργίας το 2010 εμφανίστηκε αυξημένο στο επίπεδο του 12,6% έναντι του 9,5% το 2009. Το δ' τρίμηνο του 2011 "εκτινάχθηκε" στο 20,7%, με αποτέλεσμα στο σύνολο του 2011 η ανεργία να ανέρχεται σε 17,6%⁴⁶.

3.3 Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης γενικότερα

Η Ελλάδα πρωταγωνίστησε στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων το 2009, όταν η δημοσιονομική κρίση μετατράπηκε σε κρίση δημόσιου χρέους, πράγμα που τελικά μεταλλάχθηκε σε μια πλήρως αναπτυσσόμενη ύφεση. Με βάση τα τελευταία επίσημα στοιχεία, μέχρι το τέλος του 2013, το μέγεθος της οικονομίας είχε συρρικνωθεί κατά 23,5% σε πραγματικούς όρους σε σχέση με το 2007. Αυτό ισοδυναμεί με τη μεγαλύτερη συρρίκνωση συγκριτικά με άλλες οικονομίες της νότιας Ευρώπης, όπως η Ισπανία με συρρίκνωση στο 5.5%, η Πορτογαλία με συρρίκνωση στο 7,4%, η Ιταλία με συρρίκνωση στο 7.8% και η Ιρλανδία με συρρίκνωση στο 5% κατά την ίδια περίοδο. Τόσο βαθιά και παρατεταμένη κρίση είναι η εν λόγω χρηματοοικονομική κρίση όπου μπορεί να σημειωθεί ότι δεν έχει προηγούμενο στην οικονομική ιστορία της χώρας εν καιρώ ειρήνης.

Η κρίση χρέους της χώρας ξεκίνησε στο τέλος του 2009, όταν η εισερχόμενη σοσιαλιστική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι αυξήθηκε το έλλειμμα του προϋπολογισμού από 3,7% σε 15,6% του ΑΕΠ, και το δημόσιο χρέος από 99,6% σε 129,4% του ΑΕΠ. Την ίδια στιγμή ξεκίνησε να αυξάνεται και το κόστος του δανεισμού σε απαγορευτικά επίπεδα. Ήταν περίπου τότε όπου η ελληνική κρίση άρχισε να λαμβάνει απρόβλεπτες διαστάσεις.

Οι επιπτώσεις από την εμφάνιση μιας οικονομικής κρίσης μπορεί να είναι καταστροφικές τόσο για μια αναπτυσσόμενη όσο και για μια αναπτυγμένη χώρα. Γενικότερα, μια οικονομική κρίση μπορεί να προκαλέσει τα εξής:

---

⁴⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, European Economic Forecast Spring 2011, σελ. 105-107.

- προβλήματα ρευστότητας σε τράπεζες και επιχειρήσεις,
- δυσκολία παροχής δανείων,
- μείωση του κύκλου εργασιών και του τζίρου των επιχειρήσεων,
- μαζικές απολύσεις εργαζομένων,
- υψηλή ανεργία,
- μείωση παραγωγής,
- μείωση εθνικού εισοδήματος,
- μείωση κατανάλωσης,
- χρεοκοπία επιχειρήσεων,
- μείωση της χρηματιστηριακής δραστηριότητας πολλών χρηματοοικονομικών οργανισμών,
- χαμηλά δημόσια έσοδα,
- αύξηση δημόσιου ελλείμματος,
- υψηλά επίπεδα χρέους,
- μείωση εξαγωγών κλπ.

Με δεδομένη την πορεία της ελληνικής οικονομίας πριν από την κρίση, η λιτότητα θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί τουλάχιστον για το 2010. Αλλά οι πολιτικές λιτότητας που ακολούθησαν ήδη από την αρχή της κρίσης ήταν οπισθοδρομικές και δεν αποζημιώθηκαν, αλλά μάλλον ενίσχυσαν τις αρνητικές επιπτώσεις της ύφεσης στην κατανομή των εισοδημάτων. Ειδικότερα, η απότομη αύξηση της ανεργίας των πρωτογενών μισθωτών αύξησε τον κίνδυνο της φτώχειας. Λόγω των κενών στο κοινωνικό δίκτυο ασφαλείας, και λόγω της μακροχρόνιας ανεργίας, η ανεργία παρέμεινε μαζί με τις αρνητικές της επιπτώσεις σε υψηλά επίπεδα καθ' όλα τα χρόνια από το 2008 έως και σήμερα με τη δεινή θέση των ενηλίκων και των παιδιών τους σε όλα τα νοικοκυριά των ανέργων να έχει γίνει πλέον νέο κοινωνικό ζήτημα στην Ελλάδα.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι το πιο χαρακτηριστικό γνώρισμα του ελληνικού κοινωνικού τοπίου στην τρέχουσα κρίση είναι η απότομη αύξηση της ανεργίας. Το ποσοστό της ανεργίας κυμάνθηκε γύρω στο 10% σήμα στο πρώτο μισό της προηγούμενης δεκαετίας. Στη συνέχεια άρχισε να πέφτει μέχρι τον Μάιο του 2008, όταν τα στοιχεία της ανεργίας έφθασαν στο χαμηλότερο επίπεδο για περισσότερο από μία δεκαετία (325.000 εργαζόμενοι ή 6,6% του εργατικού δυναμικού). Στη συνέχεια άρχισε να αυξάνεται, καθώς η ύφεση βάθυνε και το Μάιο του 2013, ο αριθμός των ανέργων εργατών ήταν σχεδόν 1,4 εκατομμύρια και το ποσοστό ανεργίας 27,5%, υψηλότερο σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως με 26,3% στην Ισπανία, 17,2% στην Πορτογαλία, 13,5% και 12,1% στην Ιρλανδία και την Ιταλία αντίστοιχα.

Περισσότερο από το ένα τρίτο του συνόλου των εργαζομένων στην Ελλάδα είναι αυτοαπασχολούμενοι, στοιχείο το οποίο αποτελεί το υψηλότερο ποσοστό στην ΕΕ. Αυτή είναι μια αρκετά ετερογενής ομάδα, συμπεριλαμβανομένων των αγροτών, των καταστηματάρχων και των άλλων εμπόρων, των ελεύθερων επαγγελματιών, όπως δικηγόρων, ιατρών και μηχανικών.

Η κοινωνική διάσταση της κρίσης αποτυπώνεται στην καθημερινότητα μας με διάφορες εκφάνσεις. Η οικονομική κρίση έχει φέρει την κοινωνία μας στα πρόθυρα της αποσύνθεσης. Η εγκληματικότητα είναι ένα άλλο σοβαρό κομμάτι της κοινωνικής ζωής το οποίο επηρεάστηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Ακούμε συνεχώς περιπτώσεις που συνάνθρωποι μας για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην προβαίνουν σε εγκληματικές ενέργειες. Όταν λοιπόν συμβαίνουν τέτοια γεγονότα στην κοινωνία μας, καταρρέει το σύστημα αξιών, ενώ αρχίζουμε να μιλούμε για μια ζοφερή και χαοτική κοινωνική πραγματικότητα.

Οι περισσότερες μελέτες των επιπτώσεων της τρέχουσας κρίσης για τη φτώχεια και της ανισότητας βασίζονται σε δημοσιευμένα στοιχεία, πρόκειται μόνο ως προς το τέλος της προηγούμενης δεκαετίας. Τα στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα δείχνουν μια απότομη πτώση στα επίπεδα ευτυχίας και ικανοποίησης από τη ζωή το 2010, ιδίως σε σχέση με το 2004. Πιο πρόσφατα στοιχεία, από τα Ηνωμένα Έθνη, σύμφωνα με την Έκθεση για την Ευτυχία του 2013 (Halliwell et al., 2013),

επιβεβαιώνουν τη μείωση της ευημερίας στην Ελλάδα, όπου η ευημερία παρουσίασε μεγαλύτερες απώλειες σε σχέση με άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης που πλήττονται από την κρίση.

Επίσης, με την παγκόσμια οικονομία σε κρίση παρατηρείται μια συνολική αρνητική επίπτωση στην υγεία των ατόμων. Οι κυβερνήσεις, οι καταναλωτές και οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί υγείας βρίσκονται υπό πίεση, καθώς αυξάνεται η ανεργία, και το άγχος των εργαζομένων εντείνεται με την η απώλεια θέσεων εργασίας να οδηγεί σε μείωση της ασφαλιστικής κάλυψης (Jack 2009).

Οι πολιτικές αντιμετώπισης των κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης είναι μάλλον ανεπαρκείς. Οι μεταρρυθμίσεις στις πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας παρήγαγαν βέβαια μερικές βελτιώσεις, αλλά οι περισσότερες περικοπές που έγιναν ήταν αδιάκριτες, προκαλώντας δυσκολίες και διαταραχές στον τομέα κυρίως της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών. Των μέτρων που ελήφθησαν ακολούθησε μια απορρύθμιση της αγοράς η οποία καθοδηγήθηκε από την πεποίθηση ότι η μείωση των εργαζομένων και η αποδυνάμωση των θεσμών της αγοράς εργασίας ήταν το κλειδί για την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας.

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι το εμπορικό ισοζύγιο έχει βελτιωθεί, αλλά, κυρίως μέσω της μείωσης των εισαγωγών και όχι αύξησης των εξαγωγών. Επιπλέον, η μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης ήταν κακή και όχι αυτή που απαιτείται και στηρίχθηκε κυρίως στη μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων.

Επιπλέον σημαντικές είναι οι επιπτώσεις και στη συμπεριφορά του καταναλωτή. Συγκεκριμένα, σημειώνεται ότι η συμπεριφορά του καταναλωτή επηρεάζεται τόσο από εσωτερικά χαρακτηριστικά, όσο και από εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι υπάρχουν στο περιβάλλον, όπου δραστηριοποιείται το άτομο (Perriman et al., 2011), έτσι, η συγκεκριμένη περίοδος, η οποία είναι αρκετά δυσάρεστη για τους καταναλωτές, καθώς βλέπουν τις επιπτώσεις της κρίσης στη ζωή τους καθημερινά, τους κάνει να αλλάζουν τις συνήθειες τους και τους τρόπους με τους οποίους αποφασίζουν και καταλήγουν στην τελική τους αγορά. Η οικονομική αβεβαιότητα δεν μπορεί παρά να προκαλεί ένα αντίξοο και δυσοίωνο οικονομικό περιβάλλον και

επιηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τους καταναλωτές, τόσο οικονομικά όσο και ψυχολογικά (Mansoor & Jalal, 2011).

Γενικότερα, οι αντιδράσεις των καταναλωτών όταν βιώνουν μια κατάσταση οικονομικής ύφεσης μπορούν να χωριστούν σε 5 μεγάλες κατηγορίες, η καθεμία από τις οποίες εξηγείται με την προσθήκη σε αυτήν μικρότερων. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής (Ang et al, 2000):

1. Γενικές Αντιδράσεις

Μείωση της κατανάλωσης και της σπατάλης

Περισσότερο προσεκτική λήψη απόφασης

Περισσότερη έρευνα για πληροφορίες

2. Προσαρμογές στο Προϊόν

Αγορά των απαραίτητων προϊόντων και αποφυγή προϊόντων πολυτελείας

Μεταστροφή σε φθηνότερες επωνυμίες

Αγορά εγχώριων παρά εισαγόμενων επωνυμιών

Αγορά προϊόντος σε μικρότερες συσκευασίες

3. Προσαρμογές στην τιμή

Έμφαση στο κόστος του κύκλου ζωής του προϊόντος, στη διάρκεια και στη σχέση τιμής – ποιότητας (value for money)

Έμφαση στις χαμηλότερες τιμές

4. Προσαρμογές στην Προώθηση

Περισσότερο λογική προσέγγιση στις προωθητικές ενέργειες

Μειωμένη έλξη ως προς τα “free gifts”

Προτίμηση στις ενημερωτικές διαφημίσεις

5. Προσαρμογές στην Αγορά

Αυξημένο “window shopping”

Προτίμηση σε εκπαιδευτικά και συννοικιακά καταστήματα

Λιγότερες παρορμητικές αγορές

Ο παραπάνω διαχωρισμός λοιπόν μας ωθεί στο συμπέρασμα ότι οι καταναλωτές σε περιόδους κρίσεως δίνουν έμφαση στην τιμή του προϊόντος (Mihai et al., 2010), χωρίς όμως να αφήνουν σε δεύτερη προτεραιότητα την ποιότητα του.

Επόμενο είναι οι καταναλωτές σε περιόδους οικονομικής κρίσης να προβαίνουν στην αγορά μόνο προϊόντων πρώτης ανάγκης και να αποφεύγουν τα προϊόντα πολυτελείας, ακόμη και προϊόντων και υπηρεσιών ψυχαγωγίας, διασκέδασης και τουρισμού.

Σύμφωνα με έρευνα της Boston Consulting Group, η οποία διεξήχθη σε 21 χώρες το Μάρτιο του 2011 με τη συμμετοχή 25.000 καταναλωτών (Ελληνική συμμετοχή: 800 καταναλωτές), η συντριπτική πλειοψηφία τους δήλωσε ότι για να εκτονώσουν το άγχος τους προτιμούν να περνούν χρόνο με την οικογένεια τους και με τους φίλους τους (The Boston Consulting Group, 2011).

Σύμφωνα δε με έρευνα της Οργάνωσης Νέοι Οργανωμένοι Ικανοί (NEOI) σχετικά με την επίδραση της κρίσης στους νέους στη Θεσσαλονίκη, σε ποσοστό 26%, οι νέοι δήλωσαν ότι σε μεγάλο βαθμό ελάττωσαν τον προϋπολογισμό μιας εξόδου τους. Επίσης, οι προσωπικές αγορές δεν έμειναν αλώβητες από την οικονομική κρίση. Το 62% των νέων δήλωσαν ότι διαθέτουν πλέον λιγότερα χρήματα για τις προσωπικές τους αγορές.

Συμπέρασμα

Σαν αποτέλεσμα της δημοσιονομικής προσαρμογής ήταν η ραγδαία αύξηση των άνεργων. Η αγοραστική δύναμη των πολιτών μειώθηκε που σημαίνει ότι η κατανάλωση των αγαθών μειώθηκε και πολλές εταιρίες έκλεισαν. Πολλές βρήκαν λύσεις με φτηνότερα αγαθά και νέες μικρές συσκευασίες να αντιμετωπίσουν το αρνητικό κλίμα αλλά και την λιτότητα που είχε πλέον το αγοραστικό κοινό .

Conclusion

Rapid increase of unemployed was a result of fiscal adjustment. Citizens lost their spending power decreased which means that consumption of goods declined and many companies shut down. Many companies tried to find gateway through this dead end of austerity with cheaper products and new smaller packaging.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Εισαγωγή

Η Ελλάδα έχει αυξανόμενη ανεργία από το 2008 που χτύπησε η κρίση. Οι τράπεζες δεν δίνουν εύκολα δάνεια. Πολλοί απολύθηκαν μειώθηκαν μισθοί και κατέβηκε το επίπεδο ζωής. Σε μια αποβηχανοποιημένη χώρα όπως η Ελλάδα και με έλλειψη πρωτογενούς τομέα και εξαγωγών αυτό συμβάλει η μοναδική ανάπτυξη που έχουμε σαν χώρα να είναι αυτή των ανέργων.

Introduction

In Greece unemployment increased rapidly since economical crisis stroke. Banks stopped loaning that easy. Too many people lost their jobs, wages were shrunk to others and quality of life was lost for most of Greeks. With a lack of heavy industry, no primary sector and exports, Greece had just accomplished to grow the number of the unemployed.

4.1 Ανεργειογόνος Ανάπτυξη – Δεδομένα και χαρακτηριστικά

Στις καπιταλιστικές οικονομίες, τα άτομα και οι ομάδες ατόμων (πχ οικογένειες) είναι υπεύθυνα για την προσωπική τους ευημερία. Σε όλες τις βιομηχανικές, αλλά και πολλές αναπτυσσόμενες οικονομίες, οι περισσότεροι εργαζόμενοι δεν έχουν τα απαραίτητα μέσα παραγωγής, προκειμένου να εξασφαλίσουν την επιβίωση τους, αλλά πρέπει να τα αποκτήσουν μέσω του μηχανισμού της αγοράς και έναντι μιας αξίας ανταλλαγής, πουλώντας συνήθως την εργατική τους δύναμη στην αγορά. Επιπλέον, οι

κυβερνητικές απαιτήσεις για την καταβολή φορολογίας σημαίνει ότι ακόμη και εκείνοι που διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα παραγωγής της ευημερίας τους για να εξασφαλίσουν τη δική τους διαβίωση πρέπει να εισάγονται στην αγορά εργασίας για να αποκτήσουν αυτό που είναι αναγκαίο για το διακανονισμό των φορολογικών υποχρεώσεων τους.

Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ΔΓΕ) ορίζει τους άνεργους ως το σύνολο εκείνων των πολιτών που ζουν σε μια χώρα χωρίς να έχουν εργασία, είναι διαθέσιμοι όμως να εργασθούν και βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας. Με άλλα λόγια, άνεργοι νοούνται όλοι εκείνοι που αναζητούν εργασία και αδυνατούν να βρουν. Ανεργία δεν σημαίνει απουσία εργασίας, αλλά απουσία αμειβόμενης εργασίας. Στα πλαίσια του ορισμού της ανεργίας, δε θεωρείται άνεργος, κάποιος ο οποίος αναζητούσε εργασία για ένα διάστημα και η αποτυχία εξεύρεσης της τον οδήγησε σε εγκατάλειψη των προσπαθειών (CSO, Labour Force Report, Republic of Trinidad and Tobago Ministry of Planning and Development Central Statistics Office).

Η ανεργία, δηλαδή η αποτυχία κάποιου να λάβει μέρος στην απασχόληση που του δίδει ένα μισθό είναι ένα αρνητικό φαινόμενο που απασχολεί τη σύγχρονη κοινωνία και έχει τεράστιο κοινωνικό και οικονομικό κόστος για το σύνολό της (Piachaud, 1997). Σύμφωνα με τη νεοκλασική οικονομική θεωρία, τα συστήματα της αγοράς έχουν μια έμφυτη τάση προς την πλήρη απασχόληση, ενώ η ανεργία θεωρείται ως ένα σύνηθες χαρακτηριστικό των καπιταλιστικών οικονομιών. Αυτό σημαίνει ότι οι καπιταλιστικές οικονομίες έχουν σημαντικό πρόβλημα ως προς την επίτευξη, αλλά και τη διατήρηση επιπέδων πλήρους απασχόλησης.

Τα προβλήματα που προκαλεί η ανεργία είναι ποικίλα. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι η ανεργία προκαλεί μόνιμες απώλειες στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Παράλληλα, οι άνεργοι αντιμετωπίζουν μια συνεχή οικονομική ανασφάλεια, με αποτέλεσμα τη φτώχεια και την υπερχρέωση τους. Ορισμένα μάλιστα είδη εγκληματικής δραστηριότητας σχετίζονται άμεσα με την ανεργία. Πολλές μελέτες έχουν συνδέσει την ανεργία με την οικογενειακή αναστάτωση, την αυτοκτονία, την κακή υγεία (σωματική και ψυχική), την τοξικομανία, την έλλειψη στέγης, την κακή διατροφή, την κακή προγεννητική φροντίδα, το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης, λόγω εγκατάλειψης του σχολείου, αλλά και άλλα κοινωνικά προβλήματα (Jahoda, 1982).

Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι η ανεργία πλήττει επίσης ορισμένες ομάδες του πληθυσμού περισσότερο από κάποιες άλλες. Για παράδειγμα, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (πχ φυλετικές μειονότητες, άτομα με χαμηλή εκπαίδευση, γυναίκες και νέοι) μπορεί να υποφέρουν από ποσοστά ανεργίας δύο έως δέκα φορές υψηλότερα, συγκριτικά με τις υπόλοιπες ομάδες του πληθυσμού (Forstater, 2000). Αναφορικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο των ατόμων, αξίζει να σημειωθεί ότι το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο μετριάξει τον αποκλεισμό των ατόμων από την αγορά εργασίας, καθώς οι έχοντες υψηλό επίπεδο μόρφωσης και έχουν επιτύχει στην ακαδημαϊκή τους σταδιοδρομία είναι λιγότερο εκτεθειμένοι στην ανεργία, συγκριτικά με εκείνους που δεν έχουν αυτό το επίπεδο (Brauns et al., 2003).

Μεταξύ των παραπάνω συνεπειών, η ανεργία έχει επίμονες αρνητικές επιπτώσεις στην επαγγελματική σταδιοδρομία των ατόμων, λόγω των ζημιών που προκαλούνται στις οικονομικές απολαβές τους, αλλά και της πολυπλοκότητας της σταδιοδρομίας τους κατά τη διάρκεια της ζωής τους (Gangl, 2006).

4.2 Η ανεργιογόνος ανάπτυξη διαχρονικά

Η πορεία της ανεργίας στη χώρα μας είναι παρόμοια με αυτή που παρουσιάζεται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δηλαδή ενώ μέχρι και τη πρώτη πετρελαϊκή κρίση (1970), η ανεργία δεν ήταν σε τέτοιο ποσοστό, έτσι ώστε να αποτελεί πρόβλημα, έπειτα, η άνοδος της τα επόμενα χρόνια ήταν τέτοια που άρχισε να αποτελεί μια από τις σημαντικότερες κοινωνικές παθογένειες της Ελλάδας. Η αύξηση των ποσοστών ανεργίας αποτελεί ένα σοβαρό οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα σε όλες σχεδόν τις εύπορες χώρες κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες (Esping-Andersen & Regini, 2000). Παράλληλα, η παγκοσμιοποίηση και τα αυξανόμενα επίπεδα του διεθνούς ανταγωνισμού έχουν σφυρηλατήσει τη διαρθρωτική αβεβαιότητα και σημαντικό κίνδυνο αγοράς ιδιαίτερα των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας (Mills & Blossfeld, 2005).

Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας (2000), η ανεργία έως και το 2000 στη χώρα μας κατέγραφε σημαντικά ανοδική πορεία. Ο αριθμός των μακροχρόνια άνεργων αυξάνονταν με γοργούς ρυθμούς και οι θέσεις εργασίας καταστρέφονταν σταδιακά με την πάροδο των ετών. Το εργατικό δυναμικό από την άλλη πλευρά έτεινε

συνεχώς αυξανόμενο και δεν μπορούσε να απασχοληθεί, καθώς ο αριθμός των νέων θέσεων εργασίας δεν ήταν επαρκής για την κάλυψη του (Τράπεζα της Ελλάδας, 2000).

Πίνακας 3: Η διαχρονική εξέλιξη της ανεργίας έως και το 2009

Έτος	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ανεργία (%) τριμήνου	11,4	12,7	11,0	11,2	10,2	9,9	10,4	9,7	8,8	8,1	7,9	10,3

Όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στη χώρα μας, σύμφωνα με τα στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ καταγράφηκε το 1999, όπου το ποσοστό των ανέργων άγγιξε το 12,7%, ενώ το μικρότερο ποσοστό καταγράφηκε τη χρονιά όπου στην Ελλάδα ξέσπασε η οικονομική κρίση (7,9% το 2008).

Κατά το 2000 παρατηρήθηκε μια πτώση του ποσοστού ανεργίας στην Ελλάδα, από 12,7% που ήταν το 1999 στο 11%. Το ποσοστό της ανεργίας παρέμεινε περίπου στα ίδια επίπεδα με το προηγούμενο έτος (11,2%), ενώ το 2002 παρατηρήθηκε μια περαιτέρω μείωση του, με την ανεργία να κυμαίνεται στο 10,2%. Η καθοδική αυτή πορεία του ποσοστού της ανεργίας συνεχίστηκε και το επόμενο έτος (2003), όπου το ποσοστό της ανεργίας διαμορφώθηκε στο 9,9%. Το 2004 η ανεργία μπήκε σε αυξητική τροχιά, αφού διαμορφώθηκε στο 10,4% για να καταγράψει το επόμενο έτος (2005) νέα υποχώρηση στο 9,7%. Το 2006 η υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας συνεχίστηκε και κατέληξε στο 8,8%.

4.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες, αίτια και είδη ανεργίας

Η σημαντική αύξηση που παρατηρήθηκε στα επίπεδα της ανεργίας στις περισσότερες χώρες μετά το 1973 οδήγησε τους διάφορους αναλυτές (οικονομολόγους, κοινωνιολόγους και πολιτικούς επιστήμονες) να προσπαθήσουν να εξηγήσουν τα αίτια αυτού του φαινομένου. Το αποτέλεσμα των αναλύσεων αυτών ήταν τις περισσότερες φορές απλουστευμένες προσεγγίσεις της εξήγησης της ανεργίας, οι οποίες αφορούσαν σε εξωγενείς ή/και οικονομικούς παράγοντες, υπαίτιους για την εμφάνιση της. Οι δημογραφικές μεταβολές που παρατηρούνταν στις χώρες αυτές, οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, ο εντεινόμενος ανταγωνισμός, ακόμα και η συμπεριφορά των ανέργων ήταν μερικοί από τους προσδιοριστικούς παράγοντες και τα αίτια της ανεργίας. Σημαντικός παράγοντας που επιδρά στην αύξηση των ποσοστών ανεργίας είναι ότι οι νέοι εγκαταλείπουν τις σπουδές τους πριν το

απαραίτητο επίπεδο που τους δίδει τα απαραίτητα εφόδια για τη διεκδίκηση μιας θέσης εργασίας (Gregg & Tominey, 2004; Gottschalck, 2006).

Ερευνητές υποστηρίζουν ότι η ανεργία των ατόμων σχετίζεται άμεσα με τον οικογενειακό τους περίγυρο με την έννοια ότι η οικογενειακή κατάσταση και το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο των γονέων, αλλά και η συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά τους διαμορφώνουν ανάλογα τα ποσοστά ανεργίας (Goede et al., 2000).

Επίσης, σημαντική είναι η παρατήρηση της έρευνας των Weich & Lewis (1998), οι οποίοι υποστήριξαν ότι το χαμηλό οικονομικό επίπεδο μιας οικογένειας σχετίζεται άμεσα με την απασχόληση των παιδιών της οικογένειας και το επίπεδο της ανεργίας, καθώς λόγω χάρη μια εύπορη οικογένεια έχει τη δυνατότητα να προσφέρει στο παιδί της ευκαιρίες εκπαίδευσης και μάθησης, ακόμη και στο εξωτερικό, κάτι το οποίο του παρέχει περισσότερο εφόδια, συγκριτικά με αυτά που έχει ένα παιδί που προέρχεται από μια μη ευκατάστατη οικογένεια.

Μια άλλη αιτία της ανεργίας, η οποία είναι ιδιαίτερα εμφανής στις μικρότερες ηλικίες του εργατικού δυναμικού είναι το γεγονός ότι οι νέοι κυρίως επιλέγουν να μην εργασθούν προκειμένου να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ανώτατα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Συγκεκριμένα, αυτό που παρατηρείται είναι ότι η εκπαίδευση των νέων επεκτείνεται ολοένα και περισσότερο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία εφοδιάζει τους νέους με περισσότερα προσόντα, τα οποία καλύπτουν τις αυξανόμενες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας σε ολοένα και περισσότερα αυξανόμενα πρότυπα κατάρτισης. Επομένως, οι νέοι επιλέγουν την οδό της κατάρτισης και αποφεύγουν την οδό της πλήρους απασχόλησης έως ότου ολοκληρώσουν τον απαιτούμενο κύκλο σπουδών, όπου θα τους μετατρέψει σε ανταγωνιστικά στοιχεία της σημερινής κοινωνίας (Bruno & Cazes, 1998).

Γενικότερα, μπορούμε να σημειώσουμε ότι τα αίτια της ανεργίας μπορούν να ποικίλουν, από χώρα σε χώρα, αλλά ακόμα και στην ίδια χώρα, μεταξύ ατόμων διαφορετικού φύλου, ηλικίας, μορφωτικού επιπέδου κτλ. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι σε μελέτες έχει φανεί ότι πολλές γυναίκες, ενώ έχουν τη δυνατότητα εργασίας, επιλέγουν να μην εργασθούν, έτσι ώστε να είναι στο σπίτι και κοντά στα παιδιά τους (Garcia-Rubiales, 2002; Adsera, 2005). Τα είδη της ανεργίας είναι τα κάτωθι:

- **Ανεργία τριβής**

Η συγκεκριμένη μορφή ανεργίας πρόκειται για ηθελημένη ανεργία, η οποία καλυτερεύει τη θέση του ατόμου, αλλά και τη θέση της εθνικής οικονομίας, με την έννοια ότι αυξάνει την παραγωγικότητα, κατευθύνοντας τους εργαζομένους προς τις εργασίες για τις οποίες έχουν τα περισσότερα κίνητρα. Έτσι, σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης υπάρχει μια "ακατανόητη" ανεργία τριβής, η οποία συμβάλλει στην optimum χρησιμοποίηση του συντελεστή εργασίας. Αυτό δηλαδή με άλλα λόγια σημαίνει ότι η ανεργία τριβής είναι ένα αναπόφευκτο φαινόμενο, το οποίο παρουσιάζεται ακόμα και όταν η αγορά εργασίας βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης (Κώττη & Κώττη - Πετράκη, 2000). Συνήθως, το είδος αυτό της ανεργίας διαρκεί μικρό χρονικό διάστημα και οι συνέπειες του είναι βραχυχρόνιες (Πετρινιώτη, 1989).

- **Κυκλική ανεργία**

Η κυκλική ανεργία αυξάνεται όσο επιβραδύνεται η οικονομική δραστηριότητα. Οφείλεται δε στις μεταβολές που υφίσταται η ζήτηση για εργασία και παρουσιάζεται κυρίως σε περιόδους όπου η οικονομία βρίσκεται σε τροχιά ύφεσης, όπως αυτή που διανύουμε σήμερα (Κώττη & Κώττη - Πετράκη, 2000),

- **Εποχιακή ανεργία**

Το είδος αυτό της ανεργίας οφείλεται στις εποχιακές μεταβολές της οικονομικής δραστηριότητας που εμφανίζονται σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας (πχ τουρισμός) (Πετρινιώτη, 1989). Το συγκεκριμένο είδος ανεργίας δεν αποτελεί κατ' ανάγκη πρόβλημα για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, αλλά και για την κοινωνία, καθώς οι συγκεκριμένοι άνεργοι δεν είναι εκτός αγοράς εργασίας και απασχόλησης για μεγάλο χρονικό διάστημα (Κώττη & Κώττη – Πετράκη, 2000)

- **Διαρθρωτική ανεργία**

Η διαρθρωτική ή τεχνολογική ανεργία προκαλείται από τις τεχνολογικές εξελίξεις, οι οποίες στην ουσία καταργούν ορισμένους τομείς εργασίας, αλλά και από διαρθρωτικές μεταβολές στο χώρο εργασίας και παραγωγής. Αποτέλεσμα των μεταβολών αυτών είναι η μείωση της παραγωγής από τις επιχειρήσεις, η οποία κατά συνέπεια μειώνει τις θέσεις εργασίας. Στην περίπτωση αυτή, η τεχνολογία καταστρέφει τις θέσεις των ανειδίκευτων εργατών και δημιουργεί θέσεις εργασίας όπου απαιτούν υψηλό βαθμό εξειδίκευσης και συνεπάγονται υψηλότερο μισθό (Σκουτέλης, 1996).

Πηγή δηλαδή της συγκεκριμένης μορφής ανεργίας είναι και η υποκατάσταση της εργασίας από το κεφάλαιο, απόρροια των τεχνολογικών εξελίξεων, ενώ κυρίως αυτοί που πλήττει είναι οι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας, στους οποίους λείπει η εξειδίκευση και η εμπειρία (Δεδουσόπουλος, 2000).

4.4 Η ανεργιογόνος ανάπτυξη στην Ευρώπη και την Ελλάδα

Οι περισσότερες από τις χώρες της Ευρώπης δείχνουν αύξηση στα ποσοστά σχετικής προσωρινής απασχόλησης μεταξύ των εργαζομένων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (Gebel and Giesecke, 2011). Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 όταν σε μακροοικονομικό επίπεδο ακολουθήθηκαν περιοριστικές πολιτικές που έθεταν ως κύριο στόχο την αντιμετώπιση του πληθωρισμού και των ελλειμμάτων, το ζήτημα της αντιμετώπισης της ανεργίας, η οποία έκτοτε αυξήθηκε σημαντικά και έφθασε σε υψηλά επίπεδα, μετατέθηκε στο μικροοικονομικό επίπεδο, με την έννοια των παρεμβάσεων στην αγορά εργασίας που στόχευαν, κατά κύριο λόγο, στην προώθηση της απασχόλησης με την στρατηγική της ευελιξίας, της απασχολησιμότητας και γενικότερα των ευέλικτων μορφών απασχόλησης.

Η απασχόληση στην Ελλάδα πέρασε διάφορες διακυμάνσεις για να τείνει τα τελευταία χρόνια σε μια συνεχόμενα πτωτική πορεία. Συγκεκριμένα, η απασχόληση μειώθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, ενώ αυξήθηκε από την αρχή της δεκαετίας του 1970 μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Έκτοτε διατηρήθηκε στάσιμη κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών, έως και τα πρώτα χρόνια του 2000. Στη συνέχεια επανέκτησε την ανοδική πορεία (Ιωακείμογλου, 2008).

Η ανεργία γενικότερα ήταν χαμηλότερη στην Ελλάδα, συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έως και το 1997, αλλά υψηλότερη από το 1998 και μετά. Το μερίδιο των γυναικών στην συνολική ανεργία ήταν εκείνη την περίοδο κατά πολύ υψηλότερο από το αντίστοιχο μερίδιο του ανδρικού πληθυσμού, εν αντιθέσει με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Οι νέοι, ηλικίας μεταξύ 15-24 ετών αποτελούσαν το μεγαλύτερο μέρος των ανέργων στην ελληνική επικράτεια και το ποσοστό ανεργίας τους κυμαίνονταν περίπου στο 25%, αναφορικά με τον ανδρικό πληθυσμό και στο 35% για τον γυναικείο πληθυσμό. Αντιθέτως, το ποσοστό ανεργίας των ανδρών μεγαλύτερης ηλικίας (30-54 ετών) ήταν σχετικά χαμηλό, με δεδομένο το γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία έδινε εκείνη την περίοδο, αλλά και σε μεταγενέστερες περιόδους

προτεραιότητα σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα (Ιωακείμογλου, 2008).

Ο αριθμός των εργαζομένων στην Ελλάδα, το 2008 ανέρχονταν σε 4,8 εκατομμύρια άτομα, ενώ το 2009, ο αριθμός αυτός μειώθηκε σε 3,9 εκατομμύρια άτομα. Το διάστημα 2009-2013, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 27,0% στη χώρα μας, ενώ το αντίστοιχο ευρωπαϊκό ποσοστό κυμάνθηκε κατά το ίδιο διάστημα στο 12,1%. Η συγκεκριμένη επιδείνωση του ποσοστού ανεργίας προήλθε κυρίως από τη μείωση της απασχόλησης, λόγω της μείωσης της παραγωγής που σημειώθηκε στην Ελλάδα το διάστημα αυτό και έφθασε στα 932.000 άτομα, αλλά και από την αύξηση του εργατικού δυναμικού της χώρας κατά 1,2%, αύξηση που αντιστοιχεί σε 60.000 άτομα επιπλέον (INE, 2013). Την περίοδο 2010-2013 χάθηκαν από την ελληνική οικονομία 1.000.000 περίπου θέσεις εργασίας τις οποίες για να ανακτήσει η ελληνική οικονομία θα χρειασθεί τουλάχιστον 20 χρόνια δεδομένου ότι με ετήσια αύξηση του ΑΕΠ 3,5% δημιουργούνται 50.000 θέσεις εργασίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το 2013, ο αριθμός των ανέργων στην Ελλάδα ανήλθε περίπου στα 1,35 εκατομμύρια άτομα, έναντι 378.000 το 2008 (INE, 2014). Την ίδια περίοδο, το εργατικό δυναμικό ανερχόταν σε 4,99 εκατομμύρια άτομα, έναντι 5,05 εκατομμυρίων κατά το 2010 (INE, 2014). Οι προβλέψεις έως το τέλος του 2014 ήταν ιδιαίτερα αισιόδοξες εκ μέρους της Ευρωπαϊκής και σημείωναν μείωση της ανεργίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο κατά περίπου 60.000 άτομα (INE, 2013).

Το ποσοστό ανεργίας το Μάιο του 2013 ανήλθε σε 27,6% έναντι 23,8% το Μάιο του 2012 και 27,0% τον Απρίλιο του 2013. Το σύνολο των απασχολούμενων κατά το Μάιο του 2013 εκτιμάται ότι ανήλθε σε 3.621.153 άτομα. Οι άνεργοι ανήλθαν σε 1.381.088 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ανήλθε σε 3.318.671 άτομα.

Πίνακας 4: Ποσοστό ανεργίας ανά φύλο. Μάιος 2008-2013

Φύλο	Μάιος					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Άρρενες	4,8	6,5	9,6	14,2	21,0	24,6
Θήλεις	10,8	12,8	15,6	20,3	27,7	31,6
Σύνολο	7,3	9,1	12,1	16,7	23,8	27,6

Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 2 το ποσοστό ανεργίας είναι πάντα υψηλότερο στις γυναίκες συγκριτικά με τους άνδρες. Συγκεκριμένα, το ποσοστό ανεργίας των ανδρών ανέρχονταν το Μάιο του 2008 στο 4,8% έναντι 10,8% των γυναικών. Την επόμενη χρονιά, το ποσοστό ανεργίας των ανδρών ανήλθε στις 6,5 ποσοστιαίες μονάδες και των γυναικών στο 12,8%. Το 2010 παρατηρήθηκε μια αύξηση της τάξης του 3,1% στους άνδρες και της τάξης του 2,8% στις γυναίκες, ενώ το 2011 το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ξεπέρασε το 20%, ενώ το ποσοστό ανεργίας των ανδρών κυμάνθηκε στο 14,2%. Το 2012 το ποσοστό ανεργίας των ανδρών ξεπέρασε και αυτό με τη σειρά του το 20% (21%) ενώ το ποσοστό ανεργίας των γυναικών εκτοξεύθηκε στο 27,7% για να καταλήξει την επόμενη χρονιά στο 13,6% (Δελτίο Τύπου ΕΛΣΤΑΤ, 2013).

Πίνακας 5: Ποσοστά ανεργίας κατά ομάδες ηλικιών. Μάιος 2008-2013

Ομάδες ηλικιών	Μάιος					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
15-24 ετών	19,6	25,1	31,9	41,7	55,1	64,9
25-34 »	10,2	11,6	16,1	23,2	32,7	37,7
35-44 »	5,8	7,5	10,1	13,7	20,2	24,7
45-54 »	4,0	5,9	8,2	11,6	17,6	20,9
55-64 »	3,0	4,3	6,1	8,1	12,8	16,2
65-74 »	0,8	0,9	1,2	2,3	4,9	9,6
Σύνολο	7,3	9,1	12,1	16,7	23,8	27,6

Την ίδια περίοδο, το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας καταγράφηκε το Μάιο του 2013 στα άτομα ηλικίας 15-24 ετών, οι οποίοι ήταν άνεργοι σε ποσοστό 64,9%. Γενικότερα παρατηρείται ότι η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα είναι εκείνα τα άτομα στην Ελλάδα, όπου καθ' όλο το εξεταζόμενο διάστημα συγκεντρώνουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας. Μικρότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στα άτομα άνω των 65 ετών (Πίνακας 3, Δελτίο Τύπου ΕΛΣΤΑΤ, 2013).

Συμπεράσματα

Η ανεργιογόνος ανάπτυξη άφησε τα σημάδια της στην Ελληνική οικονομία . Το 65% των νέων μεταξύ 15-24 ετών είναι άνεργοι. Σε αυτό συντελεί και το ότι η Ελλάδα έχει σαν βαριά βιομηχανία τον τουρισμό με αποτέλεσμα την εποχική εργασία.

Στο επόμενο κεφαλαίο θα δούμε τρόπους πολιτικής αντιμετώπισης

Conclusion

This kind of development left its' mark on the Greek economy. 65% of young people aged 15-24 are unemployed. Special part in the above results is that the “heavy industry” of Greece is tourism which cause seasonal job openings.

In the next chapter we will meet ways for political attitude.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ

Εισαγωγή

Πολίτικες οι οποίες θα συμβάλουν στην μείωση της ανεργία με μοχλό το κράτος. Σεμινάρια κατάρτισης ευέλικτα ωράρια καθώς και προγράμματα για ευάλωτες ομάδες όπως τα Αμεα αλλά και οι γυναίκες. Καθώς και η διασφάλιση των νόμιμων δικαιωμάτων αλλά και την εφαρμογή σε όλα τα στάδια της οικονομίας. Όλα τα παραπάνω θα συμβάλουν στην αποκατάστησει της ανεργία αλλά και την κοινωνική συνοχή.

Introduction

Policies which will contribute to reducing unemployment using the state are training seminars, flextime jobs and programs for vulnerable groups such as disabled people and women, ensuring the legitimate rights and the implementation in all stages of the economy. All the above will participate in restoring the unemployment and social cohesion.

5.1 Πολιτικές και προγράμματα καταπολέμησης της ανεργειογόνου ανάπτυξης στις ευρωπαϊκές χώρες και την Ελλάδα

Διάφορα προγράμματα ακολουθούνται στην Ευρώπη για την καταπολέμηση της ανεργίας και μάλιστα έμφαση δίδεται στην καταπολέμηση του φαινομένου στις νεαρές ηλικίες, αλλά και σε άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι και τα ΑμΕΑ, όπου πλήττονται περισσότερο από τις συνέπειες της ανεργίας.

Πολλές χώρες προσφέρουν εναλλακτικά προγράμματα κατάρτισης, ή έχουν προσαρμόσει τα υφιστάμενα προγράμματα κατάρτισης και τις τοποθετήσεις στις ανάγκες των νέων από συγκεκριμένες ομάδες-στόχους, όπως άτομα με αναπηρία, νέους από οικογένειες μεταναστών, ή νέους που αναζητούν εργασία και δεν είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση σε ευκαιρίες σταδιοδρομίας λόγω του κόστους της μεταφοράς, διαμονής, εξοπλισμού ή φροντίδας των παιδιών. Επίσης, έχουν θεσμοθετηθεί μέτρα που παρέχουν τη δυνατότητα άμεσης οικονομικής ενίσχυσης στους εργοδότες. Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία), μέσα από ένα μεγάλο ταμείο επενδύσεων των εργοδοτών (EIF) και το ταμείο για την ανάπτυξη και την καινοτομία (GIF). Στις Κάτω Χώρες, οι φορολογικές ρυθμίσεις είναι σε θέση να στηρίζουν τους εργοδότες να κάνουν τις αναγκαίες ρυθμίσεις προκειμένου να απασχολούν νέους με ειδικές ανάγκες. Στη Γερμανία, χρησιμοποιούνται κίνητρα για τους εργοδότες για να τους ενθαρρύνουν να προσλαμβάνουν νέους που δεν μπόρεσαν να βρουν θέσεις μαθητείας ή τις έχουν χάσει επειδή ο εργοδότης έχει κλείσει. Οι Ευρωπαϊκές Δημόσιες Υπηρεσίες Απασχόλησης είναι όλες τώρα ενεργοί εταίροι στην ένταξη των νέων. Οι περισσότεροι προσφέρουν εξειδικευμένα προγράμματα ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας.

Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου είδους προγραμμάτων στην Ευρώπη, του οποίου μάλιστα η εφαρμογή έχει ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στη μείωση του ποσοστού ανεργίας των συμμετεχόντων είναι τα προγράμματα Active Labour Market Policies (ALMP). Τα συγκεκριμένα αποτελούν επιμορφωτικά προγράμματα, τα οποία

συμβάλλουν στην απασχόληση των ανέργων. Η παρακολούθηση τους γίνεται σε μηνιαία βάση και η εξέλιξη των γνώσεων των συμμετεχόντων είναι συνεχόμενη. Αυτό που έχει παρατηρηθεί είναι ότι υπάρχει μια θετική συσχέτιση ανάμεσα στην αποτελεσματικότητα των συγκεκριμένων προγραμμάτων και στη μείωση των ποσοστών ανεργίας (Lechner & Wunsch, 2006).

Η ανεργία αποτελούσε ανέκαθεν και πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης ένα σημαντικό πρόβλημα για την Ελλάδα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι πολίτες, αλλά και το κράτος να ψάχνουν διεξόδους για να μπορούν να αντιμετωπίσουν το ολοένα αυξανόμενο ποσοστό ανεργίας. Μια από τις βασικότερες στρατηγικές καταπολέμησης της ανεργίας ήταν η δημιουργία ευέλικτων μορφών απασχόλησης. Πέρα λοιπόν από την πλήρη απασχόληση⁴⁷, δημιουργήθηκαν κι άλλες μορφές, οι οποίες είναι οι εξής (Αβραμίδου, 2001):

- Μερική απασχόληση⁴⁸
- Προσωρινή απασχόληση⁴⁹
- Εργασία με βάρδιες
- Εργασία τη νύχτα
- Συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου και μίσθωσης έργου
- Εργασία στο σπίτι
- Εργασία το Σαββατοκύριακο

---

⁴⁷ Πλήρης απασχόληση είναι η καθημερινή και σε πλήρες ωράριο παροχή εργασίας

⁴⁸ Μερική απασχόληση είναι η παροχή εργασίας μικρότερης σε χρόνο από την πλήρη με καταβολή μειωμένου μισθού. Η μερική απασχόληση εμφανίζεται με διάφορες μορφές, όπως: α) καθημερινή απασχόληση με μειωμένο ωράριο, β) απασχόληση για λιγότερες από 5 ή 6 μέρες την εβδομάδα με μειωμένο ωράριο, γ) απασχόληση για λιγότερες από 5 ή 6 μέρες την εβδομάδα με πλήρες ωράριο, δ) εκ περιτροπής εργασία (Δήμου, 1989).

⁴⁹ Προσωρινή απασχόληση είναι ένας συνδυασμός μερικής και πλήρους απασχόλησης. Πρόκειται για πλήρες ωράριο εργασίας (οχτάωρο), αλλά για περιορισμένο χρονικό διάστημα (για παράδειγμα, έξι μήνες).

Αξίζει να αναφερθεί πως μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα η μισθωτή εργασία, αποτελούσε μια μόνο μορφή απασχόλησης. Μέχρι τότε η έννοια της απασχόλησης καθοριζόταν ανάλογα με τα εργασιακά καθήκοντα του καθενός (παρά από τον χρόνο) και περιλάμβανε οποιαδήποτε δραστηριότητα που είχε ως σκοπό την εξασφάλιση εκείνων που κρίνονταν ως αναγκαία για την επιβίωση του ατόμου (Kumar, 1984). Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της μορφής απασχόλησης ήταν ο πολυεπαγγελματισμός ή πολυαπασχόληση, με τα άτομα δηλαδή να ασκούν δύο ή και πολλές εργασίες ή να αναλαμβάνουν καθήκοντα μέσα στην οικογένεια.

Κύρια φαινόμενα που διαφοροποιούν τις συνθήκες της απασχόλησης που ισχύουν σήμερα είναι η θεαματική ανάπτυξη της αυτό-απασχόλησης και η συγκρατημένη αύξηση της μερικής απασχόλησης. Η μη αμειβόμενη οικιακή εργασία θεωρείται αυτό-απασχόληση, ανεξάρτητα από τις ώρες απασχόλησης. Η μερική απασχόληση αποτελεί τη σημαντικότερη μορφή της ευελιξίας της απασχόλησης και ταυτόχρονα συνθέτει τις περισσότερες μορφές διαχείρισης του χρόνου εργασίας (Βαΐου & Χατζημιχάλης, 1997).

Μέχρι και πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, γενικότερα μπορεί να σημειωθεί ότι σχεδόν όλα τα μέτρα που λαμβάνονταν αφορούσαν την προστασία και την ολοκληρωμένη θεσμοθέτηση της εργασίας. Η εργασία κατέστη θεμελιώδης κοινωνικός θεσμός και ως τέτοιος ρυθμίστηκε με ποικίλους προφορικούς ή γραπτούς κανόνες. Όπως ήταν φυσικό, το περιεχόμενο των κανόνων αυτών δεν έμεινε σταθερό, αλλά αντιθέτως αποτέλεσε αντικείμενο διαρκούς εξέλιξης στην πορεία του χρόνου (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης, 2002).

Οι κανόνες που ρύθμιζαν την εργασία ήταν αλληλένδετες με τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες. Στο πρώιμο στάδιο της διαμόρφωσής τους στόχευαν σχεδόν αποκλειστικά στην εξασφάλιση της συνέχειας παροχής των υπηρεσιών των εργαζομένων και λιγότερο στην προστασία αυτών. Η εργασία δεν εθεωρείτο δικαίωμα αλλά υποχρέωση, επομένως προστατευτικές διατάξεις ήταν δυσεύρετες ή ανύπαρκτες. Τα υποκείμενα της εργασίας ουσιαστικά ανήκαν στους εργοδότες, δηλαδή υποχρεούνταν να εργάζονται χωρίς να έχουν το δικαίωμα να

απαιτήσουν από την πλευρά τους τη διαμόρφωση των όρων απασχόλησης. Αυτός ήταν ο κανόνας τουλάχιστον μέχρι τους δύο τελευταίους αιώνες. Μόνο μετά την βιομηχανική επανάσταση και τα κοινωνικά της επακόλουθα άρχισε η μεταστροφή της κοινής και νομικής αντίληψης περί της φύσης της εργασίας (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης, 2002).

Η εργασία στις σύγχρονες έννομες τάξεις προστατεύεται ως θεμελιώδες κοινωνικό και ατομικό δικαίωμα και από τα Συντάγματα και από την κοινή νομοθεσία. Η επίδραση των νεότερων κοινωνικών αντιλήψεων στη νομοθετική κάλυψη του δικαιώματος υπήρξε ραγδαία κυρίως από τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα. Το συνταγματικό προστατευτικό πλαίσιο προσαρμόστηκε στις νέες δομές υπό την πίεση κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων που λειτούργησαν ως μοχλός πίεσης προς αυτή την κατεύθυνση. Εκτός από την γενικότερη κοινωνική τάση, πιο συγκεκριμένες ομάδες με καθορισμένη εσωτερική δομή και κοινωνικό ρόλο, όπως οι συνδικαλιστικές ενώσεις και τα κόμματα, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης, 2002).

Η ύπαρξη του εργατικού δικαίου δεν ήταν ποτέ αυτονόητη. Για την ακρίβεια η εργασία δεν εθεωρείτο καν δικαίωμα, ώστε να χρήζει προστασίας από το δίκαιο, αλλά ήταν υποχρέωση του ατόμου - πολίτη στα πλαίσια του κοινωνικού συνόλου. Ο άνθρωπος ήταν υποχρεωμένος να εργάζεται είτε επ' αμοιβή, είτε αμισθί. Αναλόγως της κοινωνικής του θέσης κάποιος όφειλε να προσφέρει στο σύνολο την εργασία του με διάφορες μορφές, ειδάλλως συχνά αντιμετώπιζε τον κοινωνικό αποκλεισμό ή την αποπομπή εκτός του συνόλου. Η εργασία δεν ήταν απλώς ο τρόπος με τον οποίο κάποιος μπορούσε να ανταποκριθεί στις προσωπικές του ανάγκες, αλλά ταυτόχρονα χρέος και δέσμευση έναντι τρίτων.

Ένα από τα σημαντικότερα δικαιώματα που κατοχυρώνει η συνταγματική μας τάξη είναι το δικαίωμα της εργασίας, η οποία, σύμφωνα με τον Δ. Τραυλό – Τζαννετάτο, αποτελεί «αρχέτυπο» των κοινωνικών δικαιωμάτων. Η εργασία έχει μακρά ιστορική εξέλιξη, αλλά η νομική της κατοχύρωση και ρύθμιση στις σύγχρονες κοινωνίες είναι σχετικά πρόσφατη. Το δικαίωμα της εργασίας είναι σήμερα συνταγματικώς

κατοχυρωμένο στο ελληνικό νομικό σύστημα με δύο μορφές: ως κοινωνικό και ως ατομικό (ελευθερία της εργασίας ή σωστότερα ελευθερία της ελεύθερης επιλογής επαγγέλματος). Είναι ένα από τα ελάχιστα συνταγματικά δικαιώματα που έχουν αυτή τη διφυή μορφή. Στην κοινωνική του μορφή στρέφεται προς το κράτος με αίτημα τη βελτίωση των όρων και συνθηκών εργασίας. Στη μορφή του ως ατομικό δικαίωμα, στρέφεται κατά του κράτους ή και ιδιώτη με αίτημα την αποχή από ενέργειες που μπορεί να έχουν αρνητικά αποτελέσματα για μια εργασιακή σχέση.

Σήμερα, το εργατικό δίκαιο δίνει δομή στον εργασιακό χώρο, σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη αναφέρονται και αναλυτικοί ομοσπονδιακοί κανονισμοί, που δίνουν την απαραίτητη κατεύθυνση και καθοδήγηση για την επίλυση των συγκρούσεων στο χώρο εργασίας. Αυτοί οι νόμοι είναι σημαντικοί, διότι επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να δώσουν περισσότερη έμφαση στην παραγωγικότητα και το κέρδος που είναι και οι απώτεροι στόχοι των επιχειρήσεων, αντί να σπαταλάνε πολύτιμη ενέργεια και πόρους για την επίλυση προβλημάτων αφού υπάρχουν ήδη καθορισμένα μέτρα επίλυσης. Χωρίς το εργατικό δίκαιο πολλοί ιδιοκτήτες μικρών επιχειρήσεων θα μπορούσαν να αγνοούν τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες τους ως εργοδότες. Ειδικότερα, μέσω του εργατικού δικαίου, το ελληνικό σύνταγμα θέτει αρχές με βάση τις οποίες παρέχονται κύριες συνταγματικές εγγυήσεις για τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος και κατ' επέκταση για τη λειτουργία του υποσυστήματος της εργασίας και των σχέσεων που αναπτύσσονται μέσω αυτής. Αυτές οι γενικές αρχές που εκφράζονται ή υπονοούνται από τον συνδυασμό των συνταγματικών Διατάξεων είναι (Τσώτσος, χ.χ.):

1) Η αρχή της κατοχύρωσης των οικονομικών ελευθεριών ως αντικειμενικών καταστάσεων που στόχο έχουν την διαφύλαξη ορισμένων κοινωνικών συμφερόντων που αυτά υποκρύπτουν.

2) Η αρχή του κοινωνικού κράτους.

3) Η αρχή της τριτενέργειας των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων με τη μορφή της προστασίας της προσωπικότητας των εργαζομένων και

των συνδικαλιστικών ελευθεριών απέναντι στην εργοδοτική εξουσία με την επίκληση των συνταγματικών εγγυήσεων.

Το εργατικό δίκαιο είναι ένα σύνολο κανόνων που διέπουν το εργασιακό περιβάλλον καθώς καθορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εργοδοτών αλλά και των εργαζομένων. Αυτοί οι κανόνες καθορίζουν τις συνθήκες εργασίας σε μια επιχείρηση, όπως είναι το ωράριο εργασίας, η μόνιμη και μερική απασχόληση, η απόσπαση των εργαζομένων, υπερωρίες, αμοιβή επί εργασίας αλλά ταυτόχρονα και η ενημέρωση και συμβουλευτική υποστήριξη των εργαζομένων, όπως στις περιπτώσεις ομαδικών απολύσεων και μετεγκατάστασης επιχειρήσεων (Τσαχτσαρλής, 2014).

Οι αρχές του εργατικού δικαίου στηρίζονται στην προστατευτική αρχή, την αρχή συλλογικής αυτονομίας, την αρχή κοινωνικής ασφάλισης και την αρχή προσωπικού δεσμού .

1. Η Προστατευτική Αρχή αναφέρεται στην προστασία του εργαζομένου, μια πολύ σημαντική αξία. Υπάρχει μια σειρά νόμων εργασίας που διαφυλάσσουν τα δικαιώματα ενός εργαζόμενου. Ο νόμος για την προστασία της εργασίας απαγορεύει την απόλυση χωρίς κατάλληλη ειδοποίηση και χωρίς λόγο. Κανονικά, είναι δύσκολο για ένα μόνιμο υπάλληλο να απολυθεί, εκτός εάν συμβαίνει να υπάρχει μια έλλειψη εργασίας. Ο νόμος απαιτεί από τους εργοδότες να κοινοποιούν τα συνδικάτα με τακτική ενημέρωση σχετικά με την οικονομική κατάσταση της εταιρείας και των πολιτικών της εταιρείας, καθώς και για οποιαδήποτε σχέδια αναδιάρθρωσης και τροποποίησης. Η πράξη περιλαμβάνει επίσης συμφωνίες σχετικά με καθήκοντα εργασίας, που συχνά περιλαμβάνουν υποχρεωτικούς κανονισμούς για ανάπτυξη δεξιοτήτων. Τέλος αν υπάρχουν προβλήματα ή αμφισβητήσεις σχετικά με την εργατική νομοθεσία αυτή ερμηνεύεται προς τη πλευρά του μισθωτή .

2. Η Αρχή Συλλογικής Αυτονομίας αναφέρεται στο δικαίωμα του εργαζομένου να προωθήσει και να διασφαλίσει τα προσωπικά του ενδιαφέροντα και απόψεις, δηλαδή το κράτος παραιτείται από οποιαδήποτε θέση εξουσίας και αφήνει τα συμβαλλόμενα μέρη να επιλύσουν τα προβλήματα και διαμάχες που προκύπτουν εντός του εργασιακού περιβάλλοντος .

3. Η κοινωνική ασφάλιση είναι μια μορφή αποζημίωσης που προβλέπεται και ελέγχεται από την κυβέρνηση για τους ηλικιωμένους, τους εργαζομένους ή τους άνεργους. Η αποδοχή σε ένα πρόγραμμα κοινωνικής ασφάλισης δεν είναι εγγυημένη και άτομα που επιδιώκουν να καλυφθούν πρέπει να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις. Κοινωνική ασφάλιση μπορεί να έρθει με τη μορφή της υγειονομικής περίθαλψης ή της χρηματικής αποζημίωσης. Όσον αφορά τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης που συνδέονται προς την υγειονομική περίθαλψη, που περιλαμβάνει συνήθως ένα δίκτυο των γιατρών και των νοσοκομείων που συμφωνούν να δουν τα άτομα που καλύπτονται από αυτόν τον τύπο σχεδίου. Έτσι το κράτος μέσω της κοινωνικής ασφάλισης εξασφαλίζει όρους υγιεινής και ασφάλειας .

4. Με την αρχή του προσωπικού δεσμού, εννοούμε ότι ο εργαζόμενος και ο εργοδότης πέρα από την σύμβαση που αποκτά/συνάπτει μέσω της εργασίας (τυπικές εργασιακές σχέσεις και συμπεριφορά) αναπτύσσεται και ένα ενδιαφέρον για την εργασία και το παραγόμενο προϊόν, το αποτέλεσμα που θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην εταιρεία / επιχείρηση .

Ο νόμος απαιτεί ότι οι εργοδότες τηρούν τις δίκαιες εργασιακές πρακτικές όσον αφορά την πρόσληψη, κατάρτιση και εκπαίδευση των εργαζομένων. Αυτές οι δίκαιες εργασιακές πρακτικές περιλαμβάνουν την παροχή ίσων ευκαιριών απασχόλησης, ανεξάρτητα από την αναπηρία, την εθνική καταγωγή, τη φυλή ή το φύλο. Η σημασία του εργατικού δίκαιου και των κανόνων που περιλαμβάνει δεν μπορεί να υποτιμηθεί, αυτοί είναι οι κανόνες που θα δημιουργήσουν το πλαίσιο για τους εργοδότες και τους εργαζόμενους στις προσλήψεις και τις διαδικασίες επιλογής, καθώς και τον τρόπο που λειτουργούν τα τμήματα ανθρώπινων πόρων τους στη διατήρηση και την προώθηση των εργαζομένων. Παρέχει επίσης καθοδήγηση στους εργοδότες σχετικά με τα μέτρα τήρησης αρχείων, απαιτώντας οι επιχειρήσεις να διατηρούν εγγραφές σχετικά με τις αποδοχές των εργαζομένων για τουλάχιστον δύο χρόνια και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και μέχρι τρία έτη, όταν μια συλλογική σύμβαση εργασίας είναι σε ισχύ.

5.2 Πολιτικές καταπολέμησης της ανεργιογόνου ανάπτυξης στην Ελλάδα εν μέσω οικονομικής κρίσης

Στην Ελλάδα εν μέσω οικονομικής κρίσης έχουν γίνει διάφορες ενέργειες οι οποίες απευθύνονται σε ανέργους και αποσκοπούν στην καταπολέμηση της ανεργίας. Μερικές από τις πρόσφατες ενέργειες είναι οι παρακάτω:

Επιταγή εισόδου στην αγορά εργασίας για άνεργους νέους έως 29 ετών. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είχε ως σκοπό την επίτευξη μιας δομημένης πορείας εισόδου των νέων ανέργων που εισέρχονται στην αγορά εργασίας. Η πορεία αυτή θα καταλήγει στην τοποθέτηση των ανέργων σε θέσεις εργασίας σε ορισμένες επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα. Το πρόγραμμα εξασφαλίζει στους νέους τις απαραίτητες προϋποθέσεις ένταξης τους στην αγορά εργασίας μέσα από συγκεκριμένα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, τα οποία στοχεύουν στην απόκτηση νέων γνώσεων και στη βελτίωση των υπαρχόντων. Η παροχή θεωρητικής εκπαίδευσης και κατάλληλης πρακτικής άσκησης σε πραγματικές συνθήκες εργασίας θα συμβάλλουν στην προσαρμογή των γνώσεων των νέων ανέργων στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Το πρόγραμμα υποστηρίζεται από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, ξεκίνησε το α' τρίμηνο του 2013 και είναι σε εξέλιξη τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Οι ωφελούμενοι από τη συγκεκριμένη δράση όπου έχει συνολικό προϋπολογισμό 174.900.000 ευρώ είναι άνεργοι πτυχιούχοι ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας και απόφοιτοι της υποχρεωτικής, δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έως 29 ετών. Η δεύτερη κατηγορία ωφελουμένων θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει τις σπουδές της κατά προτεραιότητα το αργότερο έως 36 μήνες πριν την υποβολή της αίτησης τους στο πρόγραμμα. Το πρόγραμμα συνολικά θα ωφελήσει 45.000 νέους άνεργους. Οι παροχές του προγράμματος στους ανέργους είναι οι εξής:

- Επίδομα κατάρτισης 5 ευρώ ανά ώρα κατάρτισης

- Αμοιβή 460 ευρώ το μήνα για κάθε μήνα της πρακτικής για τους αποφοίτους των ΑΕΙ/ΤΕΙ και 400 ευρώ το μήνα για κάθε μήνα της πρακτικής για τους απόφοιτους υποχρεωτικής, δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

- Ιατροφαρμακευτική κάλυψη με την κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών των ωφελούμενων και

- Επιπλέον ασφαλιστική κάλυψη έναντι κινδύνου σε όλη τη διάρκεια της θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσης των ωφελούμενων.

Σημαντικά βέβαια είναι κατά οφέλη για τις συμμετέχουσες στο πρόγραμμα επιχειρήσεις, για τις οποίες καλύπτονται πλήρως οι εργοδοτικές εισφορές για ένα έτος, σε περίπτωση που μετατρέψουν την πρακτική άσκηση σε σύμβαση εργασίας.

Προς την ίδια κατεύθυνση δηλαδή της μείωσης της ανεργίας λειτούργησαν και άλλα προγράμματα, όπως το πρόγραμμα για την προώθηση της καινοτομικής επιχειρηματικότητας των νέων και τη συμβουλευτική καθοδήγηση των επιχειρηματιών με σκοπό την οικονομική ενίσχυση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ανέργων νέων, καθώς επίσης και τη συμβουλευτική υποστήριξη τους μέσω mentoring, τόσο στο στάδιο της σύστασης της νέας τους επιχείρησης, όσο και κατά τη διάρκεια λειτουργίας της.

Μια άλλη δράση για την ενίσχυση της απασχόλησης αφορούσε την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην ύπαιθρο ανέργων ηλικίας έως 35 ετών. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στη βελτίωση των δεξιοτήτων των νέων στον αγροδιατροφικό τομέα και την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης σε αυτούς για την ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στον πρωτογενή τομέα. Το πρόγραμμα ξεκίνησε το α' τρίμηνο του 2013 με τη στήριξη του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας περιλαμβάνοντας ενέργειες, όπως η συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση των νέων σε θέματα επιχειρηματικότητας αγροτικών μονάδων (έναρξη, διαχείριση κτλ). Επίσης, παρείχε συμβουλευτική υποστήριξη σχετικά με την προετοιμασία νέων επιχειρηματικών σχεδίων καθώς και υποστήριξη σχετικά με την πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης για την παροχή βοήθειας σε

επενδυτικές δραστηριότητες (πχ εξεύρεση κονδυλίων έναρξης, εντοπισμός επενδυτών κτλ).

Σημαντικά είναι και τα οφέλη που απορρέουν για τους ανέργους από το Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης, το οποίο λειτουργεί με στόχο τη μείωση του αριθμού των ατόμων που βρίσκονται στο όριο της φτώχειας και βιώνουν υλικές στερήσεις. Απευθύνεται σε νοικοκυριά χωρίς εργαζόμενα μέλη και στοχεύει στη δημιουργία ενός δικτύου κοινωνικής ασφάλειας για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού σε επίπεδο ελληνικής επικράτειας. Στα πλαίσια αυτής της δράσης δημιουργούνται δομές όπως κοινωνικά παντοπωλεία και φαρμακεία, ανοικτά κέντρα ημερήσιας υποδοχής αστέγων, δημοτικοί λαχανόκηποι, δομές παροχής συσσιτίων, γραφεία διαμεσολάβησης κ.α., οι οποίες στελεχώνονται από άνεργους, ηλικίας έως 30 ετών και άτομα τα οποία βιώνουν μια κατάσταση φτώχειας ή απειλούνται από αυτή. Το πρόγραμμα βρίσκεται σε φάση υλοποίησης με προϋπολογισμό 40.000.000 ευρώ και όφελος για 1.200 άνεργους.

Την ίδια περίοδο (α' τρίμηνο του 2013) ξεκίνησαν και τα προγράμματα κοινωφελούς εργασίας στον πολιτισμό για νέους με στόχο την απασχόληση ανέργων σε συγχρηματοδοτούμενα έργα κατασκευής, ανάδειξης και συντήρησης πολιτιστικών δομών και υποδομών. Επίσης, άνεργοι απασχολούνται μέσω αυτών των προγραμμάτων σε υπηρεσίες φύλαξης των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων. Ειδικότερος σκοπός του προγράμματος είναι η προαγωγή της ιδέας του εθελοντισμού και της κοινωνικής προσφοράς στο χώρο του πολιτισμού, ο οποίος αποτελεί προνομιακό χώρο για την παροχή κοινωφελούς εργασίας.

Σε φάση υλοποίησης βρίσκεται και το πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την πρόσληψη ανέργων πτυχιούχων Ανώτατων Εκπαιδευτικών ιδρυμάτων το οποίο δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα. Η δράση αυτή αφορά σε πρόσληψη ανέργων ηλικίας έως 35 ετών, κατόχους πτυχίου, μεταπτυχιακού ή διδακτορικού των Ελληνικών ΑΕΙ/ΤΕΙ ή ισότιμου τίτλου σχολών της αλλοδαπής. Η διάρκεια απασχόλησης των νέων στις επιχειρήσεις αυτές

είναι 27 μήνες και από τη δράση θα ωφεληθούν 2.500 άνεργοι. Το πρόγραμμα παρέχει τα εξής:

- Για τους άνεργους ηλικίας έως 24 ετών, πλήρη απασχόληση για 27 μήνες με ημερήσια επιχορήγηση 20 ευρώ
- Για τους άνεργους ηλικίας άνω των 24 ετών, πλήρη απασχόληση για 27 μήνες με ημερήσια επιχορήγηση 25 ευρώ ημερησίως.

Ένα επίσης μέτρο για την καταπολέμηση της ανεργίας που αναδείχθηκε εν μέσω οικονομικής κρίσης είναι η πιλοτική δράση για την υποστήριξη νέων για τη δημιουργία Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων. Στόχος της εν λόγω δράσης είναι η προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας ως εργαλεία για την καταπολέμηση της ανεργίας και την προώθηση της απασχόλησης.

Ο πλήρης ορισμός της έννοιας της κοινωνικής οικονομίας είναι αρκετά δύσκολος, γεγονός όπου σε ένα μεγάλο βαθμό οφείλεται στην ύπαρξη μεγάλης ποικιλίας οργανωτικών σχημάτων και διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων, ειδικότερα ως προς τα χαρακτηριστικά καθορισμού των δραστηριοτήτων τους, όπου την καθιστούν σχεδόν αόρατη, όσον αφορά την εμπειρική οικονομική πραγματικότητα (Μαρκογιαννόπουλος, 2003).

Σύμφωνα με τον ορισμό του Εθνικού Ινστιτούτου Εργασίας, η κοινωνική οικονομία αναφέρεται ως «ο οικονομικός χώρος πέρα από τον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα της οικονομίας του οποίου οι οικονομικές δραστηριότητες δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα, αλλά κοινωνικούς στόχους» (Ε.Ι.Ε., 2000).

Σύμφωνα με τους Defourny & Develteve (1999), η κοινωνική οικονομία ορίζεται ως «οι οικονομικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται από επιχειρήσεις, πρώτιστα συνεργατικά, με αμοιβαία μέλη και ηθικές αξίες που βασίζονται στις ακόλουθες κύριες αρχές: α) να παρέχουν υπηρεσίες στα μέλη τους ή στην κοινότητα δίχως να αποσκοπούν στην κερδοφορία, β) να διοικούνται αυτόνομα, γ) να έχουν δημοκρατικές διαδικασίες διοίκησης – διαχείρισης, και δ) να δίνεται έμφαση στον

άνθρωπο έναντι της εργασίας και του κεφαλαίου».

Σημειώνεται ότι μια Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (ΚΟΙΝΣΕΠ)⁵⁰ είναι ένας νέος φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας, ο οποίος εμφανίστηκε με τον Νόμο 4019/2011. Στην ουσία αποτελεί έναν αστικό συνεταιρισμό όπου επιτελεί έναν κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα.

Σύμφωνα με τον Ν. 4019/2011, τα μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ μπορούν να είναι απλοί πολίτες αλλά και νομικά πρόσωπα. Σημειώνεται ότι η συμμετοχή των νομικών προσώπων σε μια Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση δεν μπορεί να υπερβαίνει το 1/3 των συνολικών μελών της Επιχείρησης. Στις ΚΟΙΝΣΕΠ δεν επιτρέπεται η συμμετοχή Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου που υπάγονται σε αυτούς.

Τα μέλη μιας τέτοιας επιχείρησης διαθέτουν τουλάχιστον από μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, ως ελάχιστη χρηματική συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης, το ύψος της οποίας ορίζεται ελεύθερα από το καταστατικό και είναι ίσο για όλα τα μέλη. Αναφορικά δε, με το κεφάλαιο της επιχείρησης, αυτό διαιρείται σε συνεταιριστικές μερίδες, ο αριθμός των οποίων και η ονομαστική τους αξία καθορίζονται στο καταστατικό της επιχείρησης, ενώ αυτό προέρχεται από δωρεές τρίτων, έσοδα από την επιχειρηματική δραστηριότητα της, επιχορηγήσεις από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς ή Ο.Τ.Α., καθώς και κάθε άλλο έσοδο από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της σύμφωνα με το καταστατικό της.

Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές επιχειρήσεις διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

---

⁵⁰ Νόμος 4019/2011 Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις. Ηλεκτρονικά διαθέσιμος στο: http://www.demes.teimes.gr/myfiles/FEK_216_2011_N4019.pdf. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015

α) «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης». Αυτές αφορούν στην ένταξη των ατόμων στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Τα προαναφερθέντα άτομα ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες της κοινωνίας, δηλαδή στις ομάδες εκείνες της κοινωνίας, των οποίων η ομαλή ένταξη στις κοινωνικές δομές και στην οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια. Επίσης, σε αυτούς συγκαταλέγονται και τα άτομα εκείνα, τα οποία αποκλείονται λόγω προηγούμενης παραβατικής συμπεριφοράς. Αναλυτικότερα, στις ομάδες αυτές ανήκουν άτομα με αναπηρίες (σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές), εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες.

β) «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας». Οι επιχειρήσεις αυτές ασχολούνται με την παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού και προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ευάλωτες και πάλι ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις.

γ) «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού», οι οποίες αφορούν την παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.α.) που προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης.

Για την ίδρυση μιας τέτοιας επιχείρησης τηρείται η διαδικασία ίδρυσης αστικού συνεταιρισμού, το καταστατικό του οποίου υπογράφεται από επτά τουλάχιστον πρόσωπα στην περίπτωση μιας ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης, και από πέντε τουλάχιστον πρόσωπα αν πρόκειται για τις άλλες δυο κατηγορίες ΚΟΙΝΣΕΠ.

Οι ΚΟΙΝΣΕΠ στη συνέχεια εγγράφονται στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και υποχρεούνται πριν από την έναρξη των δραστηριοτήτων τους να υποβάλουν, για την καταχώρισή τους στο Μητρώο αυτό, αίτηση καθώς και τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την εγγραφή.

Η υποβολή δήλωσης έναρξης εργασιών γίνεται στην αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (ΔΟΥ) μετά τη χορήγηση της βεβαίωσης εγγραφής στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Στη σφραγίδα, στα έντυπα, στα έγγραφα και στις συμβάσεις που συνάπτουν οι Κοιν.Σ.Επ. αναγράφεται υποχρεωτικά ο αριθμός εγγραφής τους στο Μητρώο.

Συμπεράσματα

Στο παραπάνω κεφαλαίο είδαμε πως κράτη όπως η Γερμανία δίνουν κίνητρα σε εργοδότες ώστε να προσλάβουν άνεργους. Στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης το κράτος προσφέρει προγράμματα κατάρτισης σε άνεργους ώστε να δώσουν μια ώθηση στην οικονομία. Με τον τρόπο αυτό πολλοί νέοι θα καταρτιστούν και ίσως προσληφθούν από την εταιρία στην οποία ήδη απασχολούνται μέσω του προγράμματος.

Conclusion

In the above chapter we met countries like Germany who give incentives to employers to hire unemployed. In Greece of economic crisis, state offers training programs for unemployed to give an economical boost. This way many young people will be educated and might get hired by the company they already work thanks to the funding program.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή ένωση στηρίζει την προσπάθεια μείωσης της ανεργίας και στην χώρα μας. Το κοινοτικό πλαίσιο στήριξης ΕΣΠΑ συμβάλει στην ανάπτυξη και επιδότηση των επιχειρήσεων ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικές. Επίσης χρηματοδοτεί τα κρατικά έργα ώστε να βελτιωθούν οι παροχές ως προς τους πολίτες αλλά και συμβάλει στην μείωση της ανεργίας με την δημιουργία θέσεων εργασίας

Introduction

European Union supports efforts to reduce unemployment in our country. ESPA contributes to companies' development and funding for becoming more competitive. Also fund government's projects to improve services to citizens as well as redound to reducing unemployment by opening job positions.

6.1 Η συμβολή του ΕΣΠΑ στην οικονομική ανάπτυξη

Το ΕΣΠΑ στοχεύει στη διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας, τη διατήρηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και την αύξηση της παραγωγικότητας σε επίπεδο υψηλότερο του μέσου κοινοτικού όρου, για την τόνωση της απασχόλησης, την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών χωρίς αποκλεισμούς (Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικής Οικονομίας Προγράμματα ΈΣΠΑ), ενώ γενικότερα χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό συμμετοχής των επιχειρήσεων και των νέων επενδυτών και συμβάλλει ουσιαστικά στη βοήθεια προς αυτούς για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Κεντρικός στόχος του ΕΣΠΑ 2007-2013 ήταν η διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας, η διατήρηση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και η αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων, αλλά και της ελληνικής οικονομίας σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου κοινοτικού όρου με απώτερο στόχο την ενίσχυση της απασχόλησης, η οποία καταγράφει τα τελευταία χρόνια πτωτική πορεία, την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών χωρίς τη δημιουργία κοινωνικών αποκλεισμών (Στρατηγική Έκθεση Παρακολούθησης ΕΣΠΑ 2007-2013).

Η κατανομή των χρηματοδοτήσεων μέσω του ΕΣΠΑ, συμπεριλαμβανομένων των πόρων για την αγροτική ανάπτυξη, κρίνεται αυξημένη ως προς τις παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας. Σημειώνεται ότι σημαντική ήταν η απορροφητικότητα του ΕΣΠΑ, στο δεύτερο εξάμηνο του 2012, αλλά και τα επόμενα έτη (2013), σύμφωνα με στοιχεία από το υπουργείο Εσωτερικών.

Βέβαια, κύριο χαρακτηριστικό που αναδεικνύεται από τη μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης του ΕΣΠΑ είναι η χαμηλή πρόοδος, τόσο όσον αφορά στις νομικές

δεσμεύσεις, όσο και τις δηλωθείσες πληρωμές για το σύνολο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Στρατηγική Έκθεση Παρακολούθησης ΕΣΠΑ 2007-2013).

Παρόλα τα διαρθρωτικά προβλήματα, όπου αντιμετωπίζει η Ελλάδα και τις εν γένει παθογένειες του πολιτικού και δημοσιονομικού της συστήματος, έχει παρατηρηθεί μια ανάπτυξη στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, όπου έχει προέλθει από τη χρήση αυτού του προγράμματος.

Στο ξεκίνημα του 2011, το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας εντόπισε και ανέδειξε τα κυριότερα προβλήματα που καθυστερούσαν την υλοποίηση του ΕΣΠΑ έως εκείνη τη στιγμή, και τα μετέτρεψε σε 7 κεντρικούς στόχους για την καλύτερη και ταχύτερη αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων. Οι στρατηγικοί στόχοι αυτοί συνοψίζονται ως εξής (Απολογισμός δράσεων Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας για την υλοποίηση του ΕΣΠΑ κατά το 2011):

- 1. Επίτευξη του στόχου απορρόφησης στην υλοποίηση του ΕΣΠΑ, που λόγω των καθυστερήσεων των προηγούμενων χρόνων (μη απορροφητικότητα των πακέτων Delors).*
- 2. Ο απεγκλωβισμός 15 δις. ευρώ από τους συνολικούς πόρους του ΕΣΠΑ που έμεναν αναξιοποίητοι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους σε ανενεργούς κωδικούς και "ανώριμα" έργα.*
- 3. Η απλοποίηση και αποκέντρωση του πολύπλοκου και συγκεντρωτικού συστήματος διαχείρισης του ΕΣΠΑ που οδήγησε στον εγκλωβισμό του 70% των πόρων του.*
- 4. Η αύξηση του ποσοστού συγχρηματοδότησης αρχικά στο 85% και προοπτικά στο 95%.*
- 5. Η προσαρμογή του ΕΣΠΑ στις απαιτήσεις της κρίσης, με τη δημιουργία νέων εργαλείων και νέων προϊόντων που θα ενίσχυαν την ρευστότητα και θα έκαναν επιλέξιμες για τις επιχειρήσεις προϊόντα όπως κεφάλαιο κίνησης, εγγυήσεις, επιδότηση επιτοκίου κ.λ.π.*

6. *Η μετατροπή του ΕΣΠΑ σε ένα πρόγραμμα αμιγώς «ΕΡΓΟΚΕΝΤΡΙΚΟ» με έμφαση στα έργα που θα φέρουν ανάπτυξη στη Χώρα.*

6.2 Προγράμματα μέσω ΕΣΠΑ

Στα πλαίσια του προγράμματος ΕΣΠΑ σημαντική θεωρείται η συμβολή του Εθνικού Αποθεματικού Απρόβλεπτων στην καταπολέμηση της ανεργίας των νέων. Συγκεκριμένα, αναφορικά με αυτό το πρόγραμμα σημειώνονται τα εξής:

Στα πλαίσια του Επιχειρησιακού προγράμματος «ΕΘΝΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΩΝ» για νέους επιχειρηματίες είχε ανακοινωθεί στο παρελθόν «Σχέδιο στήριξης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ανέργων και νέων επιχειρηματιών», για την ενίσχυση πρώτης επιχειρηματικής δραστηριότητας, συνολικού επιδοτούμενου προϋπολογισμού έως και 35.000 ΕΥΡΩ. Δικαιούχοι της δράσης αυτής ήταν νέοι επιχειρηματίες που είχαν κάνει έναρξη επιχείρησης από 1/1/2011 έως 12/10/2011, καθώς επίσης και άνεργοι νέοι ηλικίας 18 έως 64 ετών που θα έκαναν έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας, εφόσον υπάγονταν στο πρόγραμμα. Επιλέξιμες ήταν όλες οι μορφές επιχειρήσεων (εκτός Ανώνυμης Εταιρείας) που δραστηριοποιούνταν σε όλους σχεδόν τους τομείς της ελληνικής οικονομίας (από τη δράση εξαιρούνταν το λιανικό εμπόριο, η γεωργία, η αλιεία, και οι τομείς εστίασης).

Ο επιδοτούμενος προϋπολογισμός κυμαίνονταν από 10.000 έως 20.000 ΕΥΡΩ για τις πάγιες δαπάνες της επιχείρησης (έως και για δύο έτη), ενώ χρηματοδοτούνταν εξ' ολοκλήρου η δημιουργία νέας θέσης απασχόλησης με ποσό έως και 15.000 ΕΥΡΩ, με την προϋπόθεση ότι αυτή θα διατηρούνταν για τουλάχιστον 12 μήνες.

Μεταγενέστερη δράση στήριξης νέων επιχειρηματιών από το «ΕΘΝΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΩΝ» αποτελούσε το πρόγραμμα «Ολοκληρωμένη παρέμβαση για τη στήριξη της γυναικείας απασχόλησης μέσω ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας», το οποίο σήμερα βρίσκεται σε στάδιο υλοποίησης των επιχειρηματικών σχεδίων που εντάχθηκαν σε αυτό ένα χρόνο πριν.

Το πρόγραμμα είχε ως στόχο την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας άνεργων γυναικών, οι οποίες προέβησαν σε έναρξη επιχείρησης. Συγκεκριμένα, δικαιούχοι της

πράξης ήταν νέες άνεργες επιχειρηματίες, ηλικίας από 18 έως 64 ετών, που έκαναν έναρξη επιχείρησης από 1/9/2012 έως και την ημερομηνία προκήρυξης του προγράμματος, καθώς επίσης και σε άνεργες που θα έκαναν έναρξη της δικής τους επιχείρησης μελλοντικά, εφόσον υπάγονταν στο Πρόγραμμα. Στα πλαίσια του εν λόγω προγράμματος, επιλέξιμες ήταν όλες οι μορφές επιχειρήσεων (εκτός Ανώνυμης Εταιρείας) για όλους σχεδόν τους τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Ο συνολικός επιδοτούμενος προϋπολογισμός έφθανε έως και 32.000 ΕΥΡΩ. Συγκεκριμένα, ο επιδοτούμενος προϋπολογισμός της αίτησης κυμαίνονταν από 10.000 έως 20.000 ΕΥΡΩ για τις πάγιες δαπάνες της επιχείρησης (με περίοδο υλοποίησης έως και 18 μήνες), ενώ χρηματοδοτούνταν μέσω του προγράμματος εξ' ολοκλήρου (μισθός και ασφάλιση) η δημιουργία νέας θέσης απασχόλησης με ποσό έως και 12.000 ΕΥΡΩ, με την προϋπόθεση ότι αυτή θα διατηρούνταν για τουλάχιστον 12 μήνες.

6.3 Επιδοτούμενα προγράμματα ΟΑΕΔ

Ένα από τα βασικότερα προγράμματα του ΟΑΕΔ, το οποίο σκόπευε στην ενίσχυση της απασχόλησης των νέων μέσω της προώθησης της επιχειρηματικότητας ήταν το Πρόγραμμα της νεανικής επιχειρηματικότητας. Συγκεκριμένα, αναφορικά με το πρόγραμμα αυτό σημειώνονται τα εξής:

Στόχος του προγράμματος των «ΝΕΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ» ήταν η επιδότηση νέων ανέργων για την ίδρυση νέας επιχείρησης. Το πρόγραμμα επιχορηγούσε όσους έκαναν έναρξη πρώτης επιχειρηματικής δραστηριότητας, δίνοντας τους το ποσό των 24.000,0 €. Δικαιούχοι του προγράμματος ήταν όλοι οι άνεργοι στην Ελλάδα ηλικίας από 22 έως 64 ετών. Το ποσό της επιχορήγησης (24.000,00 €) καταβάλλονταν καθ' όλη τη διάρκεια της πρώτης τριετίας κατά την οποία και θα λειτουργούσε η επιχείρηση. Η πρώτη δόση, ύψους 6.000,00 ευρώ καταβάλλονταν στους δικαιούχους μετά την αρχική έγκριση, και τα υπόλοιπα 18.000,00 ευρώ σε τρεις (3) ισόποσες δόσεις των 6.000,00 ευρώ η κάθε μία, καταβαλλόμενη στο τέλος κάθε έτους.

Ένα άλλο πρόγραμμα αφορούσε την προώθηση των νέων στην αγορά εργασίας μέσω της ενίσχυσης επιχειρηματικών δράσεων με έμφαση στην Καινοτομία. Συγκεκριμένα ενδεικτικά στοιχεία του προγράμματος ήταν τα εξής:

Το πρόγραμμα «Επιχειρηματικότητα νέων με έμφαση στην καινοτομία» σκοπό είχε την επιδότηση νέων που ήθελαν να προχωρήσουν σε έναρξη της δικής τους επιχείρησης. Το επιλέξιμο ηλικιακό όριο αφορούσε νέους από 18 έως 35 ετών, ενώ η έναρξη της επιχείρησης έπρεπε να έχει γίνει από τις 16/12/2013 και έπειτα. Επιλέξιμοι είναι και οι άνεργοι που σκοπεύουν, εφόσον εγκριθούν, να προχωρήσουν στη συνέχεια σε έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας (εντός 2 μηνών από την έγκριση).

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα εντάσσονταν όλα σχεδόν τα είδη επιχειρήσεων (πλην ελαχίστων εξαιρέσεων) καθώς και όλες οι μορφές εταιρειών (εκτός από ΑΕ): ατομική επιχείρηση, ΟΕ, ΕΕ, ΙΚΕ, ΕΠΕ. Ένα σημαντικό στοιχείο του προγράμματος είναι ότι οι υποψήφιοι δεν πρέπει να έχουν επιχορηγηθεί από αντίστοιχα προγράμματα επιχειρηματικότητας κατά το παρελθόν (βλ. νεανική επιχειρηματικότητα), ούτε να έχουν ασκήσει επιχειρηματική δραστηριότητα από την 1.1.2005 έως 16.12.2013. Τέλος, εφόσον εγκριθούν, είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθήσουν υποχρεωτικά πρόγραμμα συμβουλευτικής υποστήριξης (mentoring) από αναγνωρισμένο αρμόδιο φορέα.

Συμπεράσματα

Το ΕΣΠΑ με τα προγράμματα στήριξης και ανάπτυξης έχει δώσει εργασία σε πολλούς ανέργους και άλλους τους έχει βοηθήσει να κάνουν το όνειρο τους πραγματικότητα. Το αρνητικό είναι η γραφειοκρατία που στερεί πολλούς πόρους από το ΕΣΠΑ καθώς η αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα γίνεται η αιτία πολλά έργα να είναι μείνουν ανώριμα.

Conclusion

ESPA with the support and development funding programs accomplished to create job openings and fulfilled many citizens' dreams. The negative side is bureaucracy which spend many economic resources from ESPA and time, so that inefficiency of state services become the reason that plenty of projects freeze.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΕΙΟΓΟΝΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Εισαγωγή

Η ανεργειογόνος ανάπτυξη πρέπει να καταπολεμηθεί διότι επηρεάζει την κοινωνική ζωή των νέων, η έλλειψη εργασίας επιδρά πολύ αρνητικά σε κάθε άτομο ξεχωριστά. Πολλοί νέοι εγκαταλείπουν την χώρα αφού η ανεργία έχει φτάσει στο 26% . Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο πρέπει να υπάρξουν τομές ώστε να σταματήσει αυτό το φαινόμενο.

Introduction

The kind of development that doesn't generate new jobs must be fought because it affects the social life of young people, lack of work affects negatively to each individual. A lot of young people leave their country since unemployment has reached 26%. There should be a breakthrough in European level for stopping this effect.

7.1 Γιατί είναι σημαντική η καταπολέμηση της;

Η ανεργία των νέων αποτελεί μια σημαντική και σύνθετη πρόκληση για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, ενώ για ΤΗΝ Ελλάδα η πρόκληση αυτή είναι ακόμα μεγαλύτερη, καθώς η ύφεση των προηγούμενων ετών σε συνδυασμό με την αναγκαία δημοσιονομική πολιτική που ακολουθήθηκε αύξησε τα ποσοστά της σημαντικά. Η καταπολέμηση της ανεργίας λοιπόν είναι ιδιαίτερα σημαντική μέσα από εθνικά και κοινοτικά μέτρα πολιτικής, τα οποία θα αποσκοπούν στην τόνωση της απασχόλησης των νέων. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να είναι συνεκτικά και να αλληλοενισχύονται και να είναι ειδικά επικεντρωμένα στην υψηλής ποιότητας (επαγγελματική) εκπαίδευση, στην κατάρτιση και στην εξασφάλιση επαγγελματικής εμπειρίας, παρέχοντας με αυτόν τον τρόπο στους ανέργους τη δυνατότητα απόκτησης σταθερής απασχόλησης υψηλής ποιότητας.

Βέβαια, το γεγονός ότι η πλειονότητα των νέων θέσεων εργασίας αφορούν εργασίες χαμηλής ειδίκευσης συνεπάγεται την αδυναμία αξιοποίησης των δυνατοτήτων των εργαζομένων με αρνητικές συνέπειες τόσο στην παραγωγικότητα της εργασίας όσο και στο αίσθημα ικανοποίησής τους από την εργασία τους. Ειδικά στους νέους η κατάσταση είναι ακόμα χειρότερη, δεδομένου ότι περίπου ένας στους τέσσερις δηλώνει ότι η εργασία που κάνει δεν ανταποκρίνεται στα προσόντα του.

Αντίστοιχα, το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας εντείνει την εξάρτηση των νέων και των γυναικών από το οικογενειακό εισόδημα ασκώντας πίεση και στον προϋπολογισμό του νοικοκυριού, αλλά κυρίως δυσκολεύοντας τη χειραφέτηση των εξαρτώμενων μελών του. Σήμερα δεν είναι λίγοι οι νέοι οι οποίοι στα τριάντα τους χρόνια μένουν ακόμα στην οικογενειακή εστία, δεν είναι λίγες οι γυναίκες οι οποίες δεν διαθέτουν ένα αυτόνομο δικό τους εισόδημα.

Αυτή η πραγματικότητα δημιουργεί μια αγορά εργασίας με έντονες τάσεις συμπίεσης των μισθών και των δικαιωμάτων των εργαζομένων, δημιουργεί μια αγορά εργασίας που συστηματικά αποκλείει κατά κύριο λόγο αυτούς και αυτές που έχουν μεγαλύτερη

ανάγκη για εργασία. Δίπλα στους νέους και στις γυναίκες, βρίσκονται τα άτομα με αναπηρία, πρόσφατα αποφυλακισμένοι που προσπαθούν να επανενταχθούν, πρώην χρήστες ναρκωτικών που παρά το γεγονός ότι αποτοξινώθηκαν δεν μπορούν να βρουν εργασία εξαιτίας του κοινωνικού στίγματος.

Αυτή η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από επίμονα υψηλά ποσοστά ανεργίας και υποαπασχόλησης. Ο 21ος αιώνας μπήκε με μαζική ανεργία και υποαπασχόληση – ημί-απασχόληση του εργατικού δυναμικού στον πλανήτη, στην Ευρώπη και στη χώρα μας. Στις συνθήκες της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης και της μεγάλης αύξησης της παραγωγικότητας οι διαδικασίες συσσώρευσης του κεφαλαίου δημιουργούν και αυξάνουν τον λεγόμενο «εφεδρικό στρατό» των ανέργων, δηλαδή ένα σημαντικό «πλεόνασμα» εργαζομένων. Αυτό το «πλεόνασμα» εργαζομένων δημιουργείται όχι σε σχέση με τις ανάγκες της κοινωνίας, αλλά μόνο σε σχέση με τις ανάγκες των δυνάμεων του κεφαλαίου να παράγουν όσο το δυνατόν περισσότερη υπεραξία. Η μαζική ανεργία και υποαπασχόληση στην εποχή μας αποδεικνύουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι ο καπιταλισμός δεν μπορεί να εξασφαλίσει πλήρη απασχόληση για όλους τους εργαζόμενους και αδυνατεί να εξαλείψει την ανεργία.

Η ανεργία είναι ένα φαινόμενο με οικονομικό, κοινωνικό και ηθικό περιεχόμενο. Η ύπαρξή της υποδηλώνει την απαξίωση ανθρώπινου δυναμικού, υποσκάπτει τη συνοχή της κοινωνίας και προκαλεί σοβαρά προβλήματα σε προσωπικό, οικογενειακό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο καθώς και στη δημόσια κοινωνική ασφάλιση, που στερείται πολύτιμους πόρους.

Ο στόχος της πλήρους απασχόλησης και των ποιοτικών θέσεων εργασίας πρέπει να ξαναγίνει κεντρικός στόχος της οικονομικής πολιτικής. Το δικαίωμα σε μια εργασία με αξιοπρεπή μισθό και εργασιακές σχέσεις ισοδυναμεί με το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη του ατόμου. Η εργασία είναι βασικός όρος της ανθρώπινης ύπαρξης. Αποτελεί θεμελιακό δικαίωμα όλων των πολιτών. Ειδικά για τους νέους και τις γυναίκες αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ισοτιμία και χειραφέτησή τους. Η ισχυροποίηση της συνταγματικής επιταγής, με την έννοια ότι η πολιτεία υποχρεούται

να εξασφαλίζει την πλήρη και σταθερή εργασία, πρέπει να αποτελέσει ουσιώδη στόχο των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών.

7.2 Ποια είναι τα αποτελέσματα της;

Η ανεργία πέρα από την οικονομική ζωή επηρεάζει και την κοινωνική ζωή των ατόμων, την ψυχολογία και τη συναισθηματική και ψυχική τους ισορροπία και ηρεμία. Μεγάλο μέρος λοιπόν των ερευνών παγκοσμίως έχουν στραφεί στην ανάδειξη των επιπτώσεων της ανεργίας στους παραπάνω τομείς.

Μελέτες κοινωνιολογικού περιεχομένου έχουν αποδείξει ότι υπάρχει μια άμεση σχέση μεταξύ της εργασιακής διαδικασίας και της συναισθηματικής ισορροπίας των ατόμων, καθώς η ανεργία αποτελεί πηγή αρνητικών συναισθημάτων, όπως αδυναμίας, απουσίας νοήματος της ζωής και αποξένωσης από τον κοινωνικό περίγυρο του ατόμου. Η πραγματικότητα της μη εκπλήρωσης των στόχων που έχει θέσει το άτομο, η έλλειψη ανεξαρτησίας του ατόμου και η έλλειψη ενδιαφερόντων επιδρούν αρνητικά τόσο στην στάση προς εργασία, όσο και στην ψυχολογία του, καθώς μειώνεται ο αυτοσεβασμός και η αυτοεκτίμηση του ατόμου. Στατιστικά στοιχεία έχουν φανερώσει ότι η έλλειψη εργασίας μπορεί να λειτουργήσει ως παράγοντας δημιουργίας άγχους στο άτομο, το οποίο κατ' επέκταση να δημιουργήσει προβλήματα στη σωματική υγεία του ατόμου (Πατέλης, 1997).

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που προκαλεί η ανεργία είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός των ατόμων. Οι συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού είναι ιδιαίτερα σημαντικές, για το ίδιο το άτομο, αλλά και τις ομάδες της κοινωνίας γενικότερα. Για το άτομο ή/και τις διάφορες ομάδες του πληθυσμού, οι συνέπειες της συσσώρευσης διάφορων αποστερήσεων σε σημαντικούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, είναι ότι μένουν απ' έξω ή στο περιθώριο μιας γενικότερης ευημερίας. Αυτές εντοπίζονται κυρίως στην εξάρτηση του ατόμου από τα επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας, σε ένα χαμηλό επίπεδο ζωής ή/ και σε μειωμένες προσδοκίες καθώς και στο στιγματισμό του ατόμου.

Οι συνέπειες αυτές με τη σειρά τους υπονομεύουν την ικανότητα του ατόμου που πλήττεται να συμμετέχει παραγωγικά σε μία εξελισσόμενη οικονομία, επιβραδύνοντας

έτσι και την οικονομική ανάπτυξη, δεδομένου ότι το κόστος της κρατικής υποστήριξης των αποκλεισμένων ατόμων, μέσω επιδομάτων κ.λ.π., περιορίζει τους πόρους που θα μπορούσαν να διατεθούν για παραγωγικές επενδύσεις. Κα βέβαια όσο αυξάνεται ο αριθμός του πληθυσμού που αποκλείεται από τον τρόπο ζωής που απολαμβάνουν οι πολλοί, αυξάνεται και ο κίνδυνος διατάραξης της κοινωνικής συνοχής μιας κοινωνίας.

Γενικότερα, ο αποκλεισμός μπορεί να υφίσταται σε ατομικό, ομαδικό (π.χ. εθνικές ή φυλετικές μειονότητες) ή γεωγραφικό επίπεδο (π.χ. Κοινότητα / Δήμος) . Και στα τρία επίπεδα, η φύση και ο βαθμός του είναι σχετικά μετρήσιμα, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του εκάστοτε περιβάλλοντος και ανάλογα βέβαια με το πώς προσδιορίζεται ή τι σημαίνει για τις τοπικές αρχές να συμμετέχει και να ανήκει κάποιος στην κοινότητα/πόλη/ευρύτερη περιοχή. Σε τοπικό επίπεδο, για παράδειγμα, οι συνέπειες του Κοινωνικού Αποκλεισμού μπορεί να αφορούν στη διατάραξη της ισορροπίας δυνάμεων ανάμεσα στο άτομο ή την κοινότητα και στις αρμόδιες για την λήψη κοινωνικών και οικονομικών αποφάσεων αρχές. Αυτό μπορεί να συμβεί για δύο κυρίως λόγους: είτε επειδή το άτομο δεν μπορεί να εκπροσωπήσει σωστά τον εαυτό του, είτε γιατί οι πόροι του (χρόνος, χρήματα, κ.α.) δεν του επιτρέπουν την ενεργή συμμετοχή του στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Μια άλλη σημαντική συνέπεια της ανεργίας είναι η μετανάστευση των νέων σε άλλες χώρες. Γενικότερα, στην Ελλάδα το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι ιδιαίτερα γνωστό, καθώς η χώρα έχει δεχθεί μετανάστες, αλλά έχει αποτελέσει και χώρα αποστολής μεταναστών. Η υψηλή ανεργία αναγκάζει τους νέους να εγκαταλείψουν την Ελλάδα. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, εν μέσω οικονομικής κρίσης, όπου οι νέοι δε βρίσκουν δουλειά στη χώρα τους, αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον, τόσο σε Ευρωπαϊκές όσο και σε άλλες χώρες.

Σημαντικές είναι και οι ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας στα άτομα που τη βιώνουν. Συγκεκριμένα, όταν κάποιος χάσει τη δουλειά του βιώνει ένα είδος απώλειας, τόσο της ίδιας της δουλειάς που έκανε, όσο και της καθημερινότητας που αυτή του έδινε. Η απώλεια της εργασίας σημαίνει βέβαια και απώλεια ενός μέρους

της ταυτότητάς του ατόμου, αλλά και της εικόνας που είχε δημιουργήσει και του προσέδιδε η συγκεκριμένη θέση εργασίας όπου είχε. Η απώλεια εργασίας επίσης σημαίνει πρακτικά για το άτομο και την ταυτόχρονη απώλεια του ελέγχου της ζωής τους, αφού μαζί με τη δουλειά, χάνει και την οικονομική ανεξαρτησία του, ενώ η εύρεση νέας εργασίας καθορίζεται και από παράγοντες που δεν μπορεί να επηρεάσει. Έτσι, το άτομο παραμένει ακινητοποιημένο και ανίκανο να αντιδράσει ακόμα και συναισθηματικά στις μεταβολές που έρχονται στη ζωή του. Η φάση της απώλειας, συνήθως ακολουθείται από μια φάση άρνησης του ατόμου, το οποίο σταδιακά συνειδητοποιεί τις συνέπειες του περιστατικού της απώλειας της εργασίας. Τα άτομα που δεν έχουν εργασία βιώνουν συναισθήματα θλίψης, απαισιοδοξίας και πολλές φορές θυμού ή/και κατάθλιψης (Σαμαράκη, 2010).

7.3 Η ανάπτυξη της ανεργίας εν μέσω οικονομικής κρίσης

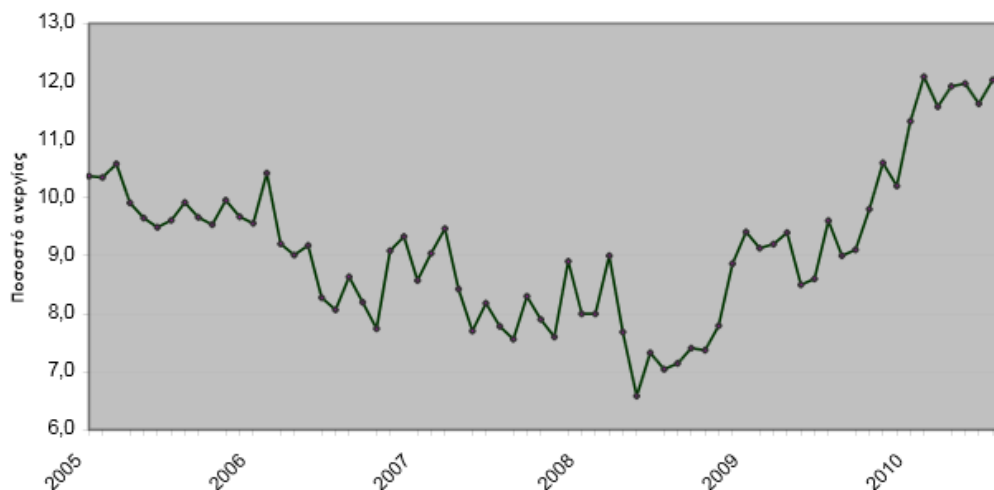
Εδώ και μερικά χρόνια, η παγκόσμια οικονομία αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, η οποία αρχικά εκδηλώθηκε στις ΗΠΑ, αλλά σύντομα πήρε παγκόσμιες διαστάσεις και μετετράπη σε ένα παγκόσμιο φαινόμενο με δυσάρεστες συνέπειες για όλο τον κόσμο, την κοινωνία και τους διάφορους τομείς της οικονομίας.

Η οικονομική κρίση, που ξέσπασε το 2008 και στη χώρα μας έφερε σημαντικά αρνητικές επιπτώσεις στον τομέα της απασχόλησης, καθώς σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat μέσα σε ένα χρόνο (2009) η ανεργία εκτοξεύθηκε στο ποσοστό του 9,5%, ενώ το προηγούμενο έτος το ποσοστό των ανέργων κυμαίνονταν στο 7,5% (2008). Εκείνη την περίοδο, τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας καταγράφηκαν στη Δυτική Μακεδονία και στο Νότιο Αιγαίο, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά σημειώθηκαν στο Βόρειο Αιγαίο, την Πελοπόννησο, την Αττική και την Κρήτη. Οι νέοι ήταν εκείνοι που επλήγησαν περισσότερο από την αύξηση της ανεργίας (<http://www.skai.gr/news/finance/article/155145/eurostat-sto-95-i-anergia-stin-ellada-to-2009-/>).

Το σύνολο των απασχολουμένων τον Αύγουστο του επόμενου έτους (2010) εκτιμάται ότι ανήλθε σε 4.398.890 άτομα με το ποσοστό ανεργίας να αγγίζει το 12,2%, αυξημένο κατά 3 περίπου ποσοστιαίες μονάδες, συγκριτικά με το ίδιο χρονικό

διάστημα του προηγούμενου έτους (Δελτίο τύπου Ελληνικής Στατιστικής Αρχής). Εκείνο το διάστημα καταγράφηκε μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας μεταξύ των γυναικών (18,7%), συγκριτικά με το ποσοστό ανεργίας που έπληξε τους άνδρες (11,9%) (Εργατικό Δυναμικό (Απασχόληση – Ανεργία) στην Ελλάδα, 2010).

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας Ιανουάριος 2005-Αύγουστος 2010

Πηγή : Δελτίο τύπου Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (11 Νοεμβρίου 2010). Ηλεκτρονικά διαθέσιμο:

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_MM_08_2010_01_F_GR.pdf. Ανακτήθηκε στις 10/01/2015

Το 2011, σύμφωνα με πραγματοποιηθείσες έρευνες το ποσοστό των ανέργων στην Ελλάδα έφτασε το 22%, όπου οι άνεργοι ανήλθαν στα 733.645 άτομα (<http://www.kathimerini.gr/420948/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/efialths-h-anergia-xa8hkan-223893-8eseis-ergasias-to-2010>). Η ανεργία έδειξε ήδη από την πρώτη τριετία της οικονομικής κρίσης, ότι λαμβάνει δραματικά ανησυχητικές διαστάσεις και ξεπερνά κάθε προηγούμενο.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ το ποσοστό ανεργίας κατά το β' τρίμηνο του 2012 ανήλθε στο 23,6%, έναντι 16,3% του αντίστοιχου τριμήνου 2011. Ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 3.793.147 άτομα και των ανέργων σε 1.168.761. Παράλληλα, η απασχόληση μειώθηκε κατά 8,7% σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2011.

Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (27,3%) κατά το β τρίμηνο του 2012, είναι σημαντικά υψηλότερο από των ανδρών (20,8%). Επίσης, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στους νέους ηλικίας 15-24 ετών (53,9%), το οποίο στις νέες γυναίκες φθάνει στο 62,1%. Οι μακροχρόνια άνεργοι (που αναζητούν εργασία πάνω από ένα έτος) έφτασαν στο 59% του συνόλου των ανέργων.

Το ποσοστό των «νέων ανέργων», δηλαδή όσων εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, ανέρχεται στο 23,3% του συνόλου των ανέργων, ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι (αυτοί που αναζητούν από 12 μήνες και άνω εργασία, ανεξάρτητα εάν είναι «νέοι» ή «παλαιοί» άνεργοι), αποτελούν αντίστοιχα το 59%. Η σημαντική άνοδος του ποσοστού της μακροχρόνιας ανεργίας θεωρείται ανησυχητική, καθώς οι πιθανότητες ένταξης στην αγορά εργασίας μειώνονται όσο μεγαλώνει η διάρκεια της ανεργίας, ενώ υπάρχει ο κίνδυνος η ανεργία να μετατραπεί σε διαρθρωτική.

Εξετάζοντας τις μεταβολές της ανεργίας, ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο, είναι σαφές ότι η μείωση της απασχόλησης αφορά κυρίως τα άτομα μέσης και χαμηλής εκπαίδευσης, ενώ οι κάτοχοι πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρουσιάζουν μια σχετική αντοχή.

7.4 Προτάσεις για τη βελτίωση του ποσοστού απασχόλησης στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία, την περίοδο της οικονομικής κρίσης, η ανεργία συνεχώς αυξάνεται και πλήττει περισσότερο συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, κυρίως τις γυναίκες και άτομα μικρών ηλικιών. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η λήψη συγκεκριμένων μέτρων, τα οποία θα καταπολεμήσουν το δυσάρεστο αυτό κοινωνικό φαινόμενο, της ανεργίας. Οι πολιτικές που θα ληφθούν και οι προτεραιότητες που πρέπει να τεθούν από τους αρμόδιους φορείς θα πρέπει να έχουν ως στόχο την επίτευξη συνολικής προόδου προς την κατεύθυνση της πλήρους απασχόλησης, της βελτίωσης της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας και της αύξησης της γεωγραφικής και επαγγελματικής κινητικότητας των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι πολιτικές που θα πρέπει να ληφθούν επίσης θα πρέπει να κινηθούν προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και την προαγωγή της κοινωνικής ένταξης. Σημειώνεται ότι υπάρχει επιτακτική ανάγκη για ενεργές, σφαιρικές και ολοκληρωμένες πολιτικές για την αγορά εργασίας που να στοχεύουν στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης με ειδικά μέτρα για τους νέους ανθρώπους. Αυτό θα επιφέρει την αποφυγή στη διασπάθιση των διατιθέμενων πόρων και ταυτόχρονα την επιτυχία της αποκλιμάκωσης της νεανικής ανεργίας.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα κράτη μέλη θα πρέπει να διερευνήσουν κατά πόσον μπορούν να εφαρμόσουν παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών, από άλλα κράτη μέλη, στη δική τους αγορά εργασίας και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων.

Οι θετικές εμπειρίες από τις χώρες που διαθέτουν συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και συστήματα διττής εκπαίδευσης όσον αφορά τη βελτίωση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία και τη συνακόλουθη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των δεξιοτήτων που αποκτώνται στο πλαίσιο της κατάρτισης και των αναγκών της αγοράς εργασίας μπορούν να φανούν ιδιαίτερα χρήσιμες προς την κατεύθυνση της πάταξης της ανεργίας.

Τονίζεται ότι είναι καθήκον της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύνολο της να υποστηρίξει ενεργά αυτές τις προσπάθειες σχετικά με τις προσπάθειες των κρατών μελών όσον αφορά τα συστήματα επαγγελματικής κατάρτισης προς την καταπολέμηση της ανεργίας, ειδικότερα της νέας γενιάς και της προετοιμασίας αυτής για την αγορά εργασίας.

Η προετοιμασία για την επαγγελματική ζωή των ενηλίκων απαιτεί έκθεση σε επαγγελματικές γνώσεις, πρότυπα και γνώση για το πώς τα επαγγέλματα και οι σταδιοδρομίες ξεδιπλώνονται με την πάροδο του χρόνου. Η σημασία της δυνατότητας πρόσβασης όλων των νέων σε υπηρεσίες αποτελεσματικής προετοιμασίας για την επιτυχία της εργασιακής τους ζωής είναι ζωτικής σημασίας. Οποιαδήποτε «εγκατάλειψη» από τους νέους, μετά την ολοκλήρωση των σπουδών μπορεί να βελτιωθεί από ορατές και προσβάσιμες υπηρεσίες ΣυΕΠ, με σαφή σύνδεση με την

τοπική κοινωνία, σε χρόνο και τόπο που να ταιριάζουν στις ανάγκες των ατόμων. Πίσω από αυτή την προσέγγιση, τα βήματα για την αξιολόγηση της ποιότητας και του αντίκτυπου των υπηρεσιών (ενίσχυση της ύπαρξης τεκμηριωμένων στοιχείων) είναι απαραίτητα, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής ανέργων (και υποαπασχολούμενων) νέων στο σχεδιασμό και τη διαμόρφωση της παροχής των υπηρεσιών.

Έτσι, ορισμένες από τις προτάσεις που μπορούν να τεθούν για την ενίσχυση της απασχόλησης και την καταπολέμηση της ανεργίας είναι η λήψη μέτρων για την ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για τα άτομα εκείνα που αναζητούν μια θέση εργασίας και για τα μη οικονομικά ενεργά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων. Σημαντική συμβολή σε αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να επέλθει με την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Αναλύοντας την κοινωνική επιχειρηματικότητα σημειώνεται ότι αυτή πρόκειται για κρίσιμη παράμετρο και κατάλληλη πρακτική για την ανακούφιση αρκετών κοινωνικών προβλημάτων που αφενός δεν έχει τη δυνατότητα να επιλύσει το κράτος και αφετέρου ο ιδιωτικός τομέας δεν είναι πρόθυμος να αναλάβει πρωτοβουλίες, αφού τα οικονομικά οφέλη θεωρούνται μηδαμινά (Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «Ευρύμανθος»).

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορεί να ορισθεί ως η οικονομική δραστηριότητα εκείνη, η οποία παρέχει νέα παραγωγικά μοντέλα παροχής προϊόντων και υπηρεσιών που εξυπηρετούν τις άμεσες ανθρώπινες ανάγκες των φτωχότερων στρωμάτων της κοινωνίας που παραμένουν αναπάντητες από τις σημερινές οικονομικές και κοινωνικές δομές (Seelos & Mair, 2005).

Επίσης, μέσω διαφόρων προγραμμάτων με μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό μπορεί να ενισχυθεί ο τομέας της αυτοαπασχόλησης, της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας επιχειρήσεων από νέους, οι οποίοι δεν απασχολούνται.

Αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική καταπολέμηση της ανεργίας, αποτελεί η ανάπτυξη θεσμών και μηχανισμών μέσω των οποίων θα πραγματοποιηθεί ο εκσυγχρονισμός και η ενίσχυση των θεσμών της αγοράς εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται απαραίτητη η καθιέρωση ενός θεσμικού, κανονιστικού, διοικητικού πλαισίου για την αναβάθμιση π.χ. των μηχανισμών επιτήρησης της αγοράς εργασίας για τη μείωση της αδήλωτης εργασίας, για την ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών συμβουλευτικής (e-counselling, e-mentoring, e-coaching, κλπ.) τόσο σε προγράμματα προώθησης της αυτοαπασχόλησης και της επιχειρηματικότητας όσο και σε υπηρεσίες συμβουλευτικής αγοράς εργασίας ανάλογα με τις ανάγκες των επιμέρους ομάδων στόχου.

Επιπλέον, είναι απαραίτητη η δημιουργία μηχανισμών συμβουλευτικής των ανέργων μέσω ανάπτυξης μεθόδων, εργαλείων και συνεργασιών με τρίτους φορείς. Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη ενός συστήματος πληροφόρησης των νέων σχετικά με τις ευκαιρίες απασχόλησης και την παροχή βοήθειας στην αναζήτηση εργασίας, επαναπροσδιορισμού του επαγγελματικού τους προφίλ για την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας, κρίνεται απολύτως αναγκαίος, ιδιαίτερα όταν η πληροφόρηση ή συμβουλευτική, παρέχεται από τους ίδιους τους θεσμικούς φορείς εργασίας ή μέσω συμπράξεων με φορείς του ιδιωτικού και του κοινωνικού τομέα όπως ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, ερευνητικά κέντρα, υπηρεσίες κοινωνικής υποστήριξης, ενώσεις εργοδοτών, στο πλαίσιο και της γενικότερης πολιτικής για την εταιρική κοινωνική ευθύνη.

Τα παραπάνω μπορούν να αποτελέσουν συστημικές παρεμβάσεις που κρίνονται απολύτως αναγκαίες να ληφθούν υπόψη στις υπό διαμόρφωση κατευθύνσεις της Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής για το ανθρώπινο δυναμικό.

Αναφορικά με τη προώθηση της απασχόλησης και την υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων, πρώτη σε σημαντικότητα μπορεί να αποτελέσει η προτεραιότητα που αφορά τη πρόσβαση στην απασχόληση για αναζητούντες θέση εργασίας και οικονομικά μη ενεργά άτομα, μέσω της προώθησης τόσο της δημιουργίας θέσεων εργασίας όσο και της ζήτησης εργασίας, της υποστήριξης της κινητικότητας των

εργαζομένων καθώς και της ανάπτυξης των τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση με ενεργοποίηση των τοπικών φορέων.

Η βιώσιμη ένταξη στην αγορά εργασίας των νέων, συνδεδεόμενη επίσης και με την προώθηση της επιχειρηματικότητας, των νέων επιχειρήσεων και της αυτοαπασχόλησης μπορεί να αποτελέσει επίσης, σημαντική προτεραιότητα στην νέα αναπτυξιακή πολιτική.

Η προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή, με τον σχεδιασμό και την διάδοση καινοτόμων και παραγωγικότερων μορφών οργάνωσης της εργασίας και με δράσεις βελτίωσης της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και της ποιότητας της εργασίας, είναι επίσης μια από τις προτεραιότητες στην νέα αναπτυξιακή πολιτική για την στήριξη της απασχόλησης και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στο συνεχώς μεταβαλλόμενο ευρωπαϊκό και διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τρέχουσα οικονομική κρίση στην Ελλάδα έχει δημοσιονομικές, αλλά και άλλες επιπτώσεις, παρουσιάζοντας τεράστια ελλείμματα, τα οποία έχουν επηρεάσει τη φερεγγυότητα της χώρας και πολλές φορές έχουν αποτελέσει ερωτηματικά για το κατά πόσο μπορεί να συνεχίσει η χώρα να βρίσκεται στο ευρώ. Τον Μάιο του 2010, η ελληνική κυβέρνηση κλήθηκε να επιλέξει μεταξύ δυο εναλλακτικών: χρεοκοπία και έξοδο από τη ζώνη του ευρώ (και ακολούθως από την Ευρωπαϊκή Ένωση) ή διεθνή βοήθεια σε αντάλλαγμα για ένα πρόγραμμα λιτότητας.

Τελικά, η ελληνική κυβέρνηση επέλεξε τη λήψη διεθνούς βοήθειας ως λύση για την αντιμετώπιση της κρίσης. Το πρόγραμμα λιτότητας που υιοθετήθηκε βέβαια δεν τέθηκε σε εφαρμογή εναρμονισμένο με εγχώριους παράγοντες, αλλά υπαγορεύτηκε από τους διεθνείς οίκους στους οποίους η ελληνική κυβέρνηση καλούνταν να λογοδοτεί και αντανakλούσε τις προτιμήσεις και τις πεποιθήσεις των κυρίαρχων ευρωπαϊκών δυνάμεων (κυρίως της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης) και όχι μιας προοδευτικής συμμαχίας για την εθνική ανανέωση.

Όπως αποδείχθηκε, το ελληνικό πρόγραμμα θεωρήθηκε ως έξωθεν: απρόθυμα αποδέχθηκε η ελληνική κυβέρνηση και κατ' επέκταση η ελληνική κοινωνία τα περισσότερα μέτρα με την σιωπηρή απώλεια της εθνικής κυριαρχίας της χώρας να θεωρείται στοιχείο δεδομένο από τους περισσότερους.

Δεδομένου ότι στις προηγούμενες σελίδες απεικονίστηκε, το κοινωνικό κόστος της ελληνικής κρίσης, σημειώνεται ότι σήμερα το εθνικό εισόδημα έχει μειωθεί σχεδόν κατά το ένα τέταρτο. Το χάσμα στο βιοτικό επίπεδο σε σχέση με την υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη είναι αρκετά μεγάλο και η ανεργία πλήττει πάνω από το ένα τέταρτο του εργατικού δυναμικού.

Τα κέρδη απασχόλησης είναι κάτω από το ευρωπαϊκό μέσο όρο και πολύ χαμηλότερα από το επίπεδο που είχαν διαγράψει στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Το ποσοστό

του πληθυσμού που ήταν κάτω από το όριο της φτώχειας το 2009 ανήλθε στο 38% και το 2012 ήταν ακόμη υψηλότερο.

Η ανισότητα μεταξύ των κοινωνικών ομάδων παρέμεινε σταθερή τα πρώτα χρόνια, αλλά αργότερα έλαβε ανησυχητικές διαστάσεις, καθώς η οικονομία προχώρησε σε βαθύτερη ύφεση. Οι πολιτικές λιτότητας που ακολουθήθηκαν δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αντιθέτως ενίσχυσαν τις αρνητικές επιπτώσεις της ύφεσης ειδικότερα αναφορικά με την κατανομή του εισοδήματος.

Το περιεχόμενο των πολιτικών λιτότητας, δεν χρειάζονταν απαραίτητα να είναι οπισθοδρομικό. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα των Καπλάνογλου και συν. (2013) τα προγράμματα δημοσιονομικής εξυγίανσης σε 29 χώρες του ΟΟΣΑ το 1971 – 2009 απέδειξαν ότι οι δημοσιονομικές προσαρμογές μπορεί να είναι δίκαιες μέσω της βελτίωσης των αποτελεσμάτων της ρύθμισης, με την υποστήριξη των πιο αδύναμων τμημάτων της κοινωνίας, στοιχείο το οποίο είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της δημοσιονομικής εξυγίανσης και μπορούν να παρέχουν διπλό μέρισμα για την ενίσχυση της προσαρμογής και της προαγωγής της κοινωνικής συνοχής.

Στο σύνολό τους, οι πολιτικές αντιμετώπισης των κοινωνικών επιπτώσεων της ελληνικής κρίσης μπορούν να χαρακτηρισθούν ως άστοχες ή ανεπαρκείς. Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας παρήγαγαν κάποιες ευπρόσδεκτες βελτιώσεις, αλλά οι περισσότερες περικοπές ήταν αδιάκριτες, προκαλώντας δυσκολίες και διαταραχές στις κοινωνικές δομές. Σήμερα, υπάρχει περισσότερο από ποτέ η ανάγκη για την ενίσχυση του δικτύου κοινωνικής προστασίας.

Η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας καθοδηγήθηκε από την πεποίθηση ότι η μείωση και η αποδυνάμωση των εργαζομένων και των θεσμών της αγοράς εργασίας ήταν το κλειδί για την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας.

Η εργασία σημειώνεται ότι κατέχει σημαντικότερη θέση στην ιεραρχία των κοινωνικών και οικονομικών αξιών των ανεπτυγμένων χωρών. Η εργασία δεν είναι μόνο ένα μέσο απόκτησης υλικών και άλλων αγαθών π.χ συνύπαρξη, υγειονομική

περίθαλψη, αποταμίευση, διακοπές, δηλαδή ένα μέσο για την ευμάρεια για το οποίο το άτομο δαπανά ένα μεγάλο τμήμα του χρόνου και της ενέργειας του. Είναι, επίσης, ένα μέσο ικανοποίησης του ατόμου, αξιοποίησης των κλίσεων και ιδιαιτεροτήτων του, κοινωνικής καταξίωσης και ανόδου. Λόγω της σημασίας της εργασίας ως κοινωνικής αξίας, η έλλειψη της εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους τόσο για το άτομο όσο και για την κοινωνία.

Το πρόβλημα της ανεργίας στην Ελλάδα σήμερα έχει δυσανάλογη βαρύτητα για συγκεκριμένες ομάδες. Πλήττει ιδιαίτερα τους νέους, τις γυναίκες, τους ηλικιωμένους, τους μετανάστες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Εντονότερες είναι και οι γεωγραφικές διαφοροποιήσεις σχετικά με τα μεγέθη της ανεργίας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Γερμανίας στην οποία η ανεργία είναι περίπου διπλάσια στις διαρθρωτικά ασθενείς περιοχές της Βορείου Γερμανίας από ότι στη Νότιο Γερμανία.

Η τρέχουσα χρηματοπιστωτική κρίση αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες στην παγκόσμια οικονομία και έχει μεταφερθεί με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης σε παγκόσμια κλίμακα. Η παρούσα κρίση πλήττει δυσανάλογα τις χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης αλλά και τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα στο εσωτερικό των χωρών. Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία.

Οι στρατηγικές για την αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων και της υποαπασχόλησης μπορούν να ταξινομηθούν με τους όρους πρόληψη, αποκατάσταση και επανένταξη. Για παράδειγμα, υπάρχουν όλο και περισσότερες ενδείξεις, σε ορισμένες χώρες, διαρθρωτικών αδυναμιών στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης όπου κρίνονται αναγκαίες οι πιο συντονισμένες προσπάθειες για την αντιμετώπισή τους συνήθως μέσω των εθνικών ή περιφερειακών πλαισίων και των τοπικών δομών που έχουν μεγαλύτερη αυτονομία και ελευθερία να επιλέξουν ένα κατάλληλο μείγμα πολιτικής.

Η μετατόπιση και η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων μεταξύ δημόσιου, ιδιωτικού και εθελοντικού/κοινοτικού τομέα έχει επίσης αντίκτυπο στην αναγνώριση και προώθηση των ευκαιριών για τη νεολαία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσσα

Γιαννίτσης, Τ. (1993), "Ολοκλήρωση στη διεθνή αγορά και επιπτώσεις στη βιομηχανική και τεχνολογική οργάνωση της οικονομίας", στο Γιαννίτσης, Τ. (επιμ.), *Μακροοικονομική Διαχείριση και Αναπτυξιακή Εμπλοκή*, Gutenberg.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, European Economic Forecast Spring 2011.

Εισηγητική Έκθεση, Προϋπολογισμός οικονομικού έτους 1997, Αθήνα, Νοέμβριος, 1996.

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2013). Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012 στο <http://www.hba.gr/main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapezikoSystima2011-12web.pdf>

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3605/93

Λιαρκόβας Π. (2006) Άρθρο Εφημερίδας «ΚΕΡΔΟΣ» 2/6/2006.

Λαδή Σ. & Νταλάκου Β. (2008), Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση και Δημόσια Πολιτική, Τόμος Α', Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Μακροδημήτρης, Α. και Σπηλιωτόπουλος, Επ. (επιμ.) Η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα, Αντ. Σάκουλας, Αθήνα, 2001.

Μακροδημήτρης Α., (1999) Ο «Μεγάλος Ασθενής», Αθήνα: Παπαζήσης.

Μπουραντάς Δ., (2002) «Μάνατζμεντ» Αθήνα : Μπένου.

Πατέλης, Δ., (1997), Όψεις της Ανεργίας: Κοινωνικές και Ψυχολογικές Επιπτώσεις, ΙΝΕ – ΓΣΕΕ, Αθήνα

Πετρινώτη, Ξ., (1989), Αγορές Εργασίας – Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Sinkey J. F.(1999) , *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Εμπορικών Τραπεζών-Στον Κλάδο των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών*, Εκδόσεις : Παπαζήση.

Σκουτέλης, Γ., (1996), Ανεργία: Αιτία και Λύσεις, Financial Forum, Αθήνα

Stiglitz, J. , (1992) «Οικονομική του Δημόσιου Τομέα» Αθήνα : Κριτική.

Τράπεζα της Ελλάδος, 2010. *Έκθεση χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας*. Αθήνα.

Φωτόπουλος Τάκης (2010) «Η Ελλάδα ως προτεκτοράτο της υπερεθνικής ελίτ - Η ανάγκη για άμεση έξοδο από την Ε.Ε. και για μια αυτοδύναμη Οικονομία», Γόρδιος.

Χριστόδουλος Σ. (2011). Πολιτική οικονομία εν μέσω κρίσης στο <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//sylogikostomos/17d%20STEFANADHS%20321-330.pdf>

Ξενόγλωσση

Acemoglu, Daron, Simon Johnson and James A. Robinson. “Institutions As a Fundamental Cause of Long-Run Growth,” in Philippe Aghion and Steven N. Durlauf (eds), *Handbook of Economic Growth*, Volume 1A, Amsterdam: Elsevier, 2005.

Aghion, Philippe, and Peter Howitt. “Growth with Quality-Improving Innovations: An Integrated Framework,” in Philippe Aghion and Steven N. Durlauf (eds), *Handbook of Economic Growth*, Volume 1A, Amsterdam: Elsevier, 2005.

Acemoglu, Daron, “Reward Structures and the Allocation of Talent,” *European Economic Review* 39, January 1995.

Adsera, A., (2005) Vanishing Children: From High Unemployment to Low Fertility in Developed Countries, Education and Health of Women and Children, AEA Papers and Proceedings, Vol.95, No.2, pp.189-192

Avram, S., Figari, F., Leventi, C., Levy, H., Navicke, J., Matsaganis, M., Militaru, E., Paulus, A., Rastrigina, O. and Sutherland, H. (2013): The distributional effects of fiscal consolidation in nine countries. Working Paper EM 2/13, Microsimulation Unit, University of Essex. Available at: <https://www.iser.essex.ac.uk/publications/working-papers/euromod/em2-13.pdf/>

Besley, Timothy and Torsten Persson. “The Origins of State Capacity: Property Rights, Taxation, and Politics,” *American Economic Review* 99, September 2009.

Baker, D., Howell, D., Glyn, A. and Schmitt, J. (2005): Labour market institutions and unemployment: a critical assessment of the cross-country evidence. In D. Howell (ed.), *Fighting unemployment: the limits of free market orthodoxy*. Oxford University Press.

Brauns, H. and Steinmann, S. (1999) Educational reform in France, West-Germany, and the United Kingdom. Updating the CASMIN educational classification. *ZUMA-Nachrichten*, 44, 7–45

Bruno, C. and Cazes, S., (1998), French Youth Unemployment: An Overview, Employment and Training Papers, International Labor Organization, No.23

CSO (various issues). CSSP: Labour Force Report, Republic of Trinidad and Tobago Ministry of Planning and Development Central Statistics Office: Port of Spain.

Buiter, W., Corsetti, G. and Roubini, N. (1993), "Excessive deficits: sense and nonsense in the Treaty of Maastricht", *Economic Policy*, 16 (April).

Centre on Regulation and Competition 2002.

Corsetti, G. and Roubini, N. (1993) "The design of optimal fiscal rules for Europe after 1992, in Torres, F. and Giavazzi, F. (eds), *Adjustment and growth in the European Monetary Union*, Cambridge University Press.

Corsetti, G. and Roubini, N. (1991), "Fiscal Deficits, Public Debt, and Government Solvency: Evidence from OECD Countries", *Journal of the Japanese and International Economies*, 5.

Djankov, Simeon, Caralee McLiesh and Andrei Shleifer. "Private Credit in 129 Countries," *Journal of Financial Economics* 84, May 2007.

Djankov, Simeon, Rafael La Porta, Florencio Lopez-De-Silanes and Andrei Shleifer. "The Regulation of Entry," *Quarterly Journal of Economics* 117, February 2002.

Ferrera, M. (1996): The «Southern model» of welfare in social Europe. *Journal of European Social Policy* 6 (1):17–37.

Forstater, M. (2000) Unemployment. Working Paper, No. 20. Available on line: <http://www.cfeps.org/pubs/wp-pdf/WP20-Forstater.pdf> [Retrieved: 05/01/2015]

Gangl, M. (2006) Scar effects of unemployment: an assessment of institutional complementarities. *Am. Sociol. Rev.*, 71, 986–1013

Garcia-Rubiales, V. (2004), *Unemployment in Spain: An Analysis of Labour Mobility and Young Adult Unemployment*, Stanford University, USA.

Gebel, M and Giesecke, J. (2011) Labour market flexibility and inequality: the changing skill-based temporary employment and unemployment risks in Europe. *Soc. Forces*, 90, 17–40

Georgiadou, V. (2013): Right-wing populism and extremism: the rapid rise of »Golden Dawn« in crisis-ridden Greece. In R. Melzer and S. Serafin (eds), *Right-wing extremism in Europe: country analyses, counter-strategies and labour market oriented exit strategies*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.

Goede, M., Spruijt, E., Maas, C. and Duindam, V., (2000) *Family Problems and Youth Unemployment, Adolescence*, Libra Publishers, Inc, pp. 1-12.

Gottschalck, O.A., (2006) Dynamic of Economic Well-Being: Spells of Unemployment 2001-2003, Household Economic Studies, U.S. Census Bureau

Gregg, P. and Tominey, E., (2004) The Wage Scar from Youth Unemployment, CMPO Working Paper Series, No.04/097

Helliwell J.F., Layard R. & Sachs J.D. (eds) (2013): World Happiness report 2013. New York: UN Sustainable Development Solutions Network.

Johansen, S. (1988), "Statistical Analysis of Cointegrating Vectors", *Journal of Economic Dynamics and Control* 12.

International Monetary Fund Public-Private Partnerships March 12, 2004 <http://www.imf.org/external/np/fad/2004/pifp/eng/031204.htm>

International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx, 2010.

King, Robert G. and Ross Levine. "Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right," *Quarterly Journal of Economics* 108, August 1993.

Kaplanoglou, G., Rapanos, V.T. and Bardakas, I.C. (2013): Does fairness matter for the success of fiscal consolidation? Economics Discussion Report 2013/6. Department of Economics, University of Athens. Available at: http://www.econ.uoa.gr/uploads/media/ECON-6_2013_Does_fairness_matter_for_the_success_of_fiscal_consolidation_Kaplanoglou_Rapanos_Vardakas_-gr.pdf

Karanikolos, M., Mladovsky, P., Cylus, J., Thomson, S., Basu, S., Stuckler, D., Mackenbach, J. P. and McKee, M. (2013): Financial crisis, austerity, and health in Europe. The Lancet published online, 27 March 2013. Available at: [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)60102-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(13)60102-6)

La Porta, Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Shleifer, and Robert Vishny. "Law and Finance," *Journal of Political Economy*, December 1998.

Matsaganis, M. (2007): *Union structures and pension outcomes in Greece. British Journal of Industrial Relations* 45 (3): 537–555

Matsaganis, M. (2012) *Prerequisites for the revival of public health care in Greece. In S. Kalyvas, G. Pagoulatos and H. Tsoukas (eds), From stagnation to forced adjustment: reforms in Greece 1974–2010. New York: Columbia University Press*

Matsaganis, M. (2013) *The crisis and the welfare state in Greece: a complex relationship. In: A. Triandafyllidou, R. Gropas and H. Kouki (eds), The Greek crisis: an inquiry into Greek and European modernity. Palgrave Macmillan*

Matsaganis, M., Leventi, C. and Flevotomou, M. (2012): *The crisis and tax evasion in Greece: what are the distributional implications?* CESifo Forum 13 (2) 26-32. Available at: <http://www.cesifo-group.de/ifoHome/publications/docbase/details.html?docId=18767809>

McChesney, Fred S. "Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory of Regulation," *Journal of Legal Studies* 16, January 1987.

OECD, Economic Surveys, 1986-87, Organization for Economic.

Papandreou N., «Finance and industry: the case of Greece», *International Review of Applied Economics*, vol. 5/1 (1991).

Transparency International. *Corruption Perceptions Index*, www.transparency.org, 2009.

World Bank 2010 World Development Indicators, στο <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators/wdi-2010>.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> 15-2-11

Ηλεκτρονικές πηγές

- <http://www.gsee.gr/>
- <http://www.e-boss.gr/>
- Report Bank Eurobank
- Fotos Fotiadis, 2014 Seeking interpretation of the World Economic Crisis - Any treatments. Journal article.
- Papadis Costas, 2014 The trade union movement is seeking a new role. Journal article.
- Tourkolias Alexander, 2014 Dynamics of recovery. Journal article.